T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL ANADOLU YAKASI KADIKÖY-BOSTANCI BÖLGESİ' NDE GELİŞEN 19. YÜZYIL AHŞAP KONUT MİMARİSİ

Sibel SÜRMELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı

Danışman

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Temmuz, 2019

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL ANADOLU YAKASI KADIKÖY-BOSTANCI BÖLGESİ' NDE GELİŞEN 19. YÜZYIL AHŞAP KONUT MİMARİSİ

Sibel SÜRMELİ tarafından hazırlanan tez çalışması çalışması 22.07.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi

Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Üyesi Zafer SAĞDIÇ
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Ebru ÖZEKE TÖKMECİ
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

Danışmanım Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU sorumluluğunda tarafımca hazırlanan İstanbul Anadolu Yakası Kadıköy-Bostancı Bölgesi' nde Gelişen 19. Yüzyıl Ahşap Konut Mimarisi başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Sibel SÜRMELİ

İmza

Anneme, anneme, anneme

ve babama…

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında bilgi, birikim ve tecrübeleri ile her zaman bana yol gösterici olan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Nur Urfalıoğlu' na her türlü destek ve özverisinden dolayı saygı, sevgi ve şükranlarımı sunarım. İhtiyacım olan tüm bilgilere kapı açan Kadıköy Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdür Yardımcısı Ferdi Seymen' e, yardımlarından dolayı Kadıköy Belediyesi KUDEB ofisi çalışanlarına ve İstanbul 5 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu çalışanlarına teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca moral ve motivasyon desteğinden fazlası ile daima yanımda olan dostum Elif Bakkaloğlu' na, bilgi ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Sena Belviranlı' ya, maddi ve manevi destekleri ile her zaman yanımda olan canım aileme en derin sevgilerimle...

Sibel SÜRMELİ

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ vii

ŞEKİL LİSTESİ viii

TABLO LİSTESİ x

ÖZET xi

ABSTRACT xiv

1 Giriş 1

1.1 Literatür Özeti 2
1.2 Tezin Amacı 3
1.3 Hipotez..... 4

2 Kadıköy-Bostancı Bölgesi' nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 5

2.1 Moda' nın Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 12
2.2 Kızıltoprak' nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 14
2.3 Feneryolu' nun Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 15
2.4 Fenerbahçe' nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 17
2.5 Göztepe' nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 19
2.6 Erenköy' ün Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 20
2.7 Caddebostan' ın Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 22
2.8 Suadiye' nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 23
2.9 Bostancı' nın Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi 25

3 İstanbul Anadolu Yakası Kadiköy-Bostancı Bölgesi' nde Gelişen 19. Yüzyıl Mimarisi 27

3.1 19. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığı 29
3.2 19. Yüzyıl İstanbul Mimarisi 31
3.3 19. Yüzyıl Kadıköy-Bostancı Bölgesi Mimarisi..... 38

4 İstanbul Anadolu Yakası Kadıköy-Bostancı Bölgesi 19. Yüzyıl Ahşap Konut Kataloğu 42

5 İstanbul Anadolu Yakası Kadıköy-Bostancı Bölgesi 19. Yüzyıl Ahşap Konutlarının Mimari Özellikleri 82

5.1 Plan ve Kütle Özellikleri. 82
5.2 Cephe ve Süsleme Özellikleri 84

6 Sonuç ve Öneriler 89

Kaynakça 94

Tezden Üretilmiş Yayınlar 100

KISALTMA LİSTESİ

Cad.	Cadde
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
K.C.H	Kadıköy Ciheti Haritaları
KUDEB	Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu
K.V.T.V.K.K	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
Mah.	Mahalle
Sok.	Sokak
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Kadıköy bölgesi uydu haritası, 2019 [3] 5

Şekil 2.2 Boğaziçi kıyılarında Bizans dönemine ait bazı yer adları [5] 7

Şekil 2.3 Kauffer haritası, 1786 [6] 8

Şekil 2.4 Bir kartpostalda Kadıköy iskelesi, 19. yüzyıl sonları [1] 9

Şekil 2.5 Goad haritalarında Haydaşpaşa & Moda, 1906 10

Şekil 2.6 Erkân-ı Harbiye haritası detayı, 1909 [6] 11

Şekil 2.7 Moda uydu haritası, 2019 [3] 12

Şekil 2.8 Moda Burnu, 1900 [9] 13

Şekil 2.9 Kızıltoprak uydu haritası, 2019 [3] 14

Şekil 2.10 Ahmet Zühtü Paşa köşkü, Kızıltoprak [13] 15

Şekil 2.11 Feneryolu uydu haritası, 2019 [3] 15

Şekil 2.12 Feneryolu semti ve Feneryolu istasyonu 16

Şekil 2.13 Fenerbahçe uydu haritası, 2019 [3] 18

Şekil 2.14 Michel François Préault' un bir gravüründe Fenerbahçe, 1817 [17] 18

Şekil 2.15 Göztepe uydu haritası, 2019 [3] 19

Şekil 2.16 Eski Göztepe yolcu binası açılışı [19] 20

Şekil 2.17 Erenköy uydu haritası, 2019 [3] 21

Şekil 2.18 Şeker Ahmed Paşa' nın 'Erenköy Civarında Tren İstasyonu' tablosu, 1902 [22] 22

Şekil 2.19 Caddebostan uydu haritası, 2019 [3] 22

Şekil 2. 20 Caddebostan iskelesi [23] 23

Şekil 2. 21 Suadiye uydu haritası, 2019 [3] 24

Şekil 2.22 Suadiye tren istasyonu [25] 25

Şekil 2.23 Bostancı uydu haritası, 2019 [3] 26

Şekil 2.24 Bostancı koyu demiryolu hattı ve uzaktan Bostancı iskelesinin görünüşü, 1920 [27] 26

Şekil 3.1 İstanbul Haritası, 1871 [29] 28

Şekil 3.2 Osmanlı Bankası Binası [43] 33

Şekil 3.3 Yıldız saat kulesi [44] 34

Şekil 3.4 Taksim Topçu Kışlası [44] 35

Şekil 3.5 Sıraevler, Ortaköy [25] 37

Şekil 3.6 Zekiye Sultan Yalısı, Ortaköy, 1890 [44] 37
Şekil 3.7 Zühtü Paşa Camii, Kızıltoprak, 1910 [51] 41

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1 Tez kapsamında incelenen köşklerin Kadıköy halihazır haritası üzerinde gösterimi 43

Tablo 5.1 Tez kapsamında incelenen yapıların plan analiz tablosu 87

Tablo 5.2 Tez kapsamında incelenen yapıların cephe analiz tablosu 88

KATALOG LİSTESİ

Katalog 1.1 Cavid Paşa Köşkü 43
Katalog 1.2 Cavid Paşa Köşkü 44
Katalog 2.1 Tahir Kavala Köşkü 45
Katalog 2.2 Tahir Kavala Köşkü 46
Katalog 3.1 Mihran Efendi Köşkü 47
Katalog 3.2 Mihran Efendi Köşkü 48
Katalog 4.1 Mr. Theron Damon Köşkü 49
Katalog 4.2 Mr. Theron Damon Köşkü 50
Katalog 5.1 Cemil Topuzlu Paşa Köşkü 51
Katalog 5.2 Cemil Topuzlu Paşa Köşkü 52
Katalog 6.1 Kurukahveci İhsan Efendi Köşkü 53
Katalog 6.2 Kurukahveci İhsan Efendi Köşkü 54
Katalog 7.1 Louisa Botter Köşkü 55
Katalog 7.2 Louisa Botter Köşkü 56
Katalog 8.1 Jean Botter Köşkü 57
Katalog 8.2 Jean Botter Köşkü Köşkü 58
Katalog 9.1 Cingria Köşkü 59
Katalog 9.2 Cingria Köşkü 60
Katalog 10.1 Esad Toptani Paşa Köşkü 61
Katalog 10.2 Esad Toptani Paşa Köşkü 62
Katalog 11.1 Rukiye Sultan Köşkü 63
Katalog 11.2 Rukiye Sultan Köşkü 64
Katalog 12.1 Abdullah Galip Paşa Köşkü 65
Katalog 12.2 Abdullah Galip Paşa Köşkü 66
Katalog 13.1 Ömer Faik Paşa Köşkü 67
Katalog 13.2 Ömer Faik Paşa Köşkü 68
Katalog 14.1 Zülüflü İsmail Paşa Köşkü 69
Katalog 14.2 Zülüflü İsmail Paşa Köşkü 70
Katalog 15.1 Muazzez Hanım' ın Köşkü 71
Katalog 15.2 Muazzez Hanım' ın Köşkü 72
Katalog 16.1 Arif Hikmet Paşa Köşkü 73

Katalog 16.2 Arif Hikmet Paşa Köşkü.....74
Katalog 17.1 Sokullu Abdulkerim Paşa Köşkü.....75
Katalog 17.2 Sokullu Abdulkerim Paşa Köşkü.....76
Katalog 18.1 Reşad Paşa Köşkü 77
Katalog 18.2 Reşad Paşa Köşkü 78
Katalog 19.1 Hüseyin Avni Paşa Köşkü 79
Katalog 19.2 Hüseyin Avni Paşa Köşkü 80

ÖZET

İstanbul Anadolu Yakası Kadıköy-Bostancı Bölgesi' nde Gelişen 19. Yüzyıl Ahşap Konut Mimarisi

Sibel SÜRMELİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Kadıköy bölgesi olarak adlandırılan ve Kadıköy merkez, Moda, Fenerbahçe, Göztepe, Erenköy, Suadiye ve Bostancı semtlerini içeren bölge; kuzeyde D-100 karayolu, güneyde Marmara Denizi, kıyıda ise Haydarpaşa Koyu ile Bostancı arasında kalan bölgeyi tarif eder. Haydarpaşa Koyu çevresi ve Moda Burnu' nun tarihsel çekirdeğini oluşturduğu bölge, Bostancı' ya uzanan semt ve mahallelerinin ancak 19. yüzyılda sürekli iskan sahası haline gelmesinden dolayı şehir içinde genç bir yerleşme olarak kabul edilir. Bununla birlikte bölgenin geçmişi İstanbul' dan çok daha eskidir.

Birinci bölümünde literatür araştırması, amacı ve ortaya koyduğu hipotez bilgilerinin verildiği tez çalışmasının ikinci bölümünde bölgenin fiziksel, sosyal ve tarihsel gelişimine yer verilmiştir. 19. yüzyıl ortalarına kadar bağlık, bahçelik, mesire alanı ya da kırsal alan görünümünde olan ve Kadıköy merkezi dışında, sadece Fenerbahçe civarında birkaç Rum ve Ermeni balıkçı ailenin yaşadığı

küçük bir köy yerleşmesi olarak dikkat çeken semt ve çevresi ancak yüzyılın ikinci yarısında kararlı bir gelişim gösterebilmiştir. 1857' de Anadolu yakası ile İstanbul yarımadası arasında başlayan düzenli vapur seferleri ve 1873’ te tamamlanan Haydarpaşa-İzmit demiryolu hattının hizmete girişiyle bölgenin gelişimi ivme kazanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru Moda ve Fenerbahçe çevresinde gayrimüslim ve Levantenlerin yerleşme eğilimleri kararlılık kazanırken, Göztepe, Erenköy, Bostancı çevresinde de daha farklı bir kesimin yerleşme karakteri belirmeye başlar. Buralarda II. Abdülhamid döneminin (1876-1909) önde gelen devlet görevlilerinin geniş araziler içinde sayfiye amaçlı köşkler yaptırdıkları görülür. Kadıköy-Bostancı bölgesi bu dönemde orta ve üst gelir gruplarının yaşadığı, İstanbul' un seçkin bir sayfiye amaçlı konut alanı olmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde 19. yüzyıl Osmanlı mimarisine değinilerek, İstanbul’ da yaşanan gelişmeler ve özelinde Kadıköy-Bostancı bölgesi mimari oluşumu üzerinde durulmuştur. Modernleşme anlayışı ile birlikte yaygınlaşan ve üst tabakanın yaşam tarzına eklenen yazlığa gitme alışkanlığı 18. yüzyılda başlamış, 19. yüzyılda üst tabaka evleri yeni gelişen bölgelerde köşk ya da konaklar şeklinde mevsimlik kullanım için inşa edilmeye başlanmıştır. Kadıköy-Bostancı bölgesinde gelişen yapı da gerek deniz kıyısında, gerekse tren yolu çevresinde geniş bahçeler içinde bulunan, genellikle ahşap, iki ya da üç katlı köşk niteliğinde sayfiye amaçlı konut yapılarıdır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Kadıköy-Bostancı bölgesinde gelişen konut mimarisi yapı örnekleri üzerinden incelenirken, beşinci bölümde de bu yapıların oluşturduğu ortak dil, plan ve cephe mimarisi üzerinden analiz edilmiştir. 19. yüzyılda imparatorlukta görülen batılılaşma ve modernleşme etkisiyle birlikte bölgede yapılmış olan ve çalışmanın kapsamı içinde incelenen sayfiye konutları da dönemin mimari izlerini, dolayısıyla batı izlerini yansıtmaktadır. Seçmeci üsluplarla inşa edilmiş batıdaki sayfiye evleri tarzının Türk evi ile karışımından yeni bir ev tipi ortaya çıkmıştır. Ahşap olan bu ev sultan Abdulaziz devrinde yapılan sade ve gösterişsiz evlerden farklı olarak alınlarla süslenmiş çatıları ve cephelerindeki ahşap işçiliği ile dikkat çekmektedir. Kuleler, kule terasları, bezemeli kolon ve ahşap dikmelerin taşıdığı giriş saçağı ve balkonlar, geniş

pencereler, kameriyeler, seralar da Osmanlı evi özelliklerinden farklı olan biçimlenişlerdir.

Tez çalışmasında; 19. yüzyılın ikinci yarısında sayfiye bölgesi olarak gelişim gösteren Kadıköy-Bostancı bölgesinde Batılılaşma etkisiyle ortaya çıkan ve klasik Osmanlı konutlarından farklı özellikler gösteren mimari anlayış bölgedeki örnekler üzerinden incelenmiş ve analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadıköy, 19. yüzyıl, köşk, sayfiye, mimari

ABSTRACT

Wooden Housing Architecture Development in 19th Century in Istanbul Anatolian Side, Kadıköy-Bostancı Region

Sibel SÜRMELİ

Department of Architecture

MSc. Thesis

Advisor: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

The district, which is called as Kadıkoy region, includes the Kadıkoy centrum, Moda, Fenerbahçe, Göztepe, Erenköy, Kızıltoprak, Caddebostan and Bostancı districts. It describes the area between D-100 highway in the north, Marmara Sea in the south and Haydarpaşa Bay with Bostancı on the coast. The region where Haydarpaşa Bay and Moda Burnu constitute the historical core of the it is considered as a young settlement in the city due to the fact that the neighborhoods extending to Bostancı have become a permanent settlement area in the 19th century. However, the history of the region is much older than Istanbul.

In the first part of the thesis, the literature research, purpose and hypothesis information is presented, in the second part, physical, social and historical development of the region is given. Until the middle of the 19th century, except the Kadikoy centrum there was only a small village settlement around

Fenerbahçe with only a few Greek and Armenian fishing families, other side of the region seemed as vineyard, garden, recreation area and rural area. However, in the second half of the century, it was able to show a stable improvement. The continuous and regular ferry service between the Anatolian side and Istanbul in 1857, and the Haydarpaşa-Izmit railway line, which was completed in 1873, have accelerated the development of the region. Towards the end of the 19th century, while the tendency of non-Muslim and Levantine settlements in Moda became stable, in Göztepe, Erenköy and Bostancı region, a different settlement character began to appear. During the period of II. Abdülhamid (1876-1909) leading state officials had built pavilions in large areas. Likewise, the wealthy Levantine and non-muslims also bought large lands for the purpose of hideaway. In this period, Kadıkoy had been an exclusive residential area of Istanbul where middle and high-income income groups lived.

In the third part of the study, 19th century Ottoman architecture and the architectural formation of Istanbul in particular Kadikoy Bostanci region are mentioned. The habit of going to the summerhouse, which was added to the lifestyle of the upper layer, began in the 18th century and in the 19th century; the upper layer houses began to be built for seasonal use in the form of mansions or pavilions in newly developing areas. The developing buildings in Kadıkoy-Bostancı region was two or three storey wooden building, which is generally located in the wide gardens around the sea and on the railway track.

In the fourth part of the study, while the housing architecture developed in Kadıköy-Bostancı region is examined through the examples of the buildings, in the fifth part, the common language, plan and facade architecture of these structures are analyzed. The dwellings, which were built in the region with the effect of the westernization and modernization seen in the empire in the nineteenth century, reflects the architectural traces of the period and the western traces of the period as well. A new type of house has emerged from the mix of the style of the summer cottages built with eclectic styles with the Turkish house. This house, which is wooden, attracts attention with its decoupage work on its roofs and facades, decorated with foreheads, unlike the unadorned and unpretentious houses built during the reign of Sultan Abdulaziz. Towers, tower

terraces, decorated and exaggerated columns carried by the columnic entrance porticoes, large windows, bowers, picturesque inserts, greenhouses are different from Ottoman house characteristics.

In this study, it is aimed to examine and analyze the architectural understanding of the Ottoman houses in the Kadıkoy-Bostancı region, which has effect of westernization and which show different characteristics from Ottoman houses by taking the advantages of the real examples in the region.

Keywords: Kadıköy, 19th century, pavilion, hideaway, architecture

1
Giriş

İstanbul Anadolu yakasında bulunan, Haydarpaşa Koyu çevresi ve Moda Burnu' nun tarihsel çekirdeğini oluşturduğu Kadıköy semti, kuzeyden D-100 karayolu, güneyden Marmara Denizi ile sınırlanmıştır ve Bostancı' ya kadar uzanır. Semtin geçmişi İstanbul' un tarihinden çok daha eskiye dayansa da Moda Burnu' ndan Bostancı' ya kadar olan mahallelerinin 19. yüzyılda iskan sahası haline gelmesinden dolayı semt, şehir içinde genç bir yerleşme olarak kabul edilmektedir [1].

19. yüzyıl ortalarına kadar bağlık, bahçelik, mesire alanı ya da kırsal alan görünümünde olan Kadıköy, merkez yerleşimi dışında Fenerbahçe civarında birkaç Rum ve Ermeni balıkçı ailenin yaşadığı küçük bir köy olarak dikkat çekmektedir. Semt ve çevresi ancak yüzyılın ikinci yarısında kararlı bir gelişim gösterebilmiştir. 1857' de Anadolu yakası ile İstanbul yarımadası arasında başlayan sürekli ve düzenli vapur seferleri ve 1873' de tamamlanan Haydarpaşa-İzmit demiryolu hattının hizmete girişi, bölgenin gelişimine zemin hazırlayan iki önemli olaydır.

Kadıköy-Bostancı bölgesinde gelişmeye başlayan yapı karakteri gerek deniz kıyısında, gerekse tren yolu çevresinde geniş bahçeler içinde bulunan, genellikle ahşap, iki ya da üç katlı köşk niteliğinde sayfiye amaçlı konut yapılarıdır. Sayfiye, kelime anlamı olarak mevsimlik kullanım amaçlı inşa edilen yazlık ev, aynı zamanda şehre yakın kır bölgesi demektir. 19. yüzyılın sonlarına doğru Moda ve Fenerbahçe çevresinde gayrimüslim ve Levantenlerin sayfiye yerleşimleri ağırlık kazanırken, Göztepe, Erenköy, Suadiye ve Bostancı çevresinde II. Abdülhamid döneminin (1876-1909) önde gelen devlet görevlilerinin geniş araziler içinde sayfiye köşkleri yaptırdıklan görülmektedir.

Kadıköy bu dönemde orta ve üst gelir gruplarının yaşadığı, İstanbul' un seçkin bir sayfiye amaçlı konut alanı olmuştur [2].

19. yüzyılda imparatorlukta görülen batılılaşma ve modernleşme etkisiyle birlikte bölgede yapılmış olan sayfiye konutları Avrupa' da ortaya çıkan mimari akımların etkisi altında yapılmıştır. Bu Batılı mimari akımların geleneksel Türk evi ile karışımından yeni bir ev tipi ortaya çıkmıştır. Cephe biçimlenişleri, bezemeleri, plan fonksiyonları, ek yapı öğeleri ile geleneksel Osmanlı evlerinden koparak farklı tasarım özellikleri geliştirdikleri görülmektedir.

1.1 Literatür Özeti

19. yüzyılda, İstanbul Anadolu yakası Kadıköy-Bostancı bölgesinde inşa edilmiş olan ahşap köşklerin tespiti, bölgesel analizi ve mimari açıdan irdelenmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bölge mimarisine, dönem mimarisine ve yapı türüne ait literatür incelendiğinde, bu üç başlığın kesiştiği bir çalışmanın olmadığı görülmüştür.

Bölgede yer alan yapılar üzerinden dönemin bölge halkı hakkında bilgi veren ve bölgenin tarihi gelişimini anlatan başlıca kaynakların Dr. Müfid Ekdal tarafından kaleme alındığını görmekteyiz. Bölgeyi mahalle bazında kategorize ederek var olan tarihi eserler hakkında genel bilgiler veren bir diğer kaynak da Gönül Halıcı' ya ait olan "İstanbul Anadolu Yakasında Tarihsel Bir Gezi" adlı kitaptır. Tek bir mahalleyi ele alarak detaylı olarak Göztepe mahallesini anlatan Bedii Nuri Şehsuvaroğlu da bölgenin tarihini ve yapıları tespit etme açısından faydalı olan bir diğer kaynağın sahibidir. Bu üç yazarın müellifi oldukları kaynakların ortak özellikleri, mimari olmamaları fakat bölgenin tarihsel gelişimi, dönemin bölge halkı ve tarihi yapıların tespiti konusunda yardımcı kaynak olmalarıdır.

"Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi" ve İslam Ansiklopedisi" de İstanbul' u, Kadıköy ve mahallelerini, Batılılaşmayı, 19. yüzyılı ve o dönemin mimarisinde etkili olan batılı üslupları anlatan en temel ve önemli kaynaklardandır. Yine bu konular için başvurulan, Zeynep Çelik tarafından kaleme alınmış "19. yüzyılda Osmanlı Başkenti, Değişen İstanbul" isimli çalışma da 19. yüzyılı, İstanbul' u ve

İstanbul mimarisinde yaşanan değişimleri anlamak için başvurulan önemli bir kaynaktır.

Çalışmada yer alan yapıların işlev özelliği itibariyle gelişimini anlamak için başvurulan Nefise Burcu Yağan' a ait olan "İstanbul' un Tarihi Sayfiye Alanları ve Dönüşüm Süreçleri" adlı kitaplaştırılmış doktora tezi bu alandaki sınırlı kaynaklardan birisidir.

Sedat Hakkı Eldem' in "Türk Evi Plan Tipleri", "Köşkler ve Kasırlar" isimli kitapları, Doğan Kuban' ın "Türk Ahşap Konut Mimarisi, 17. - 19. Yüzyıllar" isimli kitabı, Reha Günay' ın "İstanbul' un Kaybolan Ahşap Konutları" kitabı bize geleneksel ahşap konut mimarisi ile ilgili bilgi verirken, Semra Ciner' in müellifi olduğu "Son Osmanlı Dönemi İstanbul Ahşap Konutlarında Cephe Bezemeleri" isimli doktora tezi de Batılılaşmanın 19. yüzyılda Osmanlı topraklarında inşa edilmiş olan ahşap konutların bezemeleri üzerindeki etkisi hakkında detaylı bir kaynak olmuştur.

Tez çalışmasının omurgasını oluşturan "Katalog" bölümünde incelenen ahşap konutlar ile ilgili mimari verilere, ilgili belediye ve koruma kurulunda bulunan arşiv belgeleri incelenerek ulaşılabilmiş, tezde yer alan yapılara ait çizimler arşiv belgeleri ışığında yazar tarafından çizilip, düzenlenmiştir.

1.2 Tezin Amacı

19. yüzyılın ikinci yarısında kararlı bir gelişim göstermiş ve yüzyılın sonlarında sürekli iskan sahası haline gelmiş olan Kadıköy-Bostancı bölgesi genç bir yerleşim sayılsa da zamanla eski karakterini kaybetmiştir. Günümüzde ise, ortaya çıkan konut ihtiyacı, yeni imar düzenlemeleri ve koruma sorunları sebepleriyle tarihi doku ve yapılar neredeyse yok olmaya yüz tutmuştur.

Bölgede yapılaşmanın 19. yüzyılın ikinci yarısında aktif bir şekilde başlamış olması, Batılılaşma etkisi ile klasik Osmanlı mimarisinden uzaklaşmış yeni bir mimari dil ortaya konulması, devletin üst sınıfının ve zenginlerin arasında o dönemde yeni yeni yaygınlaşan sayfiye olgusunun bu bölgede işlevlendirilmesi sebepleriyle Osmanlı' nın klasik ve tarihi semtlerinden farklı bir bölge karakteri

bu semtte ortaya çıkmıştır. Bu yeni karakterin yapılar üzerinden okunması ve günümüze ulaşabilmiş, özgünlüğünü koruyan, bilgilerine ulaşabildiğimiz örneklere dair verilerin toplanarak belgelemelerinin yapılması bu çalışmanın amaçlarıdır.

1.3 Hipotez

İstanbul Anadolu yakası Kadıköy-Bostancı bölgesinde gelişen 19. yüzyıl ahşap konut mimarisi, geleneksel Türk evi prensiplerinin dışına çıkarak Batılılaşma etkisi ile klasik Osmanlı mimarisinden uzak bir karakter gösterir.

Rota sayısı artan ve sefer sayısı sıklaşan vapur seferleri, Haydarpaşa-İzmit banliyö hattının kullanıma açılması ile ulaşımı kolaylaşan bölgeye gayrimüslimler, Levantenler ve II. Abdülhamid döneminin (1876-1909) önde gelen devlet görevlileri sayfiye amaçlı konutlar inşa ettirmişlerdir. Hem Osmanlı mimarisinin o dönemde Batılı akımlardan etkilenmesi, hem de bölgeye rağbet eden kesimin zaten gayrimüslim azınlıklar, Levantenler ve Osmanlı' nın Batı hayranı olan üst sınıf bürokratları olması sebepleri ile inşa edilen konutlarda Batılı üslupların biçim özellikleri kullanılmıştır.

Sonuçta; 19. yüzyılda Kadıköy-Bostancı arasında yapılmış, özgünlüklerini koruyarak günümüze ulaşabilmiş, tez kapsamında incelenen 19 köşkün plan, cephe ve süslemeleri ile ilgili tespitleri yapılmış; ortak ve farklı özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2
Kadıköy-Bostancı Bölgesi' nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Kadıköy semti geniş anlamda kuzey sınırı D-100 (E5 Karayolu) karayolu, güney sınırı Marmara Denizi olan, doğu-batı doğrultusunda ise Haydarpaşa Koyu ile Bostancı arasında kalan bölgedir (Şekil 2.1). İlçeye adını veren ve yerleşmenin başlangıcını oluşturan tarihsel çekirdek ise Kadıköy merkez olarak adlandırılan Haydarpaşa Koyu ve Moda Burnu' nun çevresidir [1].

Bostancı' ya kadar uzanan bölge ancak 19. yüzyılda şehirle bütünleşip, sürekli iskan sahası haline geldiğinden dolayı İstanbul' daki diğer tarihi semtlere nazaran daha genç bir yerleşim sayılır. Bununla birlikte bölgenin tarihi İstanbul' dan çok daha eskilere uzanmaktadır [2].

Şekil 2.1 Kadıköy bölgesi uydu haritası, 2019 [3]

İstanbul çevresindeki ilk yerleşmelerin M.Ö. 5000-3000 yılları arasında var olduğu söylenebilir. Kadıköy Bölgesi' nde bulunan Fikirtepe kültürü, İstanbul çevresindeki en önemli tarih öncesi yerleşme alanıdır [1].

"Fikirtepe kültürü", adını İstanbul-Kadıköy bölgesindeki Fikirtepe yerleşmesinden almaktadır. Marmara Bölgesi' nde tarım ve hayvancılığa dayalı yerleşik köy yaşantısı ilk olarak M.Ö. 5500 yıllarında "Fikirtepe kültürü" ile başlamıştır. Daha eski dönemlerden beri bu bölgede var olan avcılık ve balıkçılık ile uğraşan toplulukların Orta Anadolu' daki çiftçi kültürlerin etkisi ile av ve balıkçılık geleneklerini tarım ve hayvancılıkla birleştiren özgün bir kültür geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Fikirtepe ile birlikte, İçerenköy, Kaynarca ve Tuzla bölgelerinde de bu kültüre ait yerleşmeler olduğu bilinmektedir

M.Ö. 1000 yıllarına gelindiğinde Fikirtepe' de Fenikeliler tarafından Harhadon adıyla anılan bir ticaret kolonisi oluşturulduğu bilinmektedir. Daha sonra bu ilk yerleşmenin karşısında Moda Burnu ile Yoğurtçu arasında Halkedon[1] (Bakır Ülkesi) adıyla ikinci bir yerleşme daha oluşur. Halkedon kısa sürede Gebze' ye kadar uzanan bir devletin de merkezi haline gelir. İstanbul ve Marmara çevresiyle ticari ilişkileri bulunan ve kendi parasına sahip olan Halkedon M.Ö. 7. yüzyılda Sarayburnu bölgesinde Bizantion devletinin kurulmasıyla birlikte gücünü yitirmeye başlar [4]. Bir süre sonra şehir Bergama Devleti' nin ve daha sonra Roma' nın hâkimiyetine girer (M.Ö. 74). Bizantion' un 324' de Konstantinopolis adıyla dünya şehri kariyeri başlarken Halkedon da çöküş sürecine girerek kensel karakterini kaybeder ve tarımsal özellikleri öne çıkan bir kasaba haline dönüşür [1]. Halkedon çevresinin bu dönemde Bizans İmparatorları ve yöneticilerinin rağbet ettikleri seçkin bir sayfiye; meyve, sebzeleriyle ünlü bağ, bahçe ve bostanlarla kaplı bir yer olduğu bilinmektedir [2].

[1] Bizans döneminde bu bölge Khalkedon ismi ile anılmaktadır. " Körler kenti" demek olan bu ismin kullanılma nedeni ise Bizanslılar' ın Sarayburnu' nun güzelliklerini değerlendiremeyip, kentin karşı yakasına yerleşmeleridir (Şekil 2.2) [46].

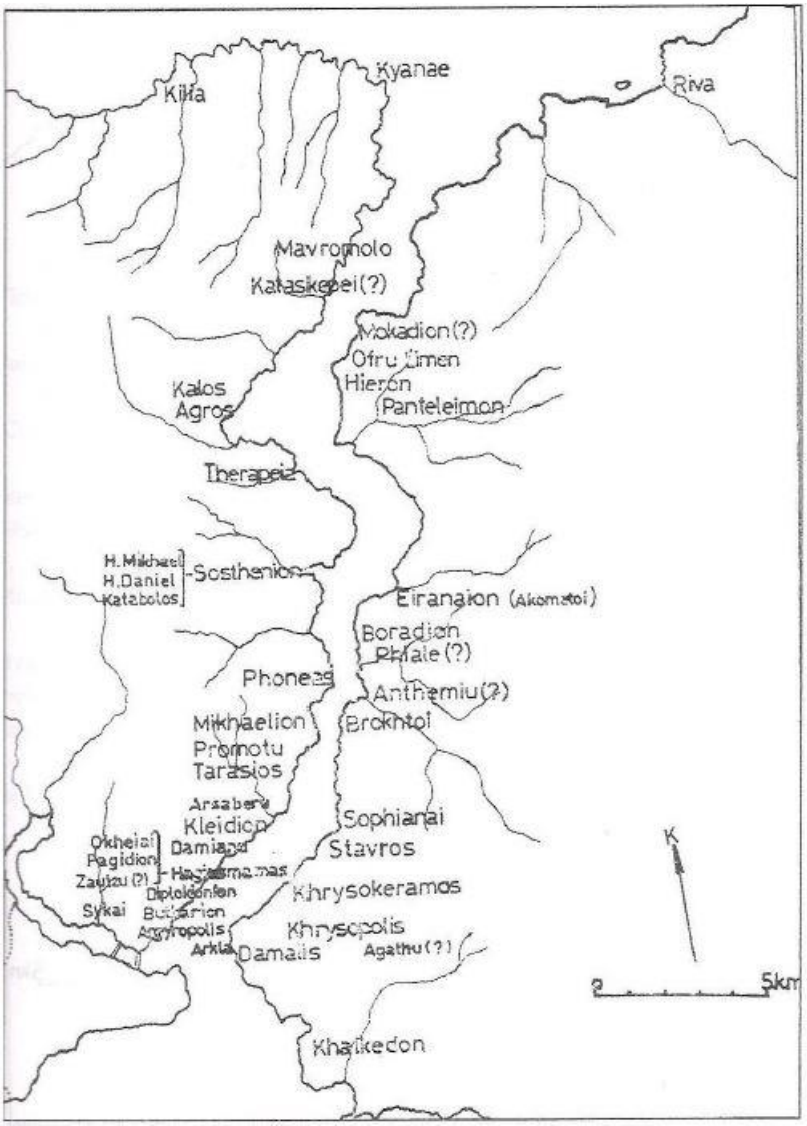

Şekil 2.2 Boğaziçi kıyılarında Bizans dönemine ait bazı yer adları [5]

14. yüzyıldan itibaren Halkedon' un Osmanlı akınlarına sahne olduğu görülür. 1353' te Halkedon çevresi büyük ölçüde Osmanlı denetimine girer. O dönemde Osmanlılar, savaşçı din adamları ve öğrencilerini o bölgede kurdukları tekkelere yerleştirerek askeri ilerlemeyi pekiştirecek toplumsal ve kültürel bir altyapı oluşturma çabasına da girerler [1].

II. Mehmed (Fatih) İstanbul' u fethettiğinde Kadıköy, tarım ve balıkçılıkla uğraşan yoksul Rumların bulunduğu birkaç yüz haneli köy görünümlü bir kasabadır. Bunun yanında İstanbul, meyve ve sebze ihtiyacının bir kısmını Kızıltoprak-Bostancı arasında kalan bölgeden sağlarken, Merdivenköy ve

Göztepe çevresinde yer alan mandıra yerlerinden de süt, peynir ve yağ ihtiyacını karşılamaktadır [1].

1786 tarihli Kauffer Haritası' na bakıldığında (Şekil 2.3), o dönemde Kadıköy' ün bugünkü iskele ve çarşı çevresinde yer alan birkaç zayıf yapı adasından ibaret olduğu görülmektedir.

Şekil 2.3 Kauffer haritası, 1786 [6]

Kadıköy ve çevresi ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında kararlı bir gelişme gösterebilmiştir. 1857' de başlayan düzenli vapur seferleri (Şekil 2.4) ve 1873' de tamamlanan Haydarpaşa-İzmit demiryolunun hizmete açılması bu gelişmede etkili olan iki olgudur. Önce Marmara, daha sonra Boğaziçi hatlarında başlayan düzenli vapur seferleri ile şehrin iç bütünlüğü daha yoğun sağlanırken, o zamana kadar şehir yaşantısından soyutlanmış olan Üsküdar, Kadıköy, Adalar ve Boğaziçi köyleri gibi deniz aşırı yerleşimlerin de merkezle ilişkileri artmıştır. Önceleri mevsimlik kullanımlar için gidilen bölgeler yüzyıl sonuna doğru da yaz-kış oturulan sürekli yerleşmeler haline gelmeye başlamışlardır. Demiryolu ise önceleri yerleşmelerin hat boyunca istasyon çevrelerinde noktasal olarak

saçaklanmasını sağlamış, yüzyıl sonlarında da yerleşmelerin kalabalıklaşıp büyümesini sağlayarak birbirleri ve merkezle ilişkilerinin artmasına yardımcı olmuştur (Şekil 2.5) [7].

Şekil 2.4 Bir kartpostalda Kadıköy iskelesi, 19. yüzyıl sonları [1]

19. yüzyılın sonlarına doğru Moda ve Fenerbahçe çevresinde İstanbul' un zengin Levanten ailelerinin ve gayrimüslimlerin (İstanbul' da çeşitli görevlerle veya iş için bulunan Belçikalı, Fransız, İngiliz, İtalyan ve Alman zenginler) yerleşimleri ağırlık kazanırken, Göztepe, Erenköy, Bostancı çevresinde de II. Abdülhamid döneminin (1876-1909) önde gelen devlet görevlilerinin geniş araziler içinde köşkler yaptırdıkları görülür [2].

20. yüzyılın başına gelindiğinde Kadıköy' ün mekânsal yapısında çok büyük değişiklikler görülmemektedir (Şekil 2.5). İskele çevresi resmi yapıların toplandığı ve çarşının yer aldığı bir merkezdir. Bu yıllarda Kadıköy dışında Moda, Kalamış ve Fenerbahçe' ye de vapur çalışmaktadır. Demiryolu boyunca istasyon çevrelerinde oluşmaya başlayan yerleşmeler büyümüş (Şekil 2.6), II. Abdülhamid dönemi paşalarının yaptırdığı cami ve kamu yapılarının çevresinde

yer yer mahalleler oluşmuştur. Kızıltoprak, Göztepe, Erenköy, Suadiye ve Bostancı 20. yüzyılın başında Kadıköy' ün oldukça gelişmiş banliyöleridir[1] [1].

Şekil 2.5 Goad haritalarında Haydaşpaşa & Moda, 1906

Kadıköy I. Dünya Savaşı öncesi çoğunlukla gayrimüslim, Levanten ve devlet ileri gelenlerinin yaşadığı, İstanbul' un seçkin bir sayfiye ve konut alanı olmuştur. Bu

[1] banliyö: Tren istasyonları çevresinde gelişen yerleşimlere verilen isim.

dönemdeki vapur sefer sayılarının artması da göstermektedir ki bu yüzyıl başlarında Kadıköy hala önemli bir sayfiye yeri olmasının yanı sıra İstanbul ile konut, işyeri ilişkisine de girmiş, yaz kış oturulan önemli bir yerleşme haline gelmiştir. O dönem için İstanbul' un birçok yerinde olmayan kamu ve altyapı hizmetlerinin Kadıköy' de sağlanmış olduğu görülür [8].

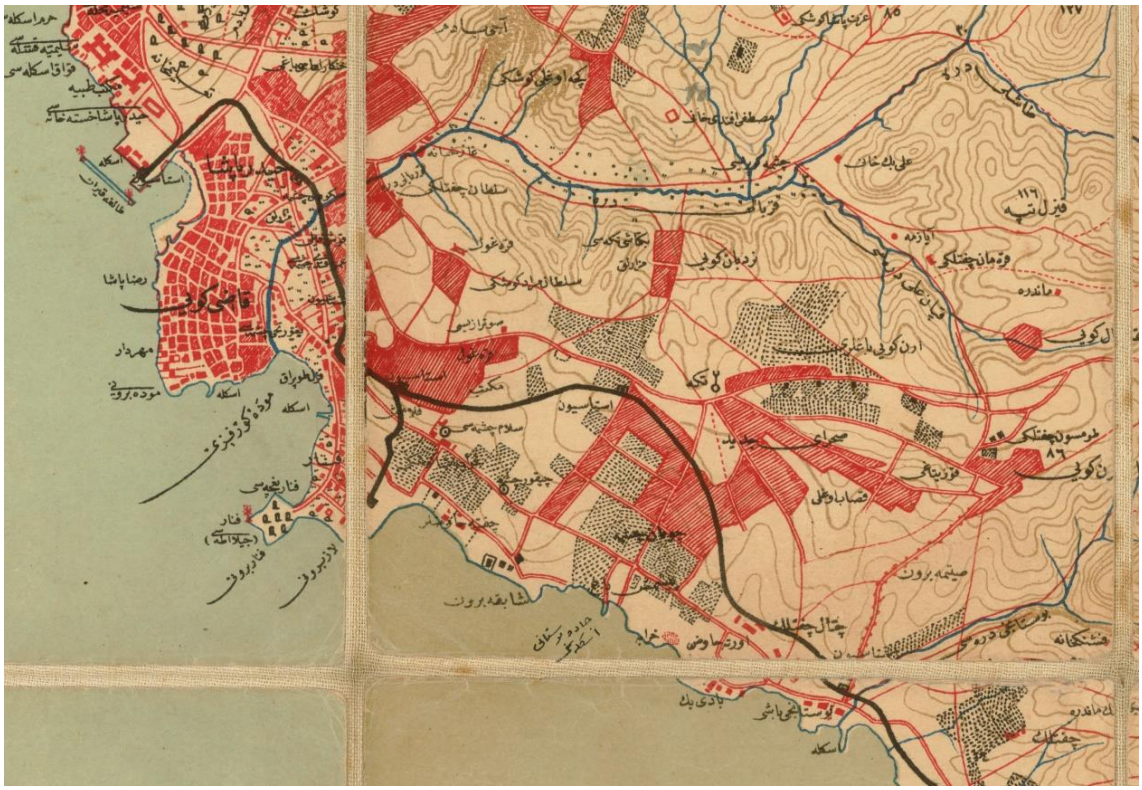

Şekil 2.6 Erkân-ı Harbiye haritası detayı, 1909 [6]

Cumhuriyet Dönemi' ne gelindiğinde bölgedeki bahçeler içindeki köşklerin oluşturduğu sayfiye karakteri korunmakla birlikte, ahşap yapılar zamanla yerini betonarme yapım sistemiyle yapılmış 2-3 katlı villaların oluşturduğu kentsel bir dokuya bırakmıştır [2].

1950' li yıllara kadar devam eden az yoğun, müstakil ve yer yer bahçeli yapılaşma türünün dönüşümü ağırlıklı olarak 1960' larda gerçekleşmiştir. Kadıköy' e önemli bir kimlik kazandıran gayrimüslim ve Levanten nüfusun 1950' lerden itibaren Kadıköy' ü terk etmeye başlamasıyla bu çevrenin burjuva kültürünün oluşturduğu mekânlar ve 19. yüzyıla uzanan neoklasik, art nouveau, eklektik yapıları da süratle yok olmaya başlamıştır. Benzer bir süreç bazı

farklarla eski Kadıköy banliyöleri olan Göztepe-Bostancı arasındaki bahçeli ahşap köşklerde de yaşanmıştır [1]. 20. yüzyılın başlarından itibaren Kadıköy' e yakın olan semtler banliyöleşme süreçlerini tamamlayıp kentin bir parçası olmaya başladıkça, bölgenin sayfiye karakteri de Tuzla ve Bayramoğlu' na doğru kayarak Kadıköy' den gittikçe uzaklaşmıştır [2].

2.1 Moda' nın Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Kadıköy ilçesinde tarihi yarımadanın karşısında bulunan Moda, merkezden güneye doğru deniz kenarı boyunca yayılır (Şekil 2.7) [2].

Şekil 2.7 Moda uydu haritası, 2019 [3]

Moda Burnu' ndaki Kalkedon şehrinin, Fenikeliler (Kenaniler) tarafından, Karadeniz kıyılarında kurdukları şehirlere hareket etmeden önce, ihtiyaçlarını sağladıkları merkez olarak kullanıldığı yapılan kazılar sonucu ortaya çıkmıştır. M.Ö. 675 yılına gelindiğinde ise, Akaların bir kolu, iki Fenike şehri olan Karhadon ve Kalkedon şehirlerini alarak, bugün Bahariye, Mühürdar ve Moda olarak bildiğimiz yerlere yerleşmişlerdir [9].

19. yüzyıl başlarında halkını genellikle Rum ve Ermenilerin oluşturduğu bölge, Haydarpaşa-Gebze banliyö treninin hizmete girmesinden sonra çoğu Levanten olan bazı zenginlere ve Avrupa’ dan gelen azınlıklara da ev sahipliği yapmaya başlamıştır [2].

Buradaki evler klasik konaklardan, Boğaziçi yalılarından ve Adalar' daki köşklerden farklı olarak inşa edilmiştir. Zaman açısından bu semtlerden sonra yapılaşan Moda’ da çoğu bahçe içinde, genellikle iki katı geçmeyen, batı tipi evler inşa ettirilmiştir (Şekil 2.8). Bu anlamında bölge eklektik bir mimari görünüm sergilemekle birlikte, bütün olarak bakıldığında yapıların ortak bir karakteri de olduğu görülebiliyordu [10].

Moda 20. yüzyılın başlarında İstanbul' un seçkin ve zengin semtlerinden biri haline gelmişti. Deniz kenarı ve yeşil bir alan olarak yazlık özelliklerine sahip olan semt aynı zamanda Kadıköy' e çok yakın olması ve şehre gidip gelmenin de kolay olması sebebiyle rağbet gören ve yaz-kış oturulan bir semt olmaya başlamıştı [10]. Burundan Kadıköy' e giderken ana caddeye açılan sokaklara daha çok bitişik nizam evler hâkimken, ara sokaklarda birbirine benzeyen cumbalı, üç veya dört katlı azınlık evleri sıralanmıştı [10].

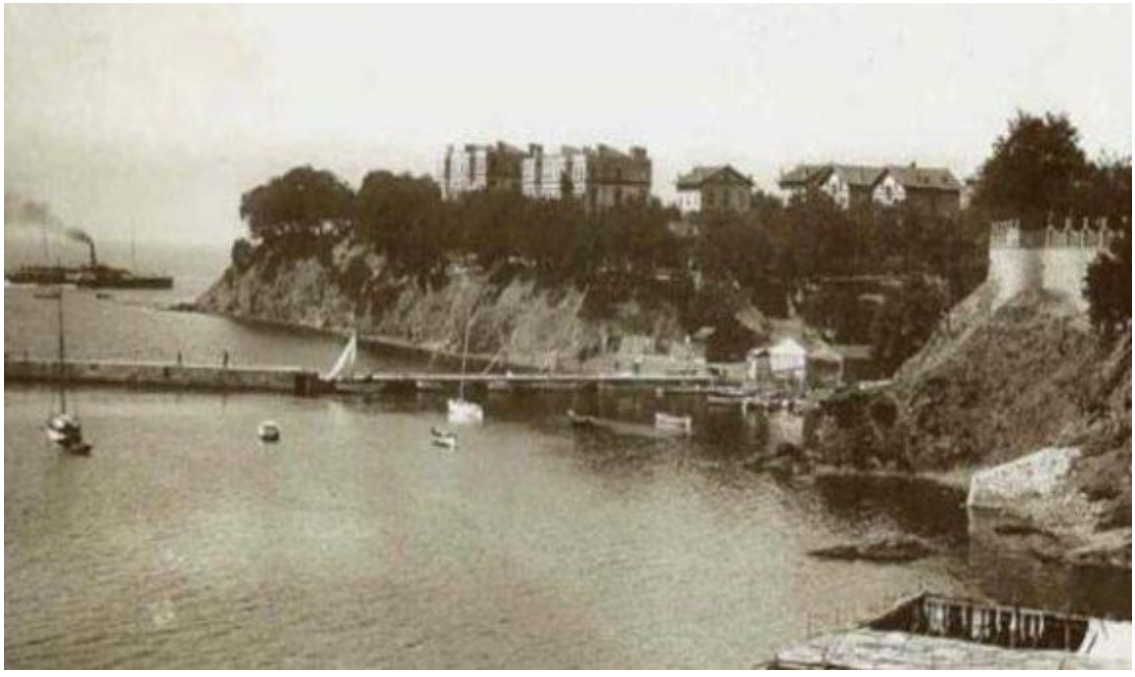

Şekil 2.8 Moda Burnu, 1900 [9]

2.2 Kızıltoprak' ın Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Batıda ve kuzeyde Kurbağalıdere' nin sınırladığı semt doğuda demiryolu çevresine, güneyde Feneryolu ve Kalamış' a kadar uzanmaktadır (Şekil 2. 9).

Şekil 2.9 Kızıltoprak uydu haritası, 2019 [3]

Bizans döneminde soylulara ait sarayların, yazlık köşklerin, bahçe ve av alanlarının bulunduğu bölge Osmanlı döneminde de geniş çayırların, derelerin bulunduğu bir mesire yeri, aynı zamanda da kentin sebze ve meyve ihtiyacının karşılandığı bağ ve bahçelerle dolu bir yöre olma özelliği göstermiştir [11].

Toprağın tuğla ve seramik yapımı için elverişli olduğu bölgede 1800' lü yıllarda tuğlacılar çoğalmış ve iskan alınmaya başlanmıştır. Haydarpaşa-Pendik banliyö hattının 1873 yılında tamamlanmasından sonra ilk durak olan Kızıltoprak' da yapılaşma başlamıştır. 1940' lara kadar sakinliğini koruyan semt 1960' lı yıllardan itibaren hızlı bir şekilde inşaatlaşmıştır [12].

Şekil 2.10 Kadıköy Kız Orta Mektebi/Ahmet Zühtü Paşa köşkü, Kızıltoprak [13]

2.3 Feneryolu' nun Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Semt güneyde Fenerbahçe, batıda Kızıltoprak, doğuda ise Göztepe mahalleleri ile sınırlanmıştır (Şekil 2.11).

Şekil 2.11 Feneryolu uydu haritası, 2019 [3]

1872 yılında Haydarpaşa-Pendik banliyö hattından bir şube hat ayrılarak Fenerbahçe' ye giden bir yol yapılmıştır [14]. Hattın ayrıldığı istasyona ve daha sonra istasyonun olduğu semte Feneryolu adı verilmiştir (Şekil 2.12) [15].

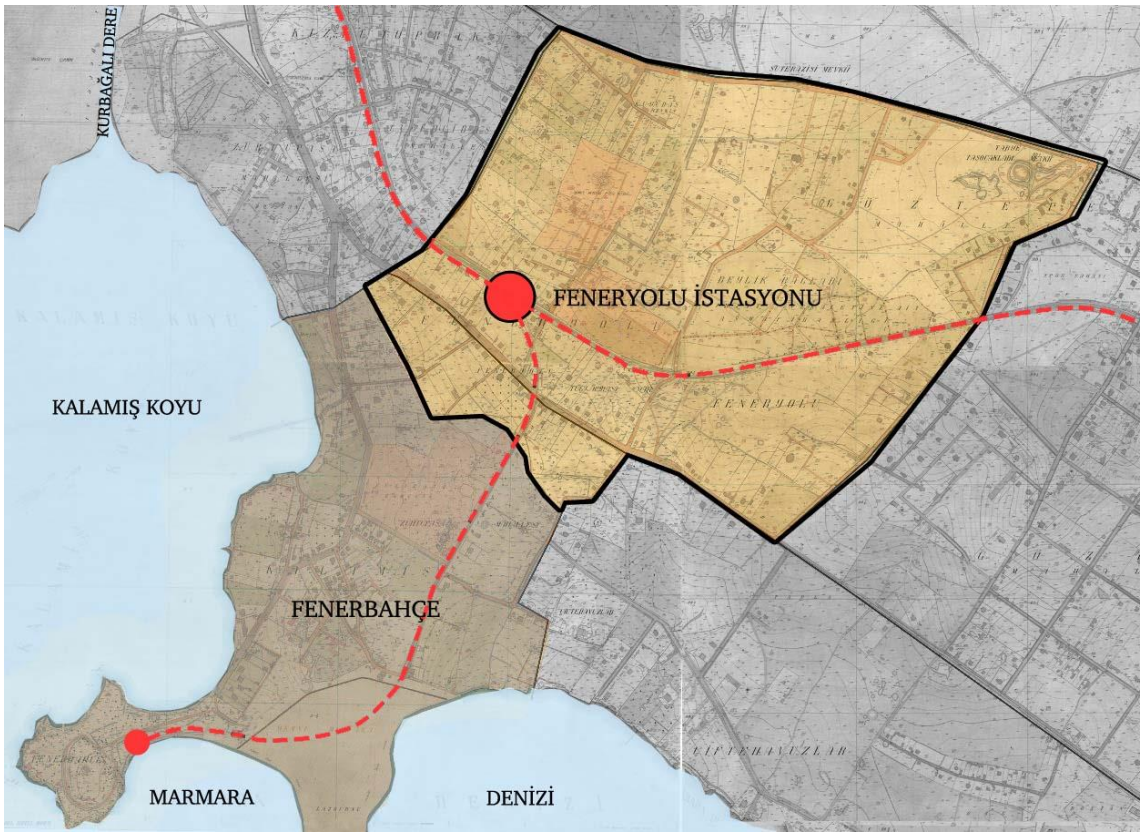

Şekil 2.12 Feneryolu semti ve Feneryolu istasyonu (Kadıköy ciheti haritaları üzerinden yazar tarafından renklendirilmiştir)

Feneryolu, banliyö hattının açılmasından sonra Osmanlı paşalarının tercih ettiği bir sayfiye semti olmuştur. Gazi Ahmet Muhtar Paşa, kumandan Ahmet Eyüp Paşa, Deli Fuad Paşa bunlardan bazılarıdır [15]. 1900' lü yılların başında bölgede yirmiden fazla köşk olduğu bilinmektedir [12]. Köşk ve büyük bahçelerden oluşan semt dokusu Cumhuriyet döneminde de korunmuş fakat 1940' lı yıllardan sonra köşk ve konaklar yıkılmaya başlanarak yerlerine apartmanlar yapılmaya başlanmıştır.

Günümüzde apartmanlar arasında sıkışmış bazı köşk yapıları hala varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Günümüze ulaşan bu yapıların ilk yapıldıkları işlevden tamamen uzaklaşarak, anakolu, ofis, sağlık kurumu olarak kullanıldıkları görülmektedir.

2.4 Fenerbahçe’ nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Kadıköy ve Moda' nın güneyinde kalan tarihi semt Marmara Denizi' ne doğu-batı yönlerinde uzanan bir yarımadadır (Şekil 2.13). Semt bugünkü adını 1562' de burada yapılan bir deniz fenerinden alır [16].

Bizans döneminde imparatorların ve devler adamlarının tercih ettiği gözde bir sayfiye alanı olan semtin; kaliteli şarap, meyve ve sebzeleriyle ünlü; bağ, bahçe ve bostanlardan oluşan bir bölge olduğu bilinmektedir [1].

Fetihten sonra, 18. Yüzyılın ortalarına kadar aktif olarak kullanılan bir devlet arazisi olan Fenerbahçe, yüzyıl sonlarına doğru yavaş yavaş önemini kaybederek askeri bir alan haline gelmiştir [14].

19. yüzyılın ortalarına kadar birkaç konak ve kulübe dışında bir yapıya rastlanmayan bölge, birkaç Rum ve Ermeni balıkçı ailesinin yaşadığı, eşsiz doğal güzelliklere sahip bir yer olarak bilinmektedir (Şekil 2.14). 1870' lerden itibaren de İstanbul' un zengin Levanten aileleri ve çeşitli görevlerle veya iş icabı devletin payitahtında bulunan Belçikalı, Fransız, İngiliz, İtalyan, Alman zenginlerin ilgi gösterdikleri bir yazlık olmaya başlamışsa da bölgedeki yerleşme seyrek kalmaya devam etmiştir.

1872 yılında Haydarpaşa-Anadolu demiryolu hattının bugünkü Feneryolu İstasyonu' ndan Fenerbahçe' ye bir yan hat[1] döşenmiş ve 1910' da Kalamış tarafında küçük bir iskele yapılmış ve yandan çarklı şehir hatları vapurları buraya uğramaya başlamıştır. Bu gelişmelerle birlikte Fenerbahçe, köşklerle ve yazlık bahçelerle daha fazla yoğunlaşmaya başlamıştır [16].

I. Dünya Savaşı ve onu izleyen işgal yıllarında semtin gelişimi ciddi bir sekteye uğramış, savaş yıllarından sonra da semt uzun süre kendini toparlayamamıştır. 1940’ lı yıllardan sonra yapılmaya başlanan dev apartmanlar, spor kulüpleri gibi

[1] Özellikle I. Dünya Savaşı’ nda askeri amaçlı kullanılan bu hattan 1934' te Fenerbahçe' ye yapılan cephaneliğe nakliyat için arada sırada askeri amaçlarla yararlanılmış ve hat 1970' te sökülmüştür [1].

inşaat faaliyetleri ile bölge bugün zengin kesimin tercih ettiği lüks bir semt haline gelmiştir [16].

Şekil 2.13 Fenerbahçe uydu haritası, 2019 [3]

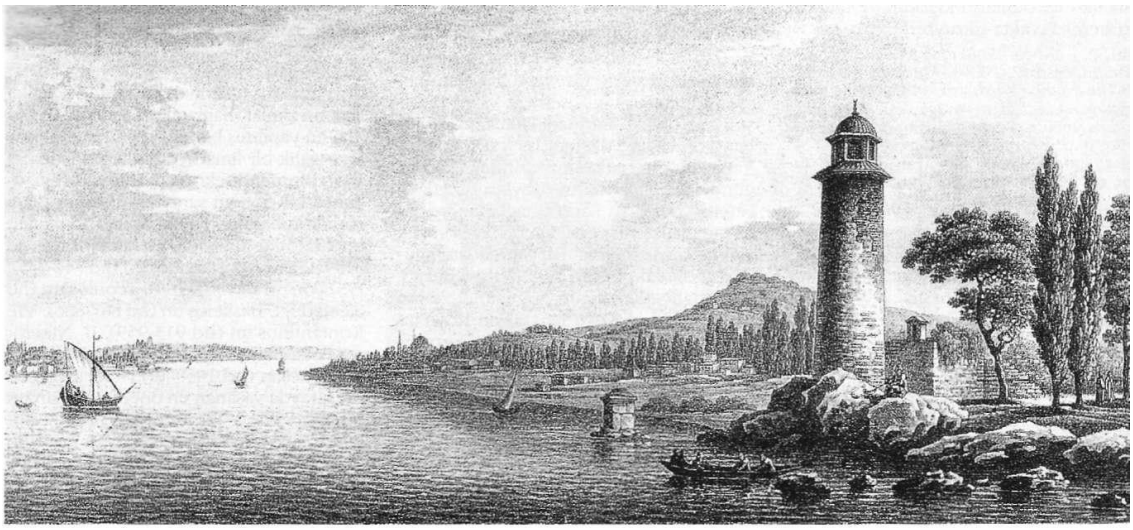

Şekil 2.14 Michel François Préault' un bir gravüründe Fenerbahçe, *1817 [17]*

2.5 Göztepe' nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Milattan önce bölgede Trak kabilelerinin olduğu söylenmekle birlikte, imparatorların sefer öncesi ve sefer sonrası konakladıkları köşk ve saray yapılarının da olduğu bilinmektedir [18]. Bölge bugün doğuda Erenköy, batıda Feneryolu, kuzeyde Merdivenköy ve güneyde Caddebostan mahalleleri ile çevrilidir (Şekil 2.15).

Şekil 2.15 Göztepe uydu haritası, 2019 [3]

19. yüzyılın ilk yarısında bağlık, bostanlık, ağaçlık bir bölge olan Göztepe öncelikle 1857' de Rumeli-Anadolu arasında başlayan vapur seferleri, daha sonra Haydarpaşa-Pendik demiryolu hattının 1873' de işletmeye açılmasıyla (Şekil 2.16) devlet ricalinin rağbet ettiği, köşkler ve konaklar yaptırdıkları bir bölge haline gelmiştir [19].

1880' li yılların başında Göztepe çevresinde büyük bir arazi satın alan Tütüncü Mehmed Efendi aldığı araziyi parsellere ayırmış ve devletin önde gelen devlet memuru ve bürokratlarına satmaya başlamıştır. Böylelikle sayıları 120' ye varan Abdülhamid dönemi paşasının bu bölgeye yerleştiği söylenmektedir [2].

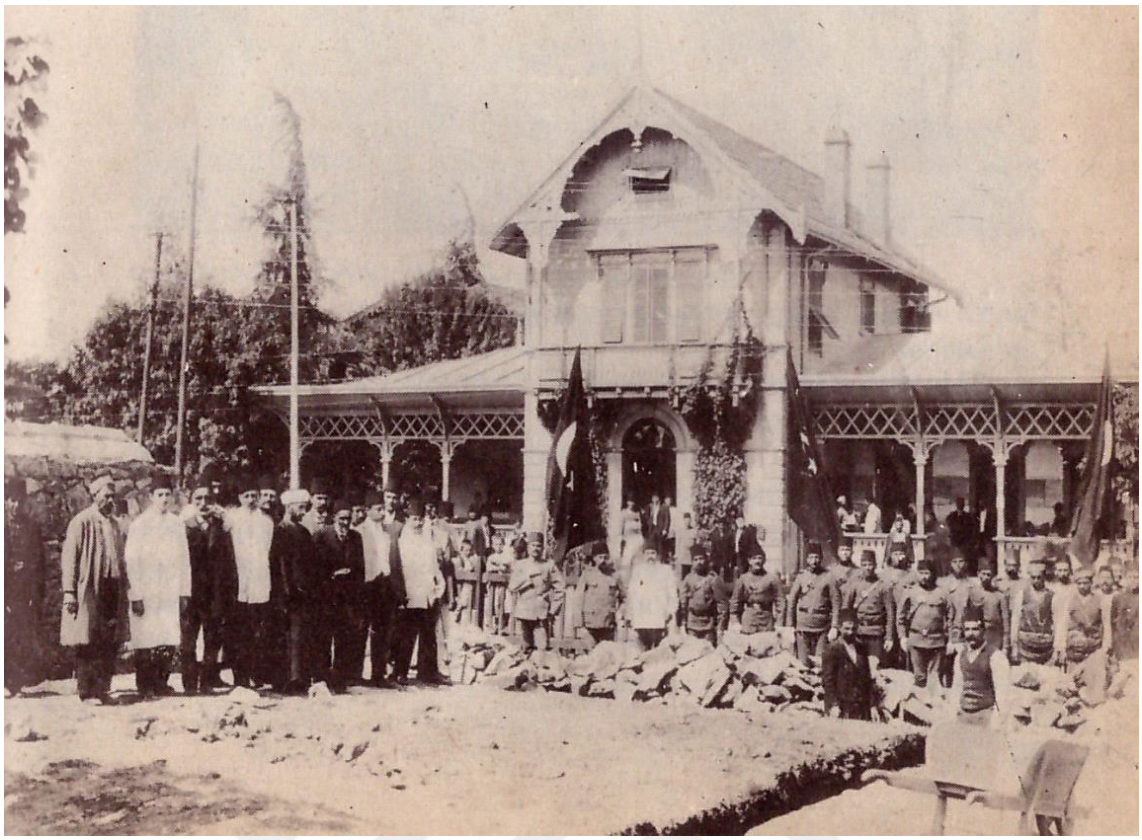

Şekil 2.16 Eski Göztepe yolcu binası açılışı [19]

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ve 1912 Balkan savaşları sonrasında Trakya ve Balkanlar' dan gelen göçmenlerin bölgeye yerleştirilmesi de semtin gelişimine katkıda bulunmuştur [19].

Cumhuriyetin ilk yıllarında köşk ve büyük bahçelerden oluşan dokusunu korumuş olan semtteki değişim 1940' lı yıllarda başlamış ve 1960' larda hız kazanmıştır. Mahalle sınırı içerisinde kalan eski yapılardan çoğu yıkılarak yerlerini apartmanlara bırakmıştır [19].

2.6 Erenköy' ün Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Erenköy, kuzey-güney doğrultusunda Bağdat Caddesi ve Fahrettin Kerim Gökay Caddeleri arasında, batıda Göztepe, doğuda Suadiye semtleri ile sınırlanmış bölgedir (Şekil 2.17).

Tarihinin prehistorik dönemlere kadar gittiği bilinse de, bilinen tarihi 14. yüzyılda Orhan Bey' in Bizans imparatoruna karşı kazandığı zafer neticesinde erenleri Göztepe – Erenköy bölgesine yerleştirmesiyle başlamıştır [16].

Şekil 2.17 Erenköy uydu haritası, 2019 [3]

18. yüzyıla kadar Rumların yaşadığı Kadıköy semtleri 19. yüzyıldan itibaren devlet erkanı ve zengin ailelerin yerleştiği yöreler haline gelmiştir. Özellikle Abdulaziz (1861-1876) ve II. Abdulhamid (1876-1909) dönemlerinde Erenköy, geniş bağ ve bahçeleri (Şekil 2.18), bahçeli köşk ve konakları olan, Osmanlı seçkinleri tarafından Kadıköy' ün en çok rağmet gören semti olmuştur [20].

20. yüzyılın başlarında nüfuslu ve zengin kesimin, köklü levanten ailelerin oturduğu sayfiye özelliği gösteren semtin sosyal nitelikli yapıları ve çarşısı istasyon çevresinde ve Ethem Efendi Caddesi' nin istasyona çıkan bölümünde oluşmaya başlamıştır. Kat mülkiyet kanunu sonrasında Kadıköy bölgesi apartmanlarla dolmaya başladığında dahi, 1970' lere kadar Erenköy bu değişimin dışında kalmış ve özgün yerleşimini korumuştur [21]. Bugün Erenköy' de apartmanlar arasında kalmış çok az sayıda tarihi köşk varlığını sürdürebilmektedir.

Şekil 2.18 Şeker Ahmed Paşa' nın 'Erenköy Civarında Tren İstasyonu' tablosu, 1902 [22]

2.7 Caddebostan' ın Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Bölge, Göztepe, Erenköy ve Fenerbahçe semtleri arasında bulunmaktadır (Şekil 2.19).

Şekil 2.19 Caddebostan uydu haritası, 2019 [3]

18. yüzyıl ortalarına kadar bostanlarla, tarla ve ağaçlarla kaplı olduğu için kanun dışı kişiler tarafından saklanma yeri olarak kullanılan bölge, 19. yüzyılda

tarlaların şahıslara bağlanması ve satılması ile birlikte yerleşime açılmaya başlamış, evler ve köşkler yapılmıştır [23].

Vapurlar Anadolu yakasına da seferler düzenlemeye başladığında Caddebostan' da da bir vapur iskelesi kullanıma açılmış (Şekil 2.20) ve diğer Kadıköy semtleri gibi burada da köşkler, konaklar ve mesire alanları yaygınlaşmıştır [23].

Şekil 2.20 Caddebostan iskelesi [23]

2.8 Suadiye' nin Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Güney sınırını Marmara Denizi' nin oluşturduğu semt, batıdan Erenköy ve Caddebostan, kuzeyden Kozyatağı, doğudan ise Bostancı mahalleleri ile çevrelenmiştir (Şekil 2.21). Maliye Nazırı Reşad Paşa' nın genç yaşta kaybettiği kızı Suad Hanım için yaptırdığı Suadiye camisi daha sonraları semte adını vermiştir [24].

1872 yılında Haydarpaşa-İzmit demiryolunun açılmasına kadar herhangi bir yerleşim olmayan semtin tarihi ise Bizans dönemine kadar gitmektedir [24].

Şekil 2.21 Suadiye uydu haritası, 2019 [3]

Semtin saraydan oldukça uzakta olması saray tarafından kontrol edilmek istemeyen devlet ileri gelenlerinin bölgeye yerleşme eğilimi göstermesine sebep olmuştur. 1890' lı yıllardan sonra bahçe içindeki köşklerde yaşanmaya başlanmış, bostan ve bahçeler zamanla yerleşim alanı haline gelmiştir [24].

Haydarpaşa-İzmit demiryolunun ilk inşa edildiği dönemde mevcut olmayan Suadiye tren istasyonunun TCDD beyannamelerine göre 1910' da açıldığı söylenmektedir [21]. Cumhuriyet Dönemi' nin gözde sayfiye semtlerinden birisi olan Suadiye' de 1970' lere gelindiğinde bahçe içindeki köşkler zamanla yıkılarak yerlerine müstakil, betonarme villaların ve apartmanların yapıldığı görülmektedir. Osmanlı Dönemi' nden kalma bahçeli ahşap konutlardan bazıları günümüzde hâla ayaktadır.

Şekil 2.22 Suadiye tren istasyonu [25]

2.9 Bostancı' nın Fiziksel, Sosyal ve Tarihsel Gelişimi

Bostancı semti Kadıköy-Bostancı bölgesi olarak belirlenen çalışma sınırının ve Kadıköy ilçesinin en doğusunda yer alır (Şekil 2.23).

Bizans döneminde Poleitikon olarak adlandırılmış olan bölgede bir saray yapısı olduğu düşünülmektedir [26].

Osmanlı dönemi boyunca önemli bir yerleşimi olmayan semte, şehri Anadolu' ya bağlayan anayolun buradan geçmesi sebebi ile bir karakol kurulmuş ve bostancılar tarafınfan İstanbul' a giriş çıkışlar buradan kontrol edilmiştir. Semt adını bu bostancı derbendinden almıştır [26].

19. yüzyılın ikinci yarısına kadar şehre giriş çıkışların denetlendiği bir kontrol noktası olmaktan ileri gidemeyen bölgede demiryolunun yapılmasından sonra geniş bahçeler içinde köşkler yapılmaya başlanmıştır (Şekil 2.24) [26]. Orta halli bürokrat ve zenginlerin yerleşme eğilimi gösterdiği Bostancı bölgesinde devlet büyüklerine ait büyük ölçekli köşk ve yapıların yapılmadığı görülmektedir. I. Dünya Savaşı döneminde olan Cihangir yangınında evsiz kalmış aileler de buraya yerleştirilmiştir.

Cumhuriyet' in ilk yıllarında bölgede bulunan bahçeli köşk arazileri parsellenerek yerlerine betonarme villalar yapılmaya başlanmış, 1960' lardan sonra da köşk ve villalar yerlerini apartmanlara bırakmaya başlamıştır [26].

Şekil 2.23 Bostancı uydu haritası, 2019 [3]

Şekil 2.24 Bostancı koyu demiryolu hattı ve uzaktan Bostancı iskelesinin görünüşü, 1920 [27]

3
İstanbul Anadolu Yakası Bostancı-Kadıköy Bölgesi' nde Gelişen 19. Yüzyıl Mimarisi

Osmanlı sisteminin dünya ekonomisine açılması ve yeni yönetim biçimi arayışları, 19. yüzyılın ikinci yarısında, kent yapısında önemli değişimlere sebebiyet vermiştir [28].

19. yüzyılın ilk yıllarında Batı dünyasının kent tasarımı ve mimarisindeki gelişmelerden etkilenmemiş olan Osmanlı başkenti Türk-İslam karakterini devam ettirmekteydi. Kent coğrafi olarak birbirinden denizle ayrılarak İstanbul, Galata ve Üsküdar olarak üç ana yerleşmeden oluşmaktaydı [29]. Çok sayıda anıt bulunan ve en geniş alana sahip olan İstanbul yarımadası ana kentti. Haliç' in karşı yakasında bulunan, surlar içinde kalan Galata ise daha küçük bir alanı kaplıyorsa da, yoğun bir nüfusa sahipti. Boğazın doğu tarafında, Anadolu Yakası' nda bulunan Üsküdar ise yoğun bir nüfusa sahip olmasa da, bölgede bulunan anıt yapılar bu yerleşimin önemli olduğunu göstermekteydi [29]. Bu üç ana yerleşim dışında Eyüp, Haliç' in en büyük Müslüman yerleşmesi olarak öne çıkmaktaydı. Yedikule, Bakırköy (Makriköy), Yeşilköy (Ayastefanos) sur dışındaki diğer yerleşimlerdi. Haliç sahilinde bulunan Kasımpaşa, Hasköy ve Sütlüce gibi sahil köyleri Anadolu ve Rumeli' nin boğaz sahilleri boyunca da görülmektedir (Şekil 3.1). Boğazın Anadolu yakasındaki yerleşim Avrupa yakası ile aynıdır; köyler boş araziler ile birbirinden ayrılırken sahil boyunca yalılar sıralanmaktaydı [29]. Anadolu Yakası' nda ana yerleşim olan Üsküdar' ın güneyinde bulunan Kadıköy (Halkedon) ise Müslüman ve Rumların yaşadığı görece büyük bir diğer köydü [30].

Osmanlı başkenti olan İstanbul' u 19. yüzyılda Batı tarzında bir başkente benzetmek için gösterilen çaba, devlet güdümünde gerçekleştirilen siyasal ve toplumsal reformlarla paralel gitmiştir. Çağdaşlaşma çabaları ile birlikte İslam

hukukuna dayalı kent politikaları da yeniden yorumlanmıştır. Kent yönetimi, yönetim kurumları ve örgütleri Avrupa' daki yapılanmalar örnek alınarak yeniden düzenlenmiş, çağdaş ve Batılı yaşamın gerekliliklerini karşılamak için geliştirilen yapı türleri ile birlikte de Türk-İslam mimari mirasından bilinçli bir kopuş yaşanmıştır [28].

Şekil 3.1 İstanbul Haritası, 1871 [29]

İstanbul çağdaşlaştırılmaya çalışılırken Avrupa mekanları taklit edilmiştir. Kentin çağdaş ve modern bir görünüme kavuşması, böylece imparatorluğun canlanışını simgelemesi amaçlanmıştır. Ancak bu dönemde Avrupa devletleri ekonomik olarak güçlüyken, Osmanlı Devleti ekonomisi ancak kısıtlı inşai faaliyetleri kaldırabilmiştir. Avrupalıların oturduğu mahallelerde bile İstanbul' u Avrupa kentlerinin düzeyine çıkarma planları tam anlamıyla gerçekleştirilemezken, bu çabalar kent yapısına yamalı ve eklektik bir düzen getirmekten ileri gidememiştir. Çalışmalar sonunda şehir Türk-İslam kimliğinin bütünselliğini yitirirken, amaçlanan batılı görünüme de kavuşamadığı görülmüştür [28].

3.1 19. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığı

Batılılaşma' nın etkisiyle Osmanlı' da gerçekleşen siyasal, toplumsal ve askeri dönüşümler mimariyi de etkilemiştir. Osmanlı mimarisinde görülen ilk Batılı etkiler Lale Devri' nde, Yirmisekiz Mehmet Çelebi' nin Paris gezisi sonrası Fransa kaynaklı bezeme öğelerinin ithali ile başlamıştır. Bu dönemde klasik mimarinin ana prensipleri uygulanmaya devam ederken, bezemelerde Batılı motifler kullanılmaya başlanmış, klasik üslûpta son derece ölçülü olan süslemeler zamanla abartılı bir tarza dönüşmüştür [31].

Fransa' da Napolyon' un kurduğu imparatorluk İtalya ve Mısır' ın fethinden sonra neoklasik bir üslup ortaya çıkarır (1800-30). Ampir denilen bu yeni akım İstanbul' da II. Mahmud (1808-39) ile başlar ve yüzyıl boyunca devam eder. Sultan Abdulmecid döneminde (1839-61) baroklaşır, Sultan Abdülaziz döneminde (1861-76) tekrar sadeleşir. Ekonomik sıkıntıların bu sadeşmenin üzerinde büyük etkisi vardır. Süslemeler azaltılırken mimari unsurlar tasarıma hakim olur. II. Abdülhamid döneminde (1876-1909) ampir üslubun etkileri zayıflarak neoklasik ve eklektik akımlar etkili olmaya başlar [32].

19. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı' da mimarlık Batılı eğilimlerin etkinlik alanı olmayı artarak sürdürmüş, önceleri sadece süslemelerde görülen Batılı motif ve biçimler artık yapıya ek olmaktan çıkıp, tasarımın kendi öğesi olarak kullanılmaya başlanmıştır [33].

Osmanlı mimarisini çağdaşlaştırma çabasının iki ana bileşeni vardır: yeni bina tipleri ve yeni mimari üsluplar [29]. Avrupa mimarisinde olduğu gibi, yeni işlevler yeni formları ve yeni mimari yaklaşımları doğurmuştur [34]. Yeni mimari üsluplar, iş hanları, bankalar, tiyatrolar, büyük mağazalar, oteller, çok katlı konutlar, sıraevler, restoranlar, fabrikalar, hastaneler, yangın ve saat kuleleri, kışlalar gibi yeni bina tiplerinde kullanıldığı gibi geleneksel binalarda da kendilerini göstermişlerdir. Yeni yapı tiplerinde kullanıldığında Avrupa' daki örneklerinin birer kopyası niteliğinde yapılar ortaya çıkaran üsluplar, geleneksel bina tiplerine uyarlandığında klasik Osmanlı mimarisinden farklı bir yorum ortaya çıkmıştır [29].

18. yüzyılda Batılılaşma ile mimariye giren barok ve rokoko üslupları geleneksel mimari ile birlikte yorumlanarak özgün bir anlayış ortaya konmuş ve bu etki Sultan II. Mahmud devrine (1808-1839) uzamıştır.

İlkçağ' ın eski Yunan-Roma sanatlarının etkisi ile ortaya çıkmış, İngiltere' de Victorian, Amerika Birleşik Devletleri' nde ise Georgian isimleriyle bilinen neoklasik üslup 18. Yüzyılın sonlarında bütün Avrupa ve Batı ülkelerinde hakim duruma gelmiş, 19. yüzyılın ilk yarısında da Osmanlı topraklarında etkili olmaya başlamıştır. Sultan Abdülmecid (1839-1861) ve Sultan Abdülaziz (1861-1876) devirlerinde gerek dinî yapı gerek kamu binaları gerekse saray, yalı, konak ve köşk mimarilerinde görülen üslup, geç barok ve rokokoya bir tepki olarak, antik Yunan ve Roma mimarlığının yalın soyluluğunu ve anıtsallığını yansıtır [35]. Tanzimat (1839) ile yaygınlaşan ve Klasik Osmanlı mimarisinden hiçbir unsurun katılmadığı bu üslup yaklaşık olarak 19. yüzyılın sonlarına kadar uygulanmıştır [31].

Neoklasik üsluba bir tepki olarak ortaya çıkan ve 19. yüzyılın romantik anlayışı içinde kullanılan bir diğer üslup da neogotiktir. Cami ve kiliselerde kullanıldığı gibi, konut, çeşme, mezar anıtı gibi sivil mimarlık eserlerinde de görülen bu üslup bir yandan art nouveau ile birlikte yorumlanırken diğer yandan da Magrip motifleri ile birlikte kullanılmış, saf örnekleri sınırlı kalmıştır [36].

Yüzyılın ikinci yarısından itibaren karşılaşılan ve tarihin bir cilvesi olarak bir İslam ülkesine Avrupalı mimarlarca getirilen yeni İslami üslup İslam ülkelerine ait mimari öğeleri kullanıyor olsa da, İslam' ın muhtelif coğrafyaları ve tarihsel dönemleri arasındaki üslup farklılıklarından dolayı İstanbul' un mevcut dokusuna uyum sağlayamamış, yabancı görünüşlü binalara yenilerinin eklenmesine sebep olmuştur [29].

Yüzyılın ikinci yarısında yabancı mimarlar yeni bir çalışma yapmış, bilinen bütün üsluplardan unsurlar alarak, eklektik üslup adını verdikleri yeni bir tarz ortaya koymuşlardır. Klasik Osmanlı, barok, neoklasik ve doğulu öğeler birarada kullanılarak tek bir üslubun temsilcisi olmayan eserler ortaya konulmuştur [31].

Yüzyılın sonlarında Avrupa' da moda olan art nouveau da Osmanlı mimarisine dahil olmuş ve Kuban' ın deyimiyle Türk duyarlılığına uygun düşmesi, İslam sanatının soyutlama diline yakınlığı sebebiyle batı kaynaklı üsluplar arasında en çok sevilenlerden birisi haline gelmiştir [37].

Geleneksel Osmanlı mimarisi ve kentin biçimlenişi küçük boyutlardaki binalar ve parçalı tasarımlar üzerinden şekillenmişken, 19. yüzyıl ortalarından itibaren büyük ve tek parçalı kütlelerin teşviki ile bu ölçek değişmeye başlamıştır. Bu değişiminin sebebi, imparatorluğun yitirilmiş olan ihtişamının büyük ve tek parçalı kütlelerin etkisi ile yakalanabileceği düşüncesi olmuştur [33].

Batılı tasarım öğelerinin etkili olduğu 19. yüzyılda Osmanlı mimarisi tamamen bir kimlik değişimine uğramış, toplumun her alanında yapılan reformlar mimaride de köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Osmanlı toplumsal kültürünü yansıtan en önemli yapı türlerinden biri olan konut mimarisinde dahi klasik anlayışın ortadan kalkması, Batılı unsurlara ne derece maruz kalındığının somut bir ifadesi olmuştur.

3.2 19. Yüzyıl İstanbul Mimarisi

İstanbul' un fetihten sonra, 16. ve 17. yüzyılda kazandığı sosyal, ekonomik, demografik ve fiziki görünüm 19. yüzyıla kadar küçük değişikliklerle korunarak gelmiştir. Geçen yüzyıllar içerisinde kent yapısındaki değişim yavaş olduğu için kentin fiziki yapısında belirgin değişimler yaşanmamıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise, o dönemde ortaya çıkan değişim ve dönüşüm hareketleri yüzyıl sonunda İstanbul' a yeni bir kent görünümü vermiştir [38].

Yaşanan toprak kayıpları, ekonomik ve siyasi sıkıntılar sebebi ile imparatorluk gitgide küçülürken, başkent İstanbul kuruluşundan itibaren yaşadığı en ivmeli büyümeyi ve en gösterişli görünümünü bu yıllarda almıştır [38].

19. yüzyıl başında İstanbul' un bütününe bakıldığı zaman, yerleşimin etrafı surlarla çevrili olan İstanbul yarımadasında yoğunlaştığı görülmektedir. Sarayburnu bölgesi, saray ve köşklerin yer aldığı bölgedir. Kentin tepeleri üzerinde bulunan Sultan ve Vezir külliyeleri kent silüetinin doruk noktalarını

oluşturmuştur. Ticari merkez Eminönü ve Kapalıçarşı çevresinde yoğunlaşmış, yarımadanın Haliç tarafında kentin gereksinimlerinin karşılandığı limanlar ve iskeleler bulunmaktadır. Tarihi yarımada zamanla Kazlıçeşme, Merkezefendi ve Topkapı yönünde gelişim göstermiştir. Küçük tekke ve külliye yapılarıyla gelişmeye başlayan Eyüp, konut dokusu ile de yoğunlaşarak Suriçi ile birleşmeye başlamıştır. 18. yüzyıldan itibaren önemli bir gezi ve yerleşim merkezi olmaya başlayan Kağıthane aynı zamanda Sadabad Sarayı' na ev sahipliği yapmıştır. Surların dışına doğru taşan Galata, Beyoğlu yönüne doğru gelişim göstermiştir. Cihangir ve Tophane semtleri yoğunlaşmaya başlamış, Kasımpaşa çevresinde tersaneler kurulmuş ve yerleşim Hasköy' e kadar uzamıştır [39].

Anadolu yakasına bakıldığında ise Kadıköy' den başlayarak Fenerbahçe' ye kadar uzayan bir yerleşim görülürken, Üsküdar sınırı kuzeyde Kuzguncuk, güneyde Selimiye, kuzeydoğu ve doğu yönünde ise Çamlıca ve Karacaahmet bölgelerine kadar uzanmış, eski doku yoğunlaşmıştır. Boğaziçi köylerinde yoğunluk artmış, sahil şeridine sahil saraylar ve yalılar yapılmaya başlanmıştır. Bu yüzyılın başlarında Boğaziçi' ne ulaşım denizden kayıklar şeklinde yapılırken, yüzyılın ortasından itibaren boğaz köylerine düzenli vapur seferleri başlatılmıştır [39].

19. yüzyılın ortalarından itibaren İstanbul' un kent yapısı ve fiziksel sınırlarında görülen değişim ve genişlemenin birinci sebebi, kaybedilen topraklardan gelen göçmen Müslüman halka yönelik ortaya çıkan yeni konut ihtiyacıdır [40]. Değişim ve genişlemeyi hızlandıran bir diğer sebep de kent içinde çıkan büyük yangınlardır [41]. Bu yangınlar sebebi ile suriçi bölgesindeki nüfusun bir bölümünün kentin başka bölgelerine yerleşmeye başladığı görülmektedir [7]. Altyapı ve ulaşım imkanlarındaki gelişmeler de İstanbul' daki dönüşümü tetikleyen bir diğer unsur olmuştur [41]. Yeni yapılan köprüler, düzenli yapılmaya başlanan tren ve vapur seferleri daha önceleri şehir yaşantısından kopuk olan bölgeleri zamanla sürekli oturulabilen yerleşimler haline getirmiştir [1]. 1845' de Suriçi ve Galata' yı birbirine bağlayan Unkapanı ve Karaköy köprüleri kısa sürede bu bölgeyi şehrin ana arteri haline getirmiştir [7]. 1851 yılında düzenli vapur seferlerinin başlaması ile şehir yaşantısından kopuk olan Üsküdar, Kadıköy, Adalar ve Boğaz köyleri de sürekli yerleşmeler haline gelmeye

başlamıştır [1]. Anadolu Demiryolu' nun Haydarpaşa-Gebze, Rumeli Demiryolu' nun da Sirkeci-Halkalı arasında kalan banliyö hattının istasyonları hızlı bir kentleşmeyi tetiklemiş, çevrelerinde oluşan nitelikli yapılaşmalar ile ileride oluşacak mahallelerin tohumları atılmıştır [42].

Osmanlı' nın 19. yüzyılda dünya ekonomisine açılması ve ortaya çıkan yeni yönetim biçimi arayışları da aynı dönemde meydana gelen kent yapısındaki değişim ve gelişmelerin nitelik ve yönünü ciddi bir biçimde etkilemiştir. Kentin ana bölgesi olan İstanbul tarihi yarımadası geleneksel ve baskın İslami karakterini ve sınırlarını korurken, fetihten beri gayrimüslim merkezi olan Galata genişleyerek yoğun iktisadi ve inşai faaliyetlere sahne olmuştur [29].

1840' lara kadar başlıca anıtsal mimari eserler olan külliyeler, camiler, çarşılar ve saraylar genellikle İstanbul yarımadası ve Üsküdar semtinde yapılmaktaydı. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise yeni yerleşim yerlerinde boyutları ve üslupları ile anıtsal eser niteliği taşıyan yeni ve eski türde yapılar yapılmaya başlanmıştır. Karaköy bölgesi yeni yapılan bankalar ve iş hanları ile birlikte bir iş merkezi haline gelirken, Karaköy' den Kabataş' a kadar uzanan kıyı şeridi ticari bir rıhtıma dönüşmüştür. Fransız mimar Alexandre Vallaury' nin 1890' larda Karaköy' de neo klasik üslupta inşa ettiği Osmanlı Bankası binası kentin en büyük binası olarak tanınıyordu (Şekil 3.2). Karaköy ile Tophane arasına yapılan yeni gümrük binaları ve ambarlar ise Avrupa' da neo klasik üslup ile yapılmış benzerlerini andıran, yayvan taş yapılardı [29].

Avrupalı nüfusun bulunduğu Pera (Beyoğlu) bölgesi Batı tarzı bir kültür, eğlence ve alışveriş merzi haline gelmiştir. Neoklasik üslubun hakim olduğu Pera bölgesinin karakteristiğini anıtsal nitelikteki yabancı sefaret binaları belirlemekteydi. Bölgede yapılan kiliseler, oteller, büyük mağazalar, tiyatrolar, restoran ve kafeler de sefaretlerin belirlediği bu karaktere uyum sağlar nitelikte yapılmışlardır [29].

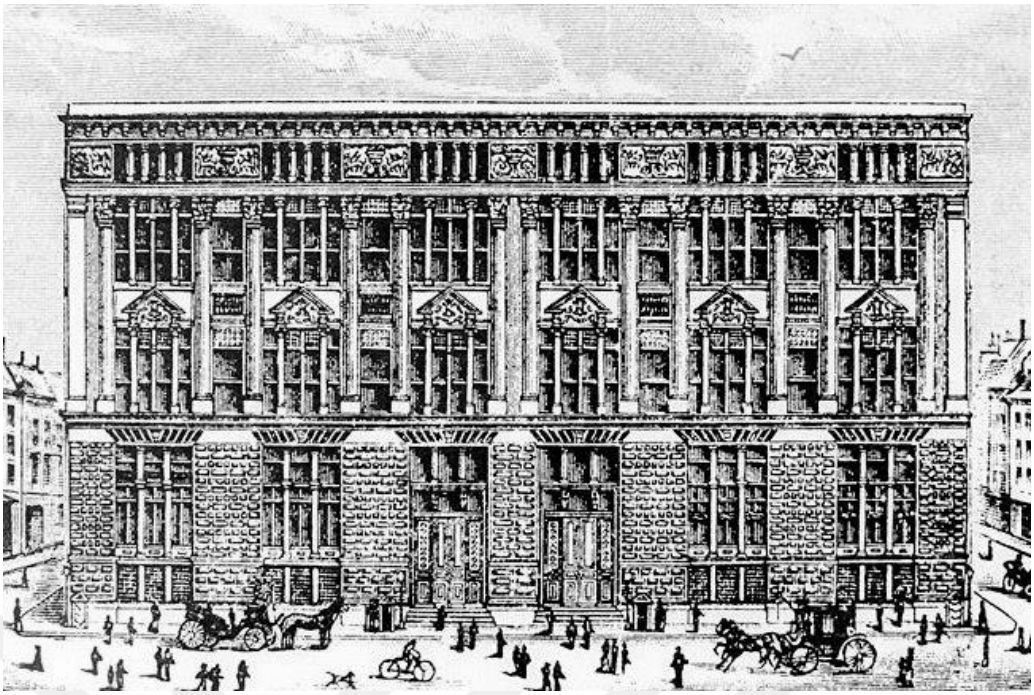

Şekil 3. 2 Osmanlı Bankası Binası [43]

Şekil 3.3 Yıldız saat kulesi [44]

Rumeli şehirlerinde eskiden beri varlığı bilinen saat kuleleri Sultan II. Abdulhamid' in emri üzerine Batılılaşmanın simgesi olarak şehrin muhtelif yerlerine (Tophane, Dolmabahçe, Yıldız, vb.) inşa edilmiştir (Şekil 3.3) [31].

Dolmabahçe ve Beşiktaş sahil şeridine 19. yüzyılın ikinci yarısında bir dizi sahil sarayı inşa edilmiştir. Dolmabahçe Sarayı' nın inşasından sonra Beşiktaş çevresinde hızla yeni mahalleler gelişmiş, Beşiktaş' ın boğaza nazır bölümleri iktidar merkezine yakın olmak isteyenler için uygun bir yerleşim alanı haline gelmiştir. Bu bölgede 1870' lerde başlayan genişleme Teşvikiye ve Nişantaşı semtlerine ulaşan yapılaşmayla birlikte son durumuna ulaşmıştır [29].

Dolmabahçe Sarayı' nın yapılmasından sonra Topkapı Sarayı' nın buraya taşınması Avrupa mimari tarzının saltanat katında da tercih edildiğinin bir ifadesi olmuştur. Eklektik üsluptaki sarayın yanına inşa edilen Dolmabahçe Cami de, batılı mimari üslupların geleneksel Osmanlı yapıları üzerindeki uygulamasının bir örneğidir. Dolmabahçe Sarayı' nı, cephesiyle klasik, iç mekan düzeni ve süslemeleriyle geleneksel tarzda tasarlanan Çırağan Sarayı yapımı takip etmiştir. Sultan Abdülhamid' in yaptırdığı Yıldız Sarayı ise bölgedeki sahil saraylardan farklı olarak Topkapı Sarayı gibi müstakil köşklerden oluşmuş, fakat bu köşkler Batı etkisinde, neoklasik üslupta inşa edilmiştir [29].

Ordunun Batı düzenine göre yeniden yapılanması 19. yüzyılda Batılı mimariyle yapılan askeri binaların sayısının artmasına sebep olmuştur. III. Selim tarafından ahşap olarak yaptırılan ve daha sonra II. Mahmud (1827-1828) ile Abdülmecid (1842-1853) tarafından kâgir hale getirilen Üsküdar' daki Selimiye Kışlası, Batılı kışla mimarisinin dünyadaki en büyük örneklerinden birisidir. II. Mahmud döneminde yapılan Kuleli Süvari Kışlası, Tophane Kışlası, İngiliz mimar Smith' e Beyoğlu' nda yaptırılan Mecidiye Kışlası (Taşkışla), Abdülaziz zamanında Taksim' de yapılan ve eklektik cephe mimarisi ile dikkat çeken Topçu Kışlası (Şekil 3.4), II. Abdülhamid devrinde Ortaköy' de yapılan Ertuğrul ve Orhaniye kışlalarının hepsi de Batılılaşma akımının askerî mimaride ortaya koyduğu eserlerdir ve ağırlıklı olarak neoklasik üslubun etkisinde inşa edilmişlerdir [31].

Şekil 3.4 Taksim Topçu Kışlası [44]

19. yüzyılın Batılı mimarisi devlet yapılarının hepsinde görülür [31]. 1843' de Cağaloğlu' nda yapılan Bâbıâli binası, 1846' da Ayasofya ile Sultanahmet Camii arasında yapılan Darülfünun binası, 1866' da Beyazıt' da yapılan Harbiye Nezareti binası, 1891' de Topkapı Sarayı' nın bahçesine yapılan Asar-ı Atika Müze-i Hümayunu dönemin batılı üsluplarının (neo-klasik, beaux-arts, eklektik) resmi mimariye de uygun görüldüğünün örneklerinden bazılarıdır [29].

Batılılaşma ile birlikte medrese yapımı artık durmuş, III. Selim zamanında başlayıp II. Mahmud' un hızlandırdığı Batılı öğretim şekline geçiş, bu yeni tarzın ihtiyaçlarına yönelik yeni tipte okul binaları yapılmasına neden olmuştur. Modern Avrupa üslubunda yapılan bu yeni okul binalarının iç plan düzenlemesi eski medrese yapılarında olduğu gibi tek mekan halinde değil, çok sayıda mekandan oluşmaktadır. Galatasaray Lisesi, Teknik Üniversite' nin Gümüşsuyu binası bu yeni bina tipinin ilk örnekleridir [31].

19. yüzyılda ortaya çıkan konut mimarisine baktığımızda ortaya çıkan yeni konut tipleri olduğunu görürüz. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren kente Avrupa tarzında kagir ve taştan çok katlı apartmanlar yapılmaya başlanmıştır. Bu yapı türü başta Pera olmak üzere Taksim ve Pangaltı' nın ana caddeleri boyunca yapılmış, bu bölgedeki ahşap konutların büyük oranda yok olmasına sebep

olmuştur. 19. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde kentte var olan konut açığı sebebiyle yeni bir yapı türü olarak sıra evler de yapılmaya başlanmıştır (Şekil 3.5). Pera ve Üsküdar' ın mütevazi mahalleleri veya arka sokaklarında Batı etkisiyle yapılmaya başlanan bu konut tipi dar gelirlilere yönelik olup, düzenli ve prototip planlara, yalın ve simetrik cephelere sahiptir [29].

Yüzyıl ortalarında Müslüman üst sınıfın yaşadığı konak mimarisinde de değişimler başlamıştır. İç mekanlarda geleneksel Türk evi planlamasına sadık kalınmış ancak cephede Batılı motif ve düzenler kullanılmıştır. Haliç' in iki yakasında, İstanbul yarımadasındaki mevcut doku içerisinde, Nişantaşı semtinde bu yeni konak tipleri inşa edilmiştir [31].

Şehirdeki ahşap konut mimarisinde de dönemin modası olan motifler ustalar tarafından serbestçe değiştirilerek geleneksel biçimlere uydurulmuştur. Oluşturulan bu yeni motifler Boğaz köylerinde, İstanbul yarımadasında, Üsküdar' da, en mütevazi evlerden en görkemli olanlara kadar birçok ahşap evin cephesini süslemeye başlamıştır (Şekil 3.6) [45].

Şekil 3.5 Sıraevler, Ortaköy [25]

Şekil 3.6 Zekiye Sultan Yalısı, Ortaköy, 1890 [44]

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde Batılı üslupta çok sayıda yapı inşa edilmiştir. Ancak Avrupa' da var olan düzenden uzak, dağınık şekilde inşa edilen bu yapılar sayı olarak da eski yapı stoğunun yanında az kaldıklarından dolayı hedeflenen düzenli ve ihtişamlı şehir dokusu elde edilememiş, yapılardaki Batılı üslup ve heybet, klasik kent görüntüsüne hakim duruma gelememiştir.

3.3 19. Yüzyıl Bostancı-Kadıköy Bölgesi Mimarisi

Yüzyıl başında Kadıköy merkezi bugünkü çarşı çevresinde yer alan birkaç yapı adasından ibaret olup, Fenerbahçe' de ufak bir köy yerleşimi olduğu bilinmektedir [2]. Bunlar harcindeki bölgedeki diğer semtlerin karakteri Bizans döneminden beri devam eden mevsimlik kullanımlar olup, bölge bağlık, bahçelik mesire alanı ya da kırsal alan görünümündedir [1].

Kadıköy merkez bölgesi 1877 yılında büyük bir yangın geçirmiştir. Bölgede zaten az yoğunlukta olan yapılaşmanın büyük bölümü de bu yangınla birlikte yok

olmuştur[1]. Bu yangın Kadıköy tarihinde bir dönüm noktası olmuş, yangından sonra bölgenin merkezinde İstanbul' un başka bölgelerinde de uygulanmış olan ızgara plan şeması yürürlüğe konarak, dönemin anlayışına uygun, çağdaş bir kent formu elde edilmeye çalışılmıştır [46].

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ulaşım alanında meydana gelen gelişmelerle birlikte Kadıköy' ün karakteri de yeniden şekillenmiştir [1]. 1857' de İstanbul yarımadası ve Anadolu yakası arasında başlayan düzenli vapur seferleri, 1873 yılında hizmete giren Haydarpaşa-İzmit demiryolu hattı bölgenin kullanım amacı ve değerini değiştirmiş, bölgedeki yerleşimler bu gelişmelerden sonra gözde sayfiye[2] alanlarına dönüşmeye başlamıştır [47]. İstanbul' un merkezi durumundaki tarihi yarımada ve Galata bölgesi' ne uzak olan Kadıköy, vapur seferlerinin başlaması ile şehir merkeziyle bütünleşmiş, daha sonra hizmete giren demiryolu sayesinde de banliyö hattı çevredeki bağ, bahçe ve bostanlar da yavaş ve kararlı bir biçimde iskan edilmeye başlanmıştır. Bu değişime 1882 tarihli Ebniye Nizamnamesi' nin 16[3] ve 18[4]. maddelerine göre Hazine elinde bulunan

[1] Merkezde yer alan 1612 tarihli Osman Ağa Camii ve Hasanpaşa' da bulunan eski bir cami de bu yangında yok olmuştur. 1878 yılında Osman Ağa Camisi bugünkü hali ile yeniden inşa edilmiş, Hasanpaşa' daki cami yerine de 1889 yılında da Hasan Hüsnü Paşa tarafından cami, sübyan mektebi ve çeşme yaptırılmıştır. Hasanpaşa adını alan cami 1930 yılında bu semte ismini vermiştir [62].

[2] "Sayfiye (sayfiyye)" kavramının, Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde birinci sözlük anlamı "yazlık, yazlık ev", ikinci sözlük anlamı ise "şehire yakın kır kesimi olup, sayfiye Arapça kökenli bir sözcüktür [60]. "Sayfiye" sözcüğü kavramsal olarak, hem yazlık olarak kullanılan bir bölgeyi, hem de sadece yaz mevsiminde kullanılan bir yapıyı karşılamaktadır. Sayfiyeye gitmek, İstanbul'da yüz yıllarca farklı bir yaşam geleneği ortaya çıkmasına neden olmuş, "tatil" kavramının tanımlanmasıyla şekil değiştirerek rekreasyon faaliyeti halini almış ve buna paralel olarak sayfiye bölgeleri de modaya uygun bir biçimde değişmeye başlamıştır [61].

[3] Kanunun 16. maddesi şöyle demektedir [58]:

"Ham arazi ve bağ ve bostan üzerine ebniye insasıyla mahalle teskili için parça parça satmak isteyenler taayün edecek lüzum ve icab üzerine orada meccânen bir karakolhâne ve bir de mektep mahalli terketmeğe ve hududu nihayetine değin lağım yapmaya ve satılan yerler bedelâtından kaldırım masârifiyçün Sehremâneti'ne beher arsında dört para te'diyesine mecburdur."

Bu madde ile, karakol ve okul için araziden terk yapma şartı sağlandığı taktirde bağ ve bostan arazilerinin parçalara bölünerek satılmasına izin verilmiştir [40].

[4] Kanının 18. maddesi ise şöyle demektedir [58]:

büyük arazilerin, satış veya ihsan yoluyla elden çıkarılması ve parsellenerek, önde gelen devlet memurlarına satılması da etken olmuştur [40]. 1856 yılında I. Abdülmecid' in Topkapı Sarayı' ndan Dolmabahçe' ye taşınması da, birçok yüksek rütbeli devlet memurunun tarihi yarımadadan ayrılmasına sebep olmuş, bu tarihten sonra Kadıköy-Bostancı güzergâhında devletin üst kademesinde bulunan kişilerin köşkleri yer almaya başlamıştır [48].

Demiryolu boyunca ve istasyon çevrelerinde gelişmeye başlayan yerleşimler de zamanla büyüyerek birbirleri ve merkezle ilişkileri artmıştır. Yüzyılın sonlarına doğru Moda ve Fenerbahçe çevresinde gayrimüslim ve levanten kesimin yoğunluğu artarken, Göztepe, Erenköy ve Bostancı çevresinde de II. Abdülhamid döneminin (1876-1909) devlet adamlarının yerleşme eğilimleri kararlılık kazanmış, geniş araziler satın alınarak bölgeye sayfiye amaçlı köşkler inşa edilmiştir. Batı kaynaklı mimari üsluplara göre tasarlanan bu köşkler, geniş bahçeler içinde, genellikle bir veya iki katlı, kagir veya ahşap olarak inşa edilmiştir [2].

Kadıköy merkezinde var olan yerleşiminin kuzey sınırında bulunan Haydarpaşa Garı, Anadolu ve Bağdat demiryolu hattının ilk etabı olan Haydarpaşa-Pendik banliyö hattının başlangıç noktasıdır. Bir metropol garı olarak inşa edilen Haydarpaşa garı ilk etapta 1872 yılında ahşap ve iki katlı bir yolcu binası olarak hizmete girmiştir [40].

Merkezde bulunan, Sultan Abdülaziz döneminde (1860) yaptırılan Aziziye Hamamı, 1883 yılında Kızıltoprak' da Zühtü Paşa tarafından yaptırılan Zühtü Paşa Cami (Şekil 3.7), II. Abdülhamid döneminde valilik ve nâzırlık yapan Abdullah Galib Paşa tarafından 1898-1899 yıllarında Bağdat Caddesi' nde inşa

---

"Kadıköy, Çamlıca ve Boğaziçi taraflarında bağ ve bahçelerden birer dönümden dûn olmamak üzere bi't-tefrik üzerlirene köşk inşası şerait-i âtiyyeye tevfîkan câiz olacaktır. Şöyle ki bağ ve bahçelerin sahipleri Şehremâneti Hendesehânesi'ne müracaatla ifraz edeceği yerlerin hudud ve zirâ'ını mübeyyin iki kıta haritasını tersîm ettirerek harcını teslim ettikten ve mezkûr harita Hendesehâne ile Sehremâneti Meclisi'nden tasdik olunduktan sonra îcra-yı muâmelesine ruhsat verilecek ve bu haritalardan birisi sahibine i'tâ olunarak diğeri Hendeshâne'de hıfzolunacaktır."

Bu maddeye göre de Kadıköy, Çamlıca ve Boğaziçi' nde işlenmeyen bağlık ve bostanlık alanlar belediye tarafından hazırlanacak olan planlara göre bölünecektir [40].

ettirilmiş olan Galib Paşa Cami, II. Abdülhamid dönemi ticaret nazırlarından Mustafa Zihni Paşa tarafından yaptırılan Erenköy Zihni Paşa Cami, 19. yüzyılda bölgede yerleşim yayılmaya başladıkça yapılaşmanın yoğunlaştığı yerlerde yapılmış olan, dönemin mimari anlayışını yansıtan kamu yapılarıdır [19] [49] [50].

19. yüzyılın sonlarında Kadıköy bölgesinde yaşanan bir önemli gelişim de Yeldeğirmeni' nde görülmüştür. Batılılaşma etkisiyle Osmanlı yapı türleri içine giren apartmanlar, Musevi ve Ermeniler tarafından bu bölgede inşa edilmiştir. 18. yüzyılın sonunda çarşı çevresindeki birkaç yapı adasından oluşan Kadıköy' ün merkezi, 19. yüzyılda sınırlarını Altıyol' a kadar genişletmiş, Bahariye ve Moda' da var olan mesire alanlarının yanısıra bahçe içinde seyrek evler yapılmıştır [46].

Şekil 3.7 Zühtü Paşa Camii, Kızıltoprak, 1910 [51]

4
İstanbul Anadolu Yakası Kadıköy-Bostancı Bölgesi 19. Yüzyıl Ahşap Konut Kataloğu

19. yüzyılda, özellikle de yüzyılın ikinci yarısında, Kadıköy-Bostancı bölgesinde dönemin Batılı üslupları etkisinde birçok sivil mimari örnek, konut inşa edilmiştir. Günümüzde bu yapıların birçoğu yok olmuş, yanlış müdaheleler sonucu özgün niteliklerini kaybetmiş, bakımsızlık sonucu yıkılmak üzere kalmış veya ticari amaçlarla yıkılarak yerlerine yüksek katlı apartmanlar inşa edilmiştir. Özgün niteliklerini yüksek oranda koruyan çok az sayıda yapı ayakta kalmıştır. Günümüze ulaşabilmiş olan bu yapıların saptanması amacıyla 19. yüzyılda gelişim göstermiş olan Moda, Kızıltoprak, Feneryolu, Fenerbahçe, Göztepe, Erenköy, Caddebostan, Suadiye ve Bostancı semtleri taranmıştır. Günümüze ulaşabilmiş, özgünlüğünü koruyan ve bilgilerine ulaşabildiğimiz 19 adet ahşap sayfiye köşkü/konut yapısının koruma kurulundan onaylı projeleri dikkate alınarak plan çizimleri tarafımca hazırlanmış ve bu yapılar ulaşılabilen veriler ışığında bu bölümde incelenmiştir.

Tablo 4. 1 Tez kapsamında incelenen köşklerin Kadıköy halihazır haritası üzerinde gösterimi

1- CAVİD PAŞA KÖŞKÜ
2- TAHİR KAVALA KÖŞKÜ
3- MİHRAN EFENDİ KÖŞKÜ
4- MR. THERON DAMON KÖŞKÜ
5- CEMİL TOPUZLU PAŞA KÖŞKÜ
6- KURUKAHVECİ İHSAN EFENDİ KÖŞKÜ
7- LOUISA BOTTER KÖŞKÜ
8- JEAN BOTTER KÖŞKÜ
9- CINGRIA KÖŞKÜ
10- ESAD TOPTANİ PAŞA KÖŞKÜ
11- RUKİYE SULTAN KÖŞKÜ
12- ABDULLAH GALİP PAŞA KÖŞKÜ
13- ÖMER FAİK PAŞA KÖŞKÜ
14- ZÜLÜFLÜ İSMAİL PAŞA KÖŞKÜ
15- MUAZZEZ HANIM' IN KÖŞKÜ
16- ARİF HİKMET PAŞA KÖŞKÜ
17- SOKULLU ABDULKERİM PAŞA KÖŞKÜ
18- REŞAD PAŞA KÖŞKÜ
19- HÜSEYİN AVNİ PAŞA KÖŞKÜ

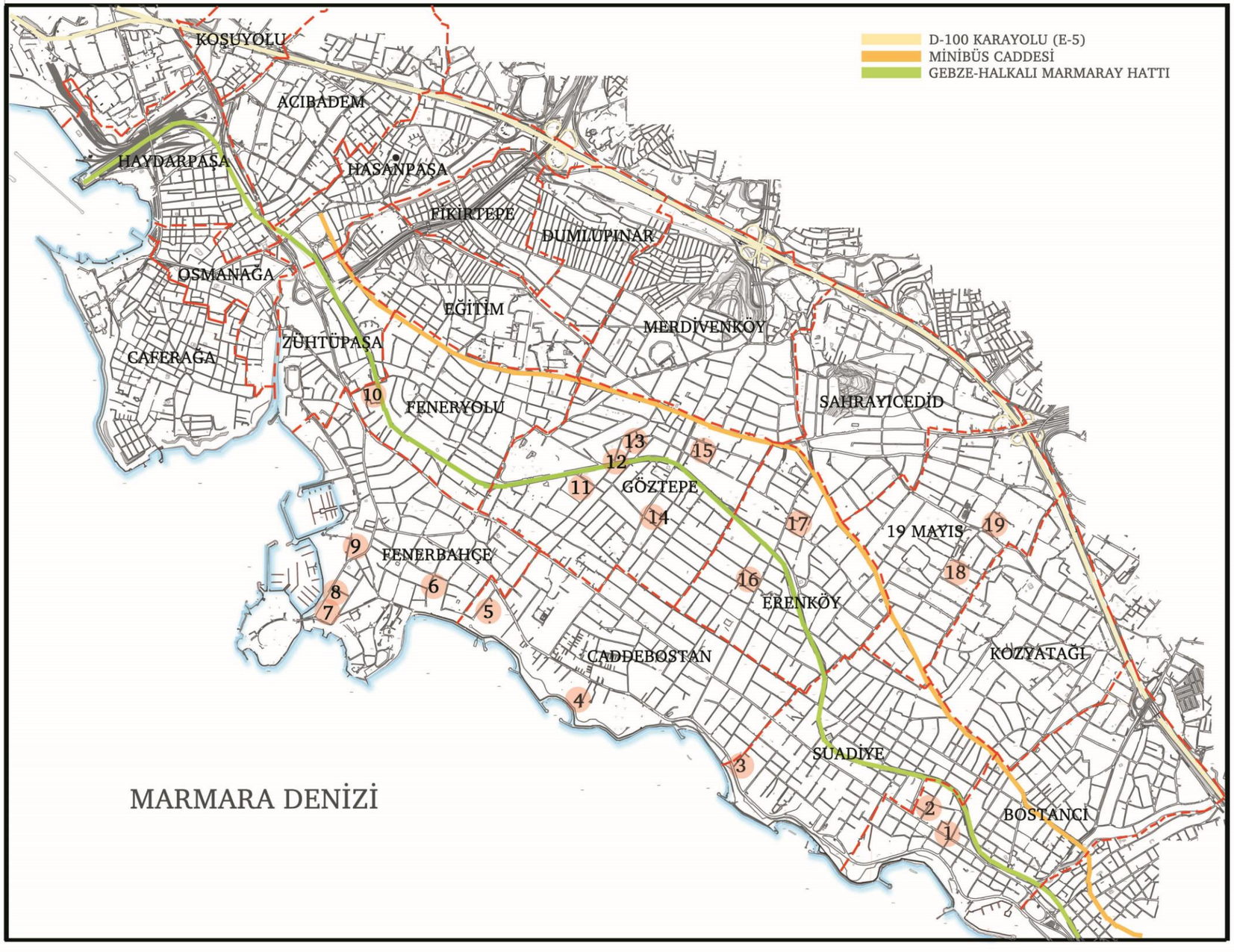

CAVİD PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 1.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Cavid Paşa	Tescilli (I)	Bostancı Mah. Bağdat Cad. No: 493-1	3205	67	112	Özel	Mağaza	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

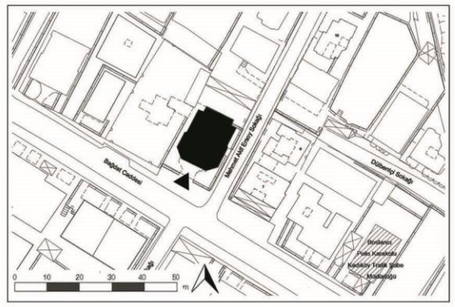

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Restorasyon öncesi köşkün ön cephesi [63]

Güney (ön) cephe, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

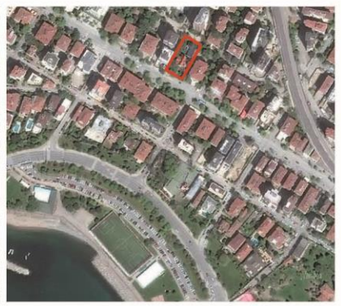

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

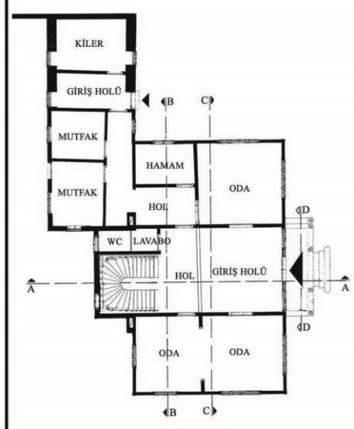

Zemin kat planı
Restitüsyon Projesi, 2011 [63]

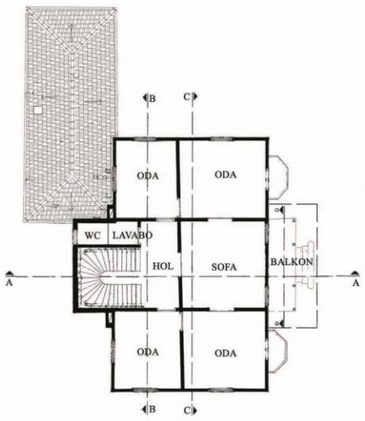

1. Kat planı
Restitüsyon Projesi, 2011 [63]

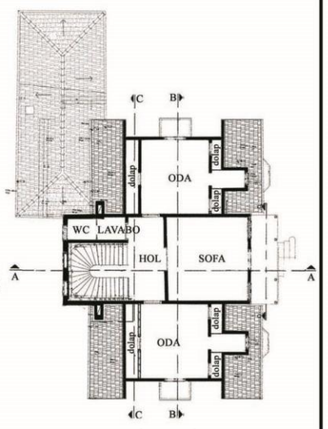

Çatı katı planı
Restitüsyon Projesi, 2011 [63]

Ön görünüş
Restitüsyon Projesi, 2011 [63]

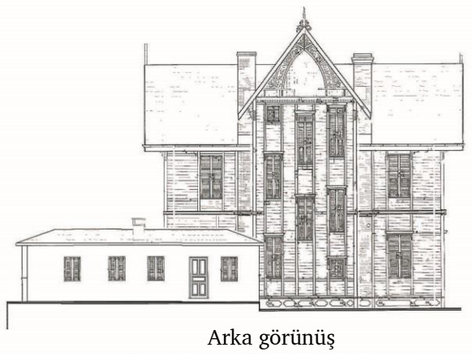

Arka görünüş
Restitüsyon Projesi, 2011 [63]

AÇIKLAMALAR

Bostancı Mahallesi, Bağdat Caddesi, 3205 ada 112 parselde yer alan köşk, 1523 m² lik bir arazide konumlanmıştır. 19. yüzyıl sonunda yapılan bu köşkün ilk sahibi Yıldız Komutanı Cavid Paşa' dır [73].

Plan ve kütle özellikleri

Zemin kat, birinci kat ve çatı katından meydana gelen ahşap köşkün yanında kendisine bitişik tek katlı yığma bir kiler yapısından oluşmaktadır.

Simetrik bir plan şeması olan köşk, çıkma ve balkonlarla hareketlendirilmiştir.

Yapıya, üç basamakla subasman kotuna ulaşılarak orta aks üzerinden girilmektedir.

Yapının girişi, üç kat boyunca devam eden, üst katlarda balkonu, giriş katta ise üstü kapalı giriş verandası şeklide biçimlenmiş, ahşap dikmelerle taşınan bir çıkma içerisinde bulunmaktadır.

Ön cephenin simetrisi olarak arka cephede de merdiven ve tuvalet mahallerinin bulunduğu bir çıkma bulunmaktadır.

Katlarda, giriş holü ve iç sofa etrafına dizilmiş odalara birbiri içlerinden de geçişler verilmiştir.

Birinci katın ön cepheye bakan odalarının birbirine simetrik, pahlı balkonları bulunmaktadır.

Kiler yapısına kuzey (arka) cepheden giriş olduğu gibi, içeriden, hamamın önünde bulunan holden de geçiş verilmiştir.

CAVİD PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 1.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Cavid Paşa	Tescilli (I)	Bostancı Mah. Bağdat Cad. No: 493-1	3205	67	112	Özel	Mağaza	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

Sağ yan görünüş
Restitüsyon Projesi, 2011 [63]

Restorasyon öncesi köşkün arka cephesi [63]

Restorasyon öncesi köşkün penceresi [63]

Sol yan görünüş
Restitüsyon Projesi, 2011 [63]

Kuzey (arka) cephe, 2019

Çatı alınlığı detayı, 2019

Bağdat Caddesi silüeti
Restitüsyon Projesi, 2011 [63]

Bağdat Caddesi üzerindeki Çatalçeşme, 2019

AÇIKLAMALAR

Cephe ve süsleme özellikleri

Yapıyı taş subasman boyunca devam eden bir motif dizisi sarmaktadır.

Aksiyal simetrik bir cephe düzeni vardır.

Bezemeler ön cephede yer alan yapı elemanları üzerinde yoğunlaşmıştır.

Yapının orta aksında bulunan çıkmayı taşıyan dikmeler arasında bulunan dantel gibi oyulmuş ahşap bezemeler, çatının alın kısmında ve çatı pencerelerinin etrafında da bulunmaktadır.

Balkon korkuluklarında bulunan ahşap oyma motifler baklava dilimi şeklinde geometrik olup, ahşap dikmelerin etrafındaki ve çatı alınlığındaki bezemeler bitkisel motiflidir.

Çatı alınlığı yüksek sivri kemer şeklindedir.

Çatı katının cephe kaplaması boyunca devam eden üçgen bitişli dikey ahşaplar döşeme hizasında yatay bir silme oluşturmuştur.

Balkon çıkmaları ve çatı saçakları payandalar ile cepheye bağlanmıştır.

Yapı elemanları ve süslemelerinin neoklasik ve ampir çağrışımlar yaptığı köşkün eklektik bir anlayışla inşa edildiği söylenebilir.

TAHİR KAVALA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 2.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Sırrı Bilen	Tahir Kavala	Tescilli (II)	Bostancı Mah. Havacı Binbaşı Mehmet Sok. No:8	67	316	108	Özel	Konut	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Güney (ön) cephe [63]

Güney (ön) cephe, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

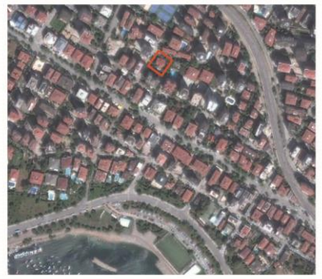

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

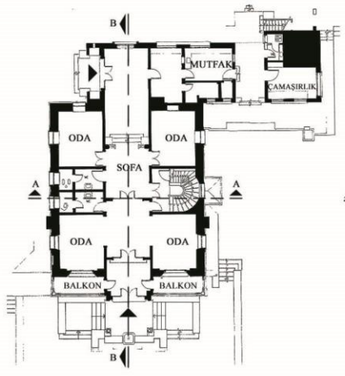

Zemin kat planı
Rölöve projesi, 1991 [63]

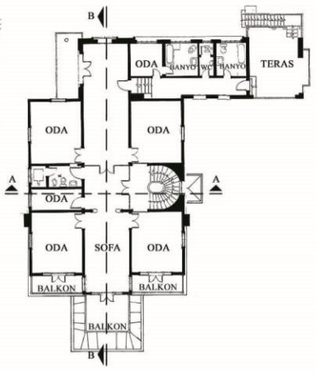

1. kat planı
Rölöve projesi, 1991 [63]

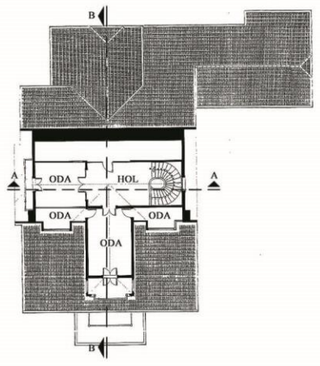

Çatı katı planı
Rölöve projesi, 1991 [63]

Ön görünüş
Rölöve projesi, 1991 [63]

Sol yan görünüş
Rölöve projesi, 1991 [63]

AÇIKLAMALAR

Bostancı mahallesi, Havacı Binbaşı Mehmet Sokak, 67 ada, 108 parselde yer alan köşk 2565 m²' lik bir arazide konumlanmıştır. 19. Yüzyılın sonunda yaptırılan bu köşkün ilk sahibi Tahir Kavala' dır [73].

Plan ve kütle özellikleri

Bahçe içine yapılmış olan köşk; bodrum kat, zemin kat, birinci kat ve çatı katlarından oluşmaktadır.

İlk yapıldığı tarihte ek bina ile birleşik L plan şemalı olan yapının restore edilmiş bugünkü durumunda is ek bina bulunmamaktadır.

Köşkün giriş revağı orta aks üzerinde bulunmaktadır ve bina bu orta aksa göre simetrik olarak planlanmıştır.

Giriş terasına, terasın önünde bulunan ufak süs havuzunun etrafını saran merdivenlerden çıkılmaktadır.

Giriş revağının üst tarafı birinci katın iç sofasından çıkılan bir balkon olarak kullanılmaktadır.

Ek binaya zemin kat holünden iki basamaklık bir kot farkı ile ulaşılmaktadır.

Yapının üst katında plan şeması ön ve arka bölüm olarak iki ayrı bölüm olarak planlanmıştır. Ön bölüm ortak kullanım alanları olarak kullanılırken, arka bölüm mahremiyet gerektiren mahallere ayrılmıştır.

Plan düzleminde çok fazla hareket olmayan yapıya balkonlar ve giriş revağı hareket katmıştır.

Köşkün sol tarafında demir parmaklıklı bir kameriye bulunmaktadır.

TAHİR KAVALA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 2.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Sırrı Bilen	Tahir Kavala	Tescilli (II)	Bostancı Mah. Havacı Binbaşı Mehmet Sok. No:8	67	316	108	Özel	Konut	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

Sağ yan görünüş
Rölöve projesi, 1991 [63]

Arka (kuzey) görünüş
Rölöve projesi, 1991 [63]

AA kesiti
Rölöve projesi, 1991 [63]

BB kesiti
Rölöve projesi, 1991 [63]

Sağ yan cephe [63]

Arka cephe [63]

Köşkün ön bahçesi, 2019

Köşkün girişi, 2019

AÇIKLAMALAR

Cephe ve Süsleme Özellikleri

Yapının cephesi birinci katta yatay, çatı katında ise düşey şekilde ahşap kaplanmıştır. Çatı katı cephesine kaplanan düşey ahşapların üçgen bitişleri döşeme hizası boyunca devam eden bir silme etkisi oluşturmuştur.

Bodrum ve zemin kat pencerelerinde demir korkuluklar bulunurken, birinci kat ve çatı katı pencerelerinde ahşap panjurlar kullanılmıştır.

Yapıya ait bezemeler ön cephede yoğun olarak görülmektedir.

Ön cephe kendi içerisinde simetrik bir tasarıma sahiptir. Ön cephe haricindeki diğer cephelerde kendi içlerinde ve birbirleri arasında bir simetri yoktur.

Giriş kat kotu bahçe zemin kotundan 2 metre yüksektedir. Bu sayede bodrum kat mahallerine pencere açılarak bodrum katın da doğal ışık ve havalandırmadan faydalanması sağlanmıştır.

Zemin kat mahallerine ait balkonlarda lale motifli ahşap alınlıklar, yuvarlak, yıldız, köşeli motifli korkuluklar bulunmaktadır.

Zemin kat pencerelerinde bulunan korkuluklarda ise bitkisel bezemeler göze çarpmaktadır.

Giriş revağını taşıyan silindir sütunlar kare tabanlı kaidelere oturtulmuştur.

MİHRAN EFENDİ KÖŞKÜ (KULELİ KÖŞK) KATALOG NO : 3.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Mihran Efendi	Tescilli (I)	Suadiye Mah. Noter Sok. No: 65	1091	83	151	Özel	Konut	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

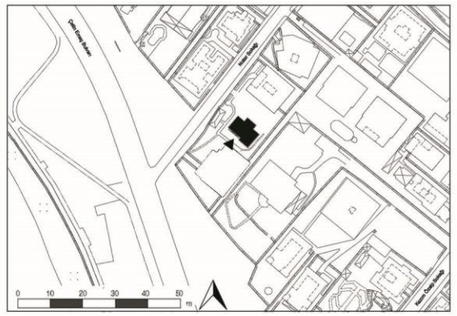

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Güneybatı (ön) cephesi [12]

Güneybatı (ön) cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

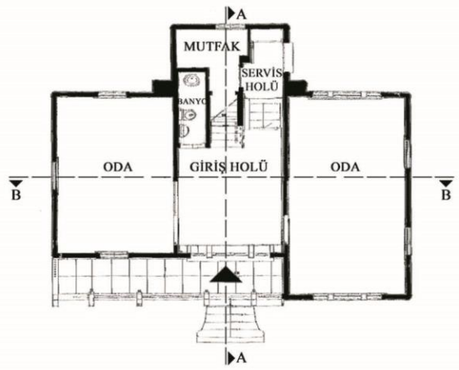

Zemin kat planı
Restorasyon projesi, 2009 [63]

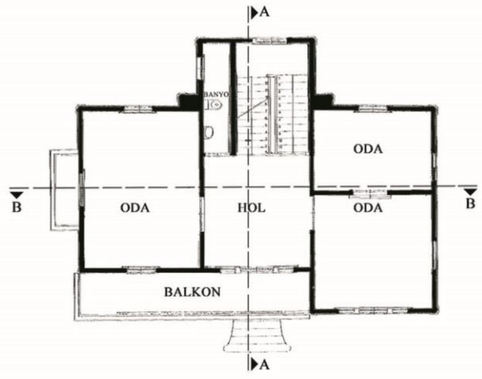

1. kat planı
Restorasyon projesi, 2009 [63]

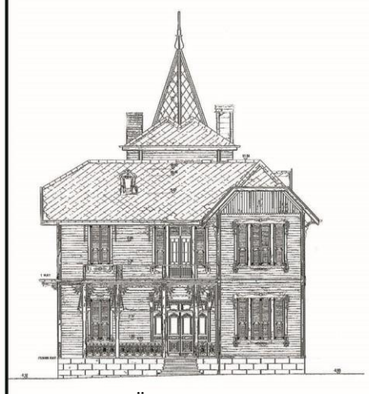

Ön görünüş
Restorasyon projesi, 2009 [63]

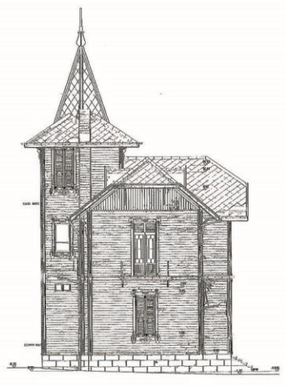

Sol yan görünüş
Restorasyon projesi, 2009 [63]

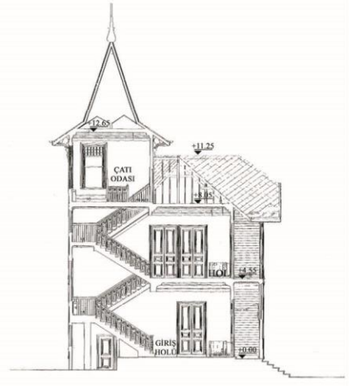

AA kesiti
Restorasyon projesi, 2009 [63]

AÇIKLAMALAR

Suadiye mahallesi, Noter sokak, 1091 ada, 151 parselde yer alan köşk, 2059 m²' lik bir arazide konumlanmıştır. 1900' lü yıllarda yazlık olarak yaptırılan bu köşkün sahibi Osmanlı Ermenisi Kayserili Mihran Efendi' dir.

Plan ve kütle özellikleri

Ahşap köşk, zemin kat, normal kat ve cihannüma katlarından oluşmaktadır. Yapının doğu köşesinde bulunan kare planlı, kule görünümlü cihannüma katı yapıdan bir kat fazla yüksekliktedir.

Yapıya bahçe kotundan bir kaç basamakla çıkılarak ulaşılan verandadan girilmektedir.

Simetrik olmayan plan şemasında ön cephe denize doğru konumlanmış, birinci kat ve cihannüma katından manzaraya hakimiyet sağlanmıştır.

Cihannüma hizasında yer alan mutfağa yapının arka bahçesinden bir servis girişi verilmiş olup, ön giriş ve bu giriş arasında üç basamaklık bir kot farkı bulunmaktadır.

Kule katında sadece çatı odası/cihannüma bulunmaktadır.

Yapı iç sofalı plan tipinde tasarlanmıştır.

Cephe ve süsleme özellikleri

Köşk, yığma subasman üzerine ahşap olarak inşa edilmiştir.

Cephe tasarımında simetri yoktur.

Arduvaz kaplı çatı Mansard çatıdır ve güneydoğu yönünde ufak bir penceresi bulunmaktadır.

MİHRAN EFENDİ KÖŞKÜ (KULELİ KÖŞK) KATALOG NO : 3.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Mihran Efendi	Tescilli (I)	Suadiye Mah. Noter Sok. No: 65	1091	83	151	Özel	Konut	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

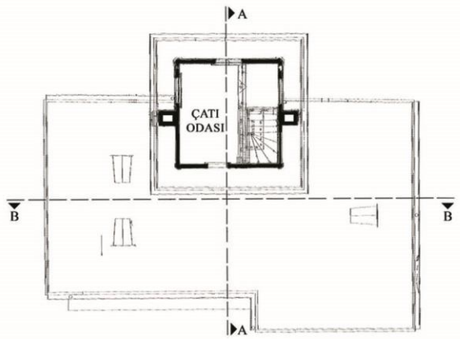

Çatı katı planı
Restorasyon projesi, 2009 [63]

BB kesiti
Restorasyon projesi, 2009 [63]

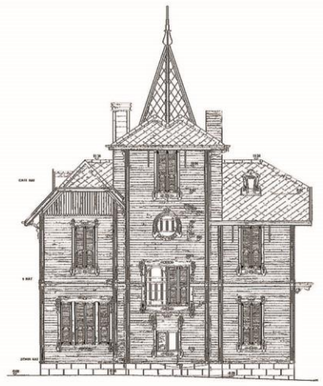

Arka görünüş
Restorasyon projesi, 2009 [63]

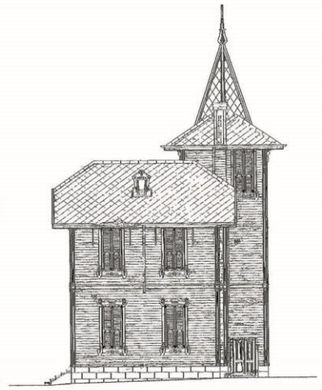

Sağ yan görünüş
Restorasyon projesi, 2009 [63]

Noter Sokak silüeti
Restorasyon projesi, 2009 [63]

Kuzeybatı cephesi, 2019

Batı cephesi, 2019

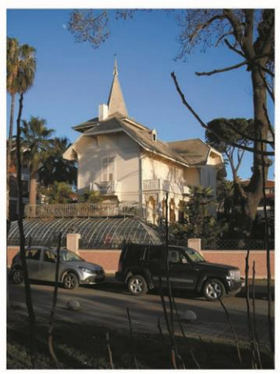

Batı cephesi [65]

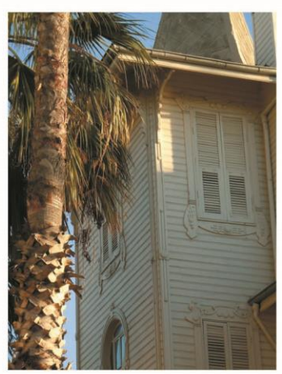

Pencere detayı [65]

AÇIKLAMALAR

Üzerinde tepelik bulunan cihannüma kulesi konik külah biçimindedir.

Kagir subasman çıplak bırakılmış ve taşların derzleri belirginleştirilerek ön plana çıkarılmıştır.

Pencerelerde çift kapaklı ahşap kepenkler vardır.

Katlar arasında silme bulunmaktadır.

Pencere çerçevelerinde, balkon ve veranda korkuluklarında, balkonu taşıyan ahşap dikmelerin aralarında bulunan bezemelerde ve saçağı taşıyan payandalarda bulunan zarif ahşap işçiliği olan bezemeler art nouveau üslûbundadır.

MR. THERON DAMON KÖŞKÜ

KATALOG NO : 4.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Mimar Jasmund	Sokullu Mehmet Paşa	Tescilli (I)	Caddebostan Mah. Aşıklar Yolu Sok. No : 2/A	2985	166	8	Vakıf	Restoran	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

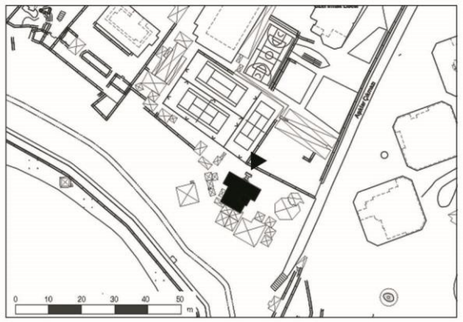

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Giriş (kuzey) cephesi [63]

Giriş (kuzey) cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

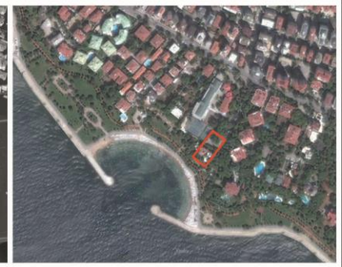

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

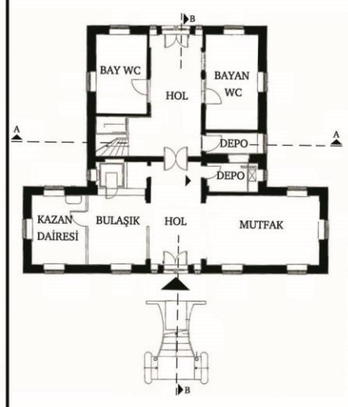

Bodrum kat planı
Tadilat projesi, 2014 [63]

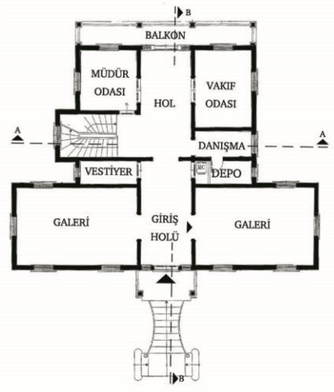

Zemin kat planı
Tadilat projesi, 2014 [63]

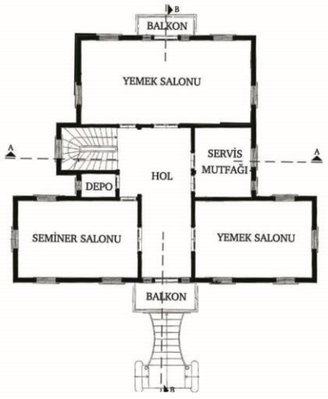

Birinci kat planı
Tadilat projesi, 2014 [63]

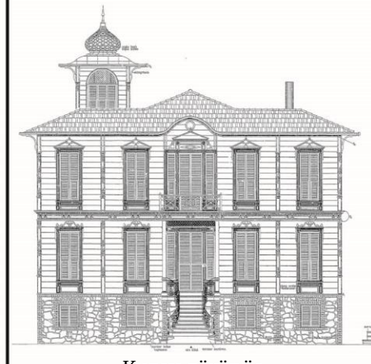

Kuzey görünüş
Tadilat projesi, 2014 [63]

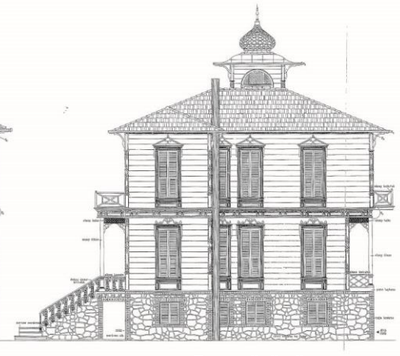

Batı görünüş
Tadilat projesi, 2014 [63]

AA kesiti
Tadilat projesi, 2014 [63]

AÇIKLAMALAR

Caddebostan mahallesi, Aşıklar Yolu sokak, 2985 ada 8 parselde yer alan köşk 19. yüzyılın sonlarına doğru Sirkeci Garı' nı da inşa eden mimar Jasmund tarafından inşa edilmiştir [73]. İlk sahibi Hüseyin Avni Paşa olmasına rağmen, köşk ikinci sahibi olan Amerikalı Theron Damon' un ismi ile anılmaktadır [72].

Plan ve kütle özellikleri

Kagir bodrum kat ve ahşap iki kattan oluşan köşk yapısının güney köşesinde bir kat daha yükselen kare planlı bir cihannüma vardır.

Üst katta çıkma yapan balkon ve onu taşıyan ahşap dikmeler giriş verandasını oluşturur.

Yapının ana girişine binanın arka tarafında yer alan eğimli ve dekoratif bir merdiven ile ulaşılır.

Farklı tarzların olduğu çatı örtüsü ana bölümlerde kırma çatı tipinde ancak balkonun üzerinde kalan kısımda eğrisel bir örtü şeklindedir. Cihannüma kısmının çatısında ise soğan kubbe görülür.

Katlarda mahaller geniş bir iç sofanın etrafına dizilmiş, yapının çok büyük olmaması sebebi ile tek bir merdiven ile katlar arası geçiş sağlanmıştır.

Yapının kuzey doğu tarafında kalan mahallerinin de denize cephesi olması için, plan T şeklinde tasarlanmıştır.

Zemin katın denize bakan güney batı cephesi boyunca uzanan bir balkon bulunur.

Yapıldığı tarihte bahçe sınırı denize sıfır olan köşkün, 1980' li yıllarda yapılan sahil dolgusu çalışmalarından sonra deniz ile direk bağlantısı kesilmiştir.

MR. THERON DAMON KÖŞKÜ

KATALOG NO : 4.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Mimar Jasmund	Sokullu Mehmet Paşa	Tescilli (I)	Caddebostan Mah. Aşıklar Yolu Sok. No : 2/A	2985	166	8	Vakıf	Restoran	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

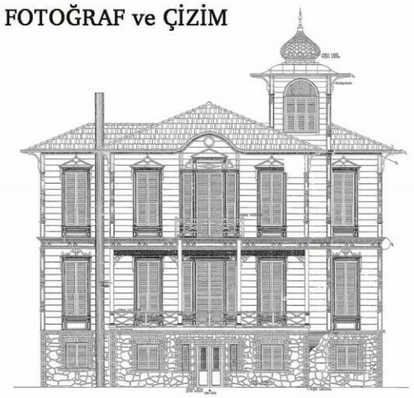

Arka (güney) görünüş
Tadilat projesi, 2014 [63]

Sol yan (batı) görünüş
Tadilat projesi, 2014 [63]

BB kesiti
Tadilat projesi, 2014 [63]

Doğu cephesi [12]

Güney cephesi, 1990 [73]

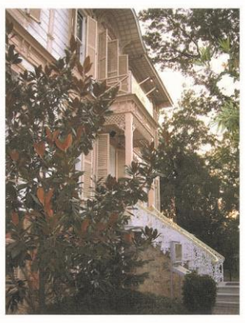

Köşk girişi, 2007 [73]

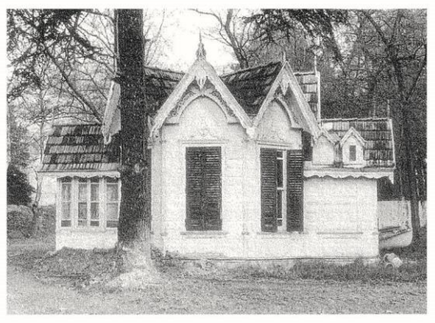

Selamlık yapısı [12]

Batı cephesi, 2007 [73]

Giriş cephesi, 2019

Sağ yan cephe, 2019

Deniz cephesi, 2007 [73]

AÇIKLAMALAR

Yapının bahçesinde tek oda ve tuvaletten oluşan, 19 m²' lik, sekizgen bir selamlık yapısı bulunmaktadır. Bu selamlık yapısı yatılı misafir için uygun olmayıp sadece gündüz ziyarete gelen erkek misafirler için yapılmıştır.

Cephe ve süsleme özellikleri

Kagir olan bodrum katın cephesinde örme taş dokusu belirgin bir şekilde görünürken üst katlar yatay şekilde ahşap kaplıdır.

Bodrum kat pencerelerinde taş söve ve demir parmaklıklar bulunur. Ahşap söve kullanılan üst katlarda ise zemin kat pencere alınları S ve C formlu eğrisel motifli iken birinci kat pencerelerinde üçgen alınlıklar kullanılmıştır.

Çatı saçakları geniş, saçak altları geometrik desenlidir.

Pencere ve kapılarda çift taraflı, kapaklı panjurlar vardır.

Balkon korkulukları ve üçüncü boyutta da belirgin olan kat silmeleri geometrik desenlidir.

Bina köşeleri ahşap profiller ile vurgulanmış olup, geniş saçaklar payandalar ile desteklenmiştir.

Cihannüma pencerelerinin yuvarlak kemerli alınları, soğan kubbe ve kubbenin tepesinde bulunan alem, yapıya oryantalist bir etki katmıştır.

Kırma çatı örtüsü kiremit kaplıdır.

Köşkün balkon çıkmalarını taşıyan direklerin etrafını saran, ana girişe çıkan merdiven korkuluklarında da bulunan motifler art nouveau, alınlarda bulunan kafesler neogotik, pencere çerçeveleri neoklasik ve cihannüma kısmı oryantalist etkiler taşır.

CEMİL TOPUZLU PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 5.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Alexandre Vallaury	Cemil Paşa	Tescilli (I)	Caddebostan Mah. Prof. Dr. Haluk Tezonar Sok. No:3	2988	103	100	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

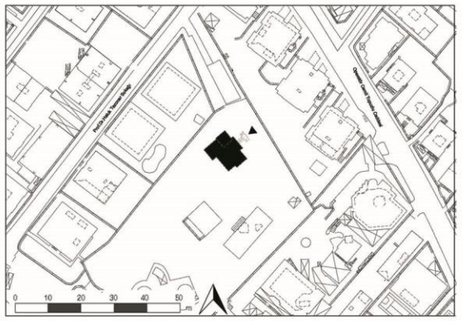

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Cemil Topuzlu Paşa Köşkü, 1972 [12]

Güney (ön) cephesi, 2019

Cemil Topuzlu Paşa Köşkü, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1946 tarihli hava fotoğrafı [64]

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

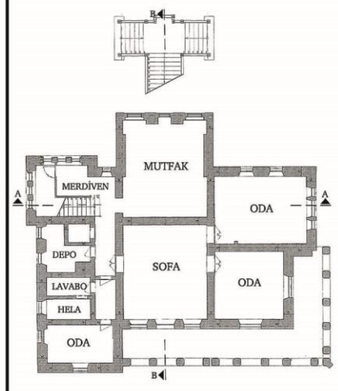

Bodrum kat planı
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

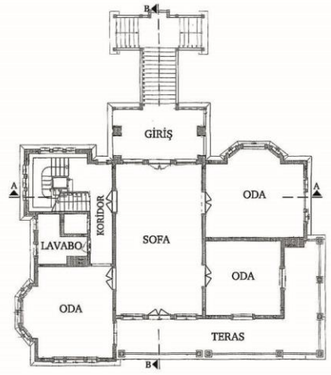

Zemin kat planı
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

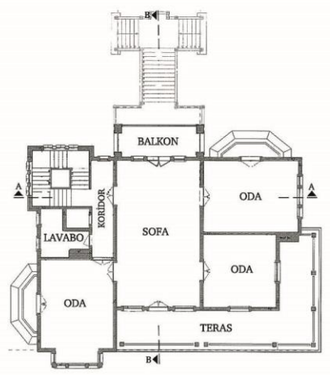

1. kat planı
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

Kuzeydoğu görünüş
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

Güneybatı görünüş
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

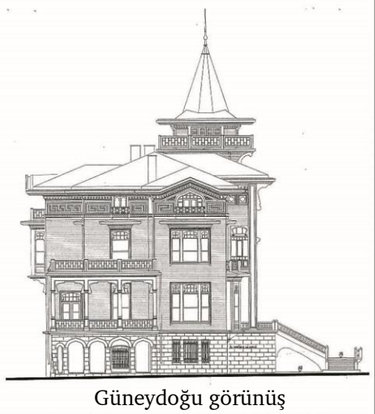

Güneydoğu görünüş
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

AÇIKLAMALAR

Caddebostan mahallesi, Prof. Dr. Haluk Tezonar sokak, 2988 ada 100 parselde yer alan bu büyük köşk, İstanbul şehremini olan Operatör Doktor Cemil Paşa' nın (Topuzlu) konutu olarak dönemin tanınmış mimarı Alexandre Vallaury tarafından tasarlanıp inşa edilmiştir [69]. Köşkün deniz ile bağlantısı 1986' da Kadıköy sahil şeridinde yapılan çalışmalar sonucunda kesilmiş, vaziyet planı büyük değişikliklere uğramıştır [69].

Plan ve kütle özellikleri

Köşk, kuzeydoğu-güneybatı ekseninde olacak şekilde büyük bahçesinin ortasında konumlanmıştır.

Yaklaşık 15x20 m taban alanına sahip dört katlı yapının yüksek bodrum katı kagir, diğer katları ise ahşaptır.

Yapının girişine kuzeydoğu cephesinde bulunan çift taraflı büyük bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Anıtsal kemerli aksiyel girişi olmasına rağmen yapının plan şemasında bir simetri görülmemektedir.

Giriş geleneksel olarak büyük bir sofaya açılmaktadır ve farklı büyüklüklerdeki odalar bu sofa etrafında dizilmiştir.

Köşkün kuzey cephesindeki merdiven kulesi yapıdaki tek merdivendir ve asimetrik düzeni daha fazla belirginleştirmektedir. Kuzeydoğu ve batı cephesinde bulunan altıgen balkon çıkmaları da bu belirginliği destekler niteliktedir [69].

Denize bakan güney cephesinde, zemin katta L şeklinde bir teras bulunur. Birinci kat bu terasın üzeri boş kalacak şekilde geri çekilmiştir. Çatı eğiminden dolayı çatı katı kısmi olarak kullanılabilmiş, yalnızca cihannüma bulunan

CEMİL TOPUZLU PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 5.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Alexandre Vallaury	Cemil Paşa	Tescilli (I)	Caddebostan Mah. Prof. Dr. Haluk Tezonar Sok. No:3	2988	103	100	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

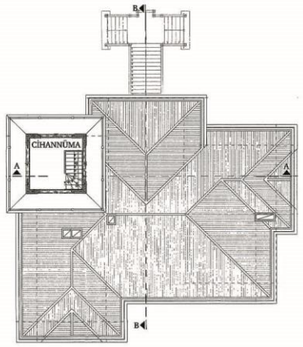

Cihannüma katı planı
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

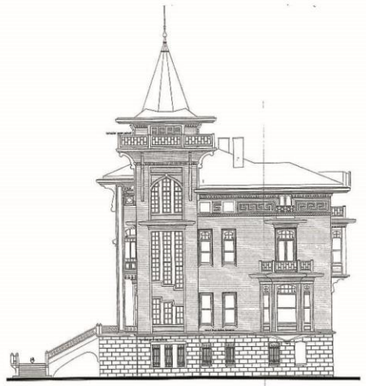

Kuzeybatı görünüş
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

AA kesiti
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

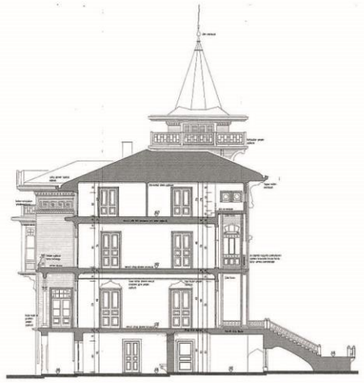

BB kesiti
Restitüsyon projesi, 1998 [63]

Giriş cephesi [74]

Doğu cephesi [74]

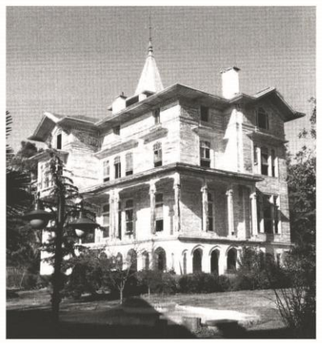

Deniz cephesi [63]

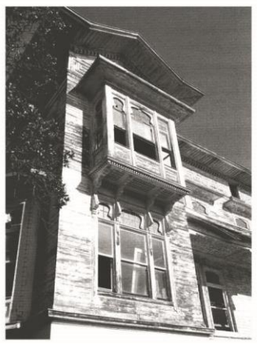

Cephe çıkması [63]

Pencere çıkması [63]

Merdiven kovasından bir görünüş [74]

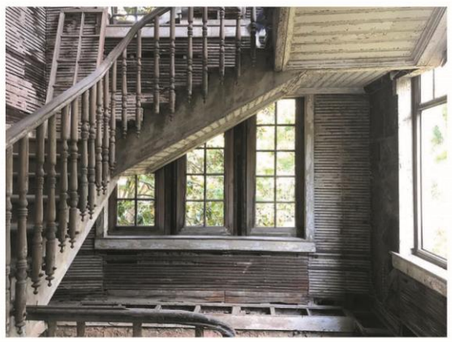

Merdiven kovasından bir görünüş [74]

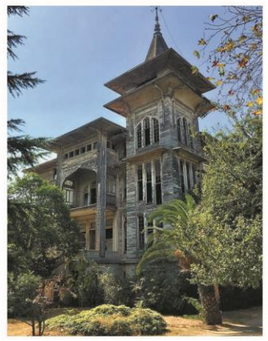

Cihannüma kulesi [74]

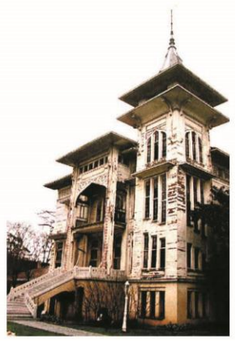

Giriş cephesi, 1992 [74]

AÇIKLAMALAR

merdiven kulesinin en üst katı yapı kotundan bir kat fazla yüksekliktedir.

Asimetrik düzen, hareketli kütle ve kule gibi tasarım kararları art nouveau üslubunu çağıştırıken, kemerler ve çıkmalar da Doğu-Osmanlı geleneksel öğelerini yapıda yaşatmaktadır [69].

Cephe ve süsleme özellikleri

Toprak üzerinde kalan bodrum kat yığma duvarlara sahipken, üst katlar yatay yönde ahşap kaplanmıştır.

Giriş aksı, giriş üzerindeki iki kat boyunca devam eden ve çıkmayı çerçeveleyen anıtsal bir kemer formu ile vurgulanmıştır. Kemer formunu dolduran alınlık S ve C formlu eğrisel bir motife sahiptir.

Kemerin üstünde bir kitabe bölümü, çatı saçağının alt kısmında kalan alanda ise kare kutucuklar şeklinde devam eden ahşap bir bezeme devam etmektedir.

Cihannüma katı ile sonlanan mediven kulesi ise yapının ana kütlesinden bağımsız olarak ince uzun pencere dizilerine sahiptir ve bu üçlü pencere grupları birinci katta kemerli bitişler yapmıştır.

Birinci kat pencerelerinin üst kısmında gölgelik şeklinde alınlıklar mevcuttur. Normal kat pencereleri tavana kadar devam eden, ahşap, üç parçalı giyotin pencere şeklindedir ve camın sabit olan en üst parçasında kemerli, ahşap alınlıklar kullanılmıştır. Pencere açıklığı bulunmayan çatı katı cephesi geometrik desenli ahşap çerçeveler ile bezenmiştir.

KURUKAHVECİ İHSAN EFENDİ KÖŞKÜ

KATALOG NO : 6.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Osman Efendi	Tescilli (I)	Fenerbahçe Mah. Yoğurtçubaşı Sok. No:2	2957	89	222	Özel	Restoran	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

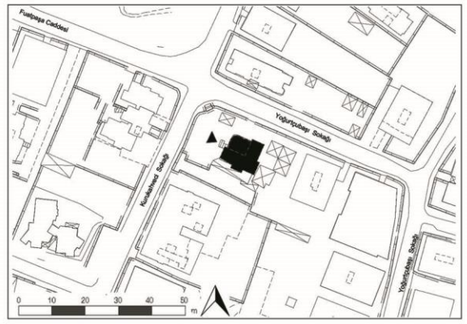

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Restorasyon öncesi köşkün giriş cephesi [63]

Restorasyon sonrası köşkün giriş cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

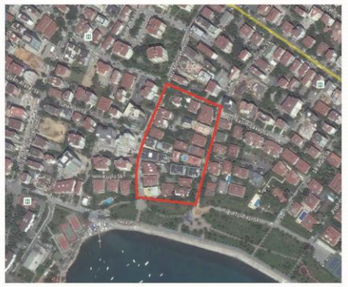

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

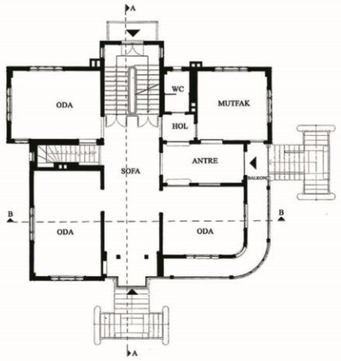

Zemin kat planı
Rölöve projesi, 2000 [63]

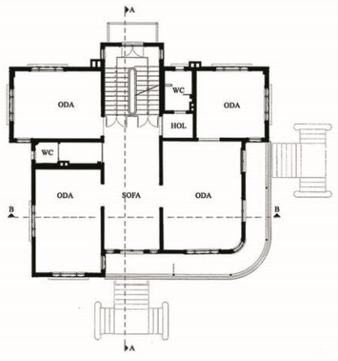

1. kat planı
Rölöve projesi, 2000 [63]

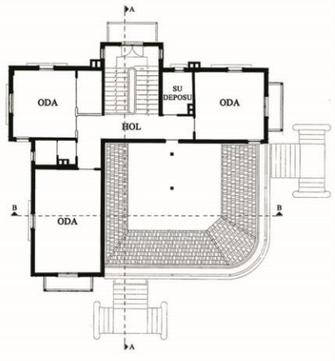

Çatı katı planı
Rölöve projesi, 2000 [63]

Batı görünüş
Rölöve projesi, 2000 [63]

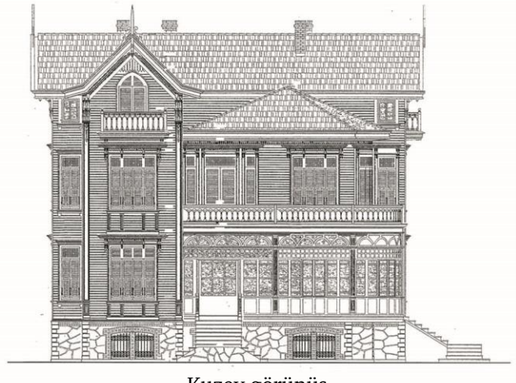

Kuzey görünüş
Rölöve projesi, 2000 [63]

AÇIKLAMALAR

Fenerbahçe mahallesi, Yoğurtçıbaşı sokak, 2957 ada 222 parselde yer alan, şimdilerde denizle bağlantısı kesilip binalar arasında sıkışan köşk, 20 dönümlük bir arazi üzerine inşa edilmiştir [12]. Kurukahveci İhsan Efendi' nin babası Osman Efendi tarafından araziye ilk yaptırılan pembe köşk, ailenin Vefa' daki kışlık köşkü yanınca sürekli kullanılmaya başlanmıştır. 1894' de ise selamlık olarak kullanılmak üzere, hala muhafaza edilen bu beyaz köşk yaptırılmıştır [46].

Plan ve kütle özellikleri

Yapı; kagir bodrum kat üzerine 3 ahşap kat olarak inşa edilmiştir.

Eskiden selamlık olarak kullanılan köşkün bodrum katındaki büyük taşlıkta mutfağı bulunmaktadır.

Kuzey ve batı yönlerinden, geniş beyaz mermer merdivenlerle ulaşılan girişler yapının iki cephesi boyunca devam eden kavisli rüzgarlığın içinde kalmaktadır.

Kuzey yönündeki ana giriş bir iç sofaya açılır. Batı yönündeki giriş ise antre ile mutfağa bağlanan bir servis girişi niteliğindedir.

Zemin katta çift cephe boyunca devam eden rüzgarlığın hizasında olan birinci kat balkonuna sofadan ve bir odadan giriş verilmiştir.

Çatı katında eskiden hizmetkarlara ait olan odalar bulunmaktadır.

Kapılar çift kanatlı ve geniş, tavan kotları yüksektir.

Kare plan tipine yakın olan yapı asimetrik bir yapıya sahiptir ve kütlesel taşırmalar plana hareketlilik kazandırmıştır.

KURUKAHVECİ İHSAN EFENDİ KÖŞKÜ

KATALOG NO : 6.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Osman Efendi	Tescilli (I)	Fenerbahçe Mah. Yoğurtçubaşı Sok. No:2	2957	89	222	Özel	Restoran	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

Arka (doğu) görünüş
Rölöve projesi, 2000 [63]

Sağ yan (güney) görünüş
Rölöve projesi, 2000 [63]

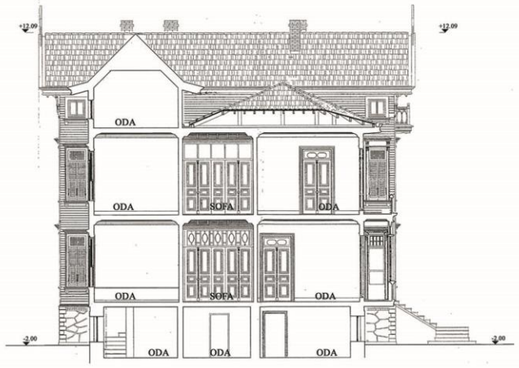

BB kesiti
Rölöve projesi, 2000 [63]

Restorasyon öncesi köşkün girişi [63]

Giriş verandası [63]

Köşk girişi [70]

Köşk bahçesi, 2019

Giriş terası, 2019

Giriş kapısı, 2019

Ahşap tavan, 2019

Çeşme, 2019

AÇIKLAMALAR

Cephe ve süsleme özellikleri

Köşkün cephesi yoğun bezemeli ve canlı bir tasarıma sahiptir.

Kagir olan bodrum kat pencere söveleri tuğladandır ve pencere önlerinde demir korkuluklar vardır.

Kuzey ve batı cephesi boyunca devam eden rüzgarlık; renkli, dilim kemerli doğramalar, japon tipi sabit kutu pencereler ve bölmeli açılır pencelereler ile kapalı hale getirilmiştir.

Zemin kat ve birinci kat pencerelerineki ahşap alınlıklar ufak payandalar ile desteklenmiştir. Görece diğer katlardaki pencerelerden daha ufak olan çatı pencereleri, diğer pencerelerin aksine yassı kemerli, oval yapıdadır.

Geniş bırakılan çatı saçaklarının altında devamlı bir geometrik desen vardır. Çatı tipi kırma çatı, örtüsü ise tuğladandır.

Yapının köşeleri ahşap pervazlar ile vurgulanmıştır.

Giriş kapılarında, tavan süslemelerinde ve merdiven korkuluklarında, bitkisel veya S ve C formunda bezemeler bulunur.

Rüzgarlığı kapatan doğramaların en üstündeki dilimli kemelerlerde renki camlar kullanılmıştır.

Mevcut durumunda, rüzgarlığı kapatan doğrmalar kaldırılmış, saçak altında bulunan geometrik bezemeler boyanmış ve yapı özgün görüntüsünü büyük ölçüde kaybetmiştir.

Neo-klasik ve art nouveau üsluplar bu yapıda kendini göstermektedir.

LOUISA BOTTER KÖŞKÜ

KATALOG NO : 7.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Louisa Botter	Tescilli (I)	Fenerbahçe Mah. Fener Kalamış Cad. No : 89	280	91	41	Özel	Restoran	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

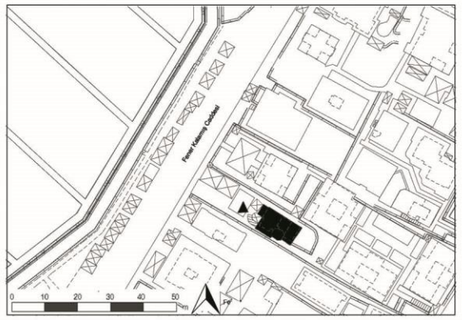

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Restorasyon öncesi köşkün giriş cephesi [14]

Restorasyon sonrası köşkün giriş cephesi [73]

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

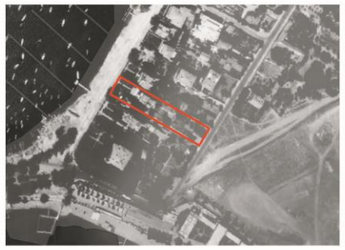

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

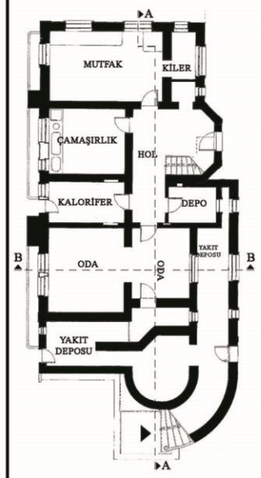

Bodrum kat planı
Rölöve projesi, 1998 [63]

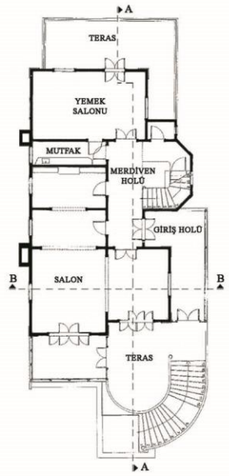

Zemin kat planı
Rölöve projesi, 1998 [63]

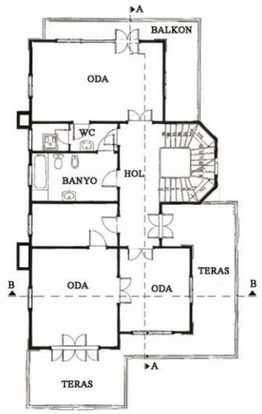

1. kat planı
Rölöve projesi, 1998 [63]

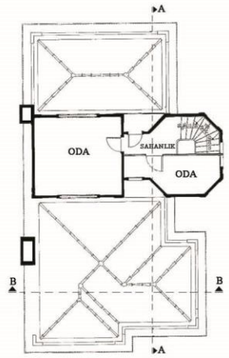

Çatı katı planı
Rölöve projesi, 1998 [63]

Ön görünüş
Rölöve projesi, 1998 [63]

Sol yan (kuzey) görünüş
Rölöve projesi, 1998 [63]

Arka (doğu) görünüş
Rölöve projesi, 1998 [63]

AÇIKLAMALAR

Fenerbahçe mahallesi, Fener Kalamış caddesi, 280 ada 41 parselde yer alan köşk, 1822 m²' lik bir arazide konumlanmıştır [63]. İtalyan asıllı Jean Botter ve kızları için yaptırılmış olan dört köşkten Louisa Botter' e ait olanıdır [14].

Plan ve kütle özellikleri

Yüksek bodrum kat üzerinde yükselen yapı, 2 normal kat ve cihannüma katından oluşmaktadır.

Girişi güney cephesinden verilmiş olan bodrum katta mutfak, kalorifer dairesi, çamaşırhane, depo gibi servis mahalleri yer almaktadır. Bu evde yapılış tarihinden itibaren kalorifer bulunmaktadır [14].

Yapının en karakteristik öğesi olan sekizgen biçimli, hacimli kule, çatıdan daha yüksektir ve saçağının üzerinde bulunan dişli çıkıntılı tasarım ortaçağcıl ve romanesk bir canlandırma motifi olarak göze çarpmaktadır. [71].

Kulenin varlığı ile asimetrik bir düzende olan plan şemasında, ortak kullanım alanlarının bulunduğu birinci kattaki salonlar batı yönündeki terasa açılır. İkinci ve üçüncü kata yatak odaları bulunur ve ikinci kattaki balkon yapıyı 3 cephe boyunca çevreler.

Cephe ve süsleme özellikleri

Kagir zemin katın cephesi, batı cephesinde ve girişte bulunan ahşap rüzgarlığın parapet hizasına kadar mermer kaplı, diğer cephelerde ise sıva üzeri boyadır. Üst katlar ve cihannüma ise yatay olarak ahşap kaplanmıştır.

Mermer eğrisel giriş merdiveni yapıya sonradan eklenmiş olup, malzeme olarak cepheye uyum göstermemiş olsa da,

LOUISA BOTTER KÖŞKÜ

KATALOG NO : 7.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Louisa Botter	Tescilli (I)	Fenerbahçe Mah. Fener Kalamış Cad. No : 89	280	91	41	Özel	Restoran	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

Sağ yan (güney)
Rölöve projesi, 1998 [63]

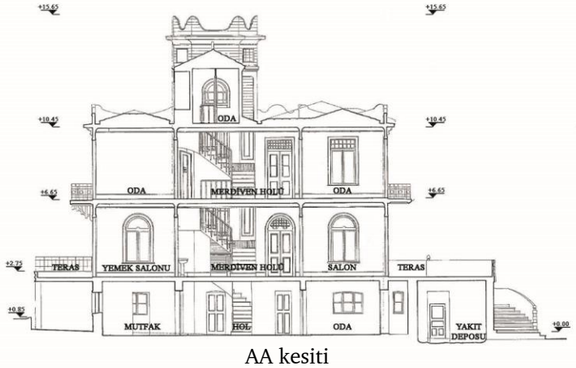

AA kesiti
Rölöve projesi, 1998 [63]

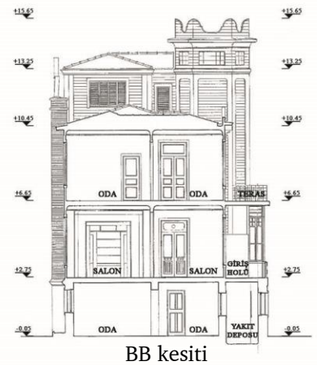

BB kesiti
Rölöve projesi, 1998 [63]

Restorasyon öncesi köşkün arka cephesi [14]

Köşkün arka cephesi [63]

Köşkün giriş merdivenleri [63]

Sol yan cephe [63]

Köşkün arka (doğu) cephesi, 2019

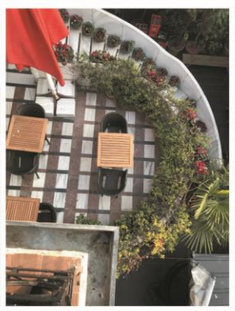

Giriş terası, 2019

Köşkün iç merdivenleri, 2019

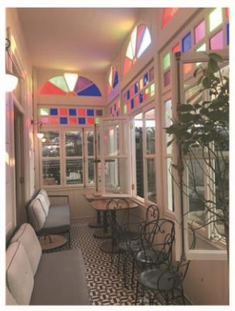

Giriş verandası, 2019

Ahşap tavan, 2019

AÇIKLAMALAR

biçimsel olarak konsepte uygun görünmektedir.

Köşkün cephesi yoğun bezemeli ve canlı bir tasarıma sahiptir. Tüm köşeler Jugendstil biçimli pilastrlarla vurgulanmıştır [71].

Köşkün pencereleri zemin kat ve birinci katta dikdörtgen, ikinci kat ve kule kısmında genellikle kemerli yapıdadır. Pencerelerin üst kısmında sabit doğramalı, kare kayıtlı, renkli kutu camlar, açılır pencere kısmında ise çift taraflı ahşap kapaklı panjurlar vardır. Pencerelerin etrafında da ahşap pervazlar dönmektedir.

Zemin kat pencerelerinde ve üst katların balkonlarında demir korkuluklar bulunur.

Yapının güney cephesinde dışarı taşırılmış iki adet tuğla baca vardır. Yapının bu cephesinin sade bir tasarımı vardır. Pencereler ikili, uzun dikdörtgen şeklindedir ve kat silmesi yoktur.

Köşk; cihannüma yapısı, geniş, mermer kaplı giriş merdiveni, balkon çıkmaları ve ahşap bezemeleri ile hareketli bir cephe görüntüsüne sahiptir.

Çatı parapeti ahşap ve eğrisel biçimli, çatı örtüsü marsilya tipi kiremit kaplamadır.

Mevcut durumda batı cephesinin sol tarafındaki sağır mermer duvar kaldırılıp, içeri ile bağlantısı olan mutfak barı haline getirilmiş, ön bahçesi restoran kullanımına ayrılmak üzere kış bahçesi şeklinde kapatılmış ve birçok hatalı restorasyon uygulaması yapılmış olduğundan, köşk özgünlüğünü kaybetmiştir. En son 1988 tarihinde onarımı yapılan yapının içi de bakımsız bir haldedir [63].

JEAN BOTTER KÖŞKÜ

KATALOG NO : 8.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Jean Botter	Tescilli (I)	Fenerbahçe Mah. Fener Kalamış Cad. No: 87	280	91	44	Özel	Restoran	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

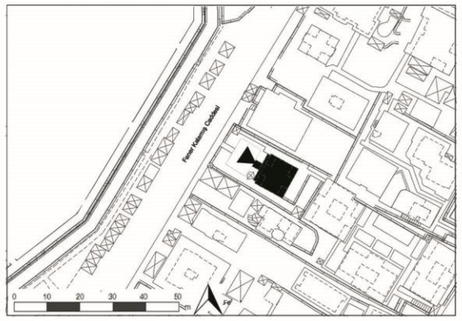

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Restorasyon öncesi köşkün ön cephesi [14]

Restorasyon sonrası köşkün ön cephesi, 2012

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

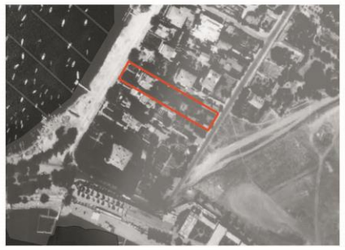

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

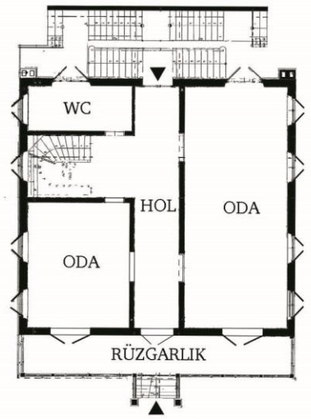

Zemin kat planı
Rölöve projesi, 2007 [63]

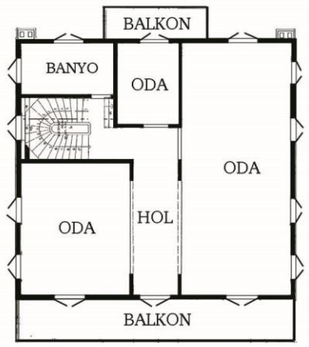

1.kat planı
Rölöve projesi, 2007 [63]

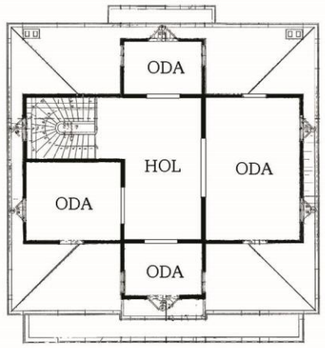

Çatı katı planı
Rölöve projesi, 2007 [63]

Kuzeybatı cephesi
Rölöve projesi, 2007 [63]

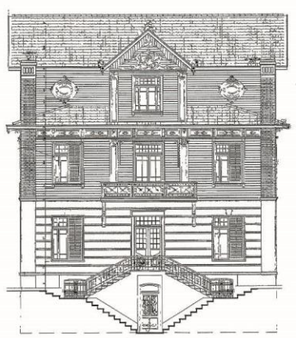

Güneydoğu cephesi
Rölöve projesi, 2007 [63]

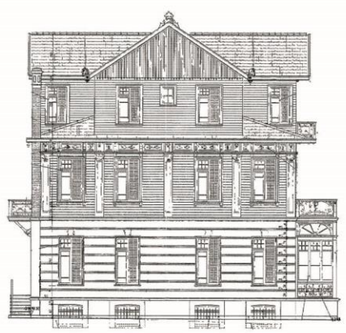

Kuzeydoğu cephesi
Rölöve projesi, 2007 [63]

AÇIKLAMALAR

Fenerbahçe mahallesi, Fener Kalamış caddesi, 280 ada 44 parselde parselde yer alan köşk, 2884 m²' lik bir arazide konumlanmıştır [63]. Sarayın resmi terzisi olan İtalyan asıllı Jean Botter' e ait olan yapı günümüzde restoran olarak kullanılmaktadır [71].

Plan ve kütle özellikleri

Yaklaşık olarak 14x15 m taban alanına sahip yapı; yüksek, kagir bodrum kat, kagir zemin kat ve iki ahşap kat olarak inşa edilmiştir.

Giriş kapısı, bahçeden 6 basamaklı mermer bir merdiven ile çıkılan rüzgarlık içinde kalmaktadır.

Mahallerinin, girişten arka kapıya kadar kesintisiz ve lineer biçimde uzayan holün etrafında yer aldığı köşk, klasik bir plan şemasına sahiptir.

Manzaraya bakan batı cephesinde; giriş katta boydan boya uzayan bir rüzgarlık, birinci katta ise teras bulunmaktadır. En üst katta ise orta aks öne çıkarılarak ufak bir balkonla manzaraya açılmış, geride kalan birinci kat terasının üzerinde yer alan kütlenin üzeri marsilya tipi kiremit kaplanmıştır.

Cephe ve süsleme özellikleri

Cephede aksiyal simetrik bir düzen vardır.

Bodrum ve zemin kat duvarları sıva üzerine boya uygulamalı, üst katlar ise yatay ahşap kaplıdır.

Girişte yer alan rüzgarlığın pencerelerinde renkli camla kaplı kare kayıtlı üstlükler, onun da üzerinde 2-3-4 birimlik bir dizilişle yerleştirilmiş dilimli kemer şeklinde renkli camlı alınlıklar bulunmaktadır.

JEAN BOTTER KÖŞKÜ

KATALOG NO: 8.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Jean Botter	Tescilli (I)	Fenerbahçe Mah. Fener Kalamış Cad. No: 87	280	91	44	Özel	Restoran	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

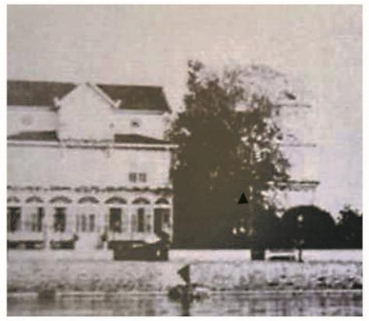

1900' lü yılların başı, batı cephesi [70]

Arka (doğu) cephe, 2019

Arka (doğu) cephe, 2019

Ön (batı) cephesi, 2019

Payanda ve saçak altı detayı, 2019

Rüzgarlık, 2019

Pencere ve saçak detay, 2019

Sağ yan (güney) cephe, 2019

Rüzgarlık, 2019

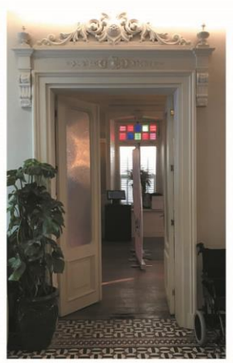

Ahşap oda kapısı, 2019

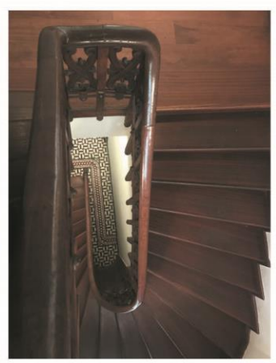

Merdivenler, 2019

Alçı tavan bezemesi, 2019

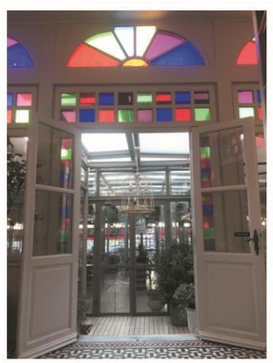

Ana giriş, 2019

AÇIKLAMALAR

Birinci kattaki hol ve salonlar geniş kapılar ile terasa açılır. Bu ve köşkteki diğer kapı ve pencerelerin de üzerinde kutu şeklinde renkli camlar ve dış tarafa doğru açılan çift kapaklı ahşap panjular vardır.

2. kat balkon konsolunu taşıyan ejderha figürlü altın varaklı payandalar, saçak altlarında çiçeksi dallardan oluşan kalemişi kompozisyon, üçgen çatı alınlıklarındaki genç kız başı ve bitkisel figürlü altın varak kabartmalar, üçgen çatının tepesindeki ve saçak uçlarındaki tepelikler, üst katta yer alan yuvarlak pencerelerin etrafındaki bitkisel figürlü kabartmalar yapıyı kendi dönemi içinde özel kılan bezemelerdir.

Rüzgarlığın parapet kısmı ve birinci kat terasının korkulukları bitkisel bezemeli ahşaptır. Aynı zamanda yapının iç kısmında yer alan kapıların pervazlarında ve içerideki merdivenin korkuluklarında da ahşap bitkisel motifler bulunur.

Yapının kuzey ve güney cepheleri doğu ve batı cephesine nazaran daha sade olup, pencerelerinde ahşap kapaklı panjurlar ve birinci kat çatısı saçağını taşıyan payandalar ile payandanın dayandığı saçak altı ve cephe yüzeyinde renkli kalemişi bitkisel bezemeler bulunur.

Yapının arka cephesinde iki tarafta bodrum ve zemin katta sıva üzeri boya kaplı, üst katlarda ise kırmızı tuğla yüzeyin açıkta bırakıldığı bacalar vardır.

Kaldırılan bazı iç duvarlar haricinde özgünlüğünü koruyan ve bakımlı olan bu yapı, günümüzde var olan kullanıcı işletmenin ön bahçe kısmına yaptığı, asma germe membran sistemli kış bahçesi sebebi ile görsel etkisini kaybetmiştir.

CINGRIA KÖŞKÜ

KATALOG NO: 9.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Mösyö Cingria	Tescilli (II)	Fenerbahçe Mah. Münir Nurettin Selçuk Cad. No: 1	276	93	33	Özel	Konut	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

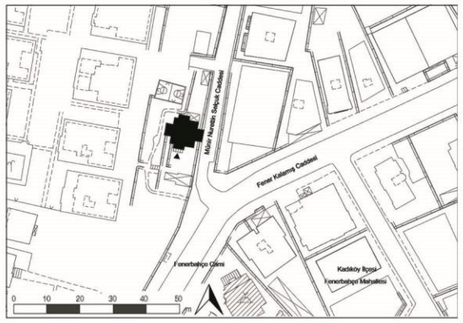

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Restorasyon öncesi Münir Nurettin Selçuk sokağı girişi [63]

Münir Nurettin Selçuk sokağı girişi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı

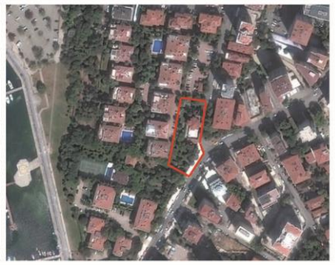

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

1930'lu tarihli K.C.H haritası [59]

Köşk ve ek yapısı [59]

Bodrum kat planı
Restorasyon projesi, 2004 [63]

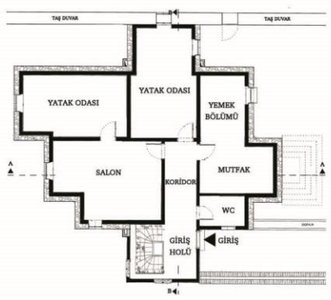

Zemin kat planı
Restorasyon projesi, 2004 [63]

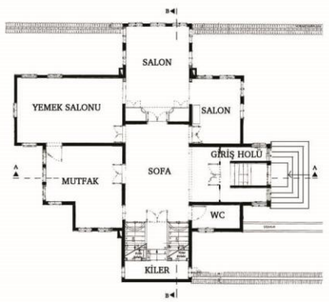

1. kat planı
Restorasyon projesi, 2004 [63]

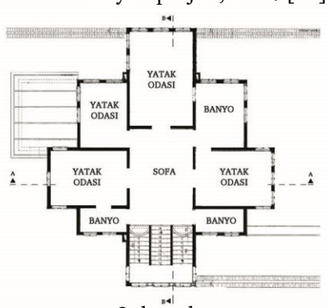

2. kat planı
Restorasyon projesi, 2004 [63]

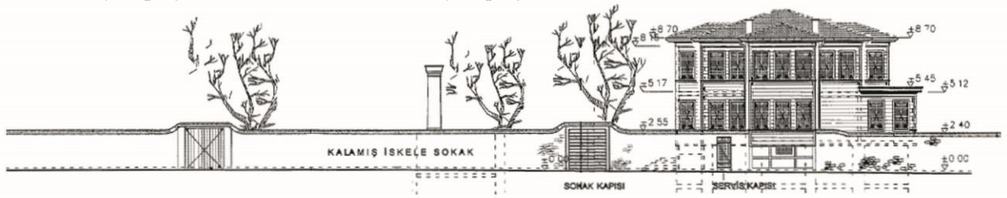

Münir Nurettin Selçuk sokağı silüeti, Restorasyon projesi, 2004 [63]

AÇIKLAMALAR

Fenerbahçe mahallesi, Münir Nurettin Selçuk Caddesi, 276 ada 33 parselde yer alan köşkün ilk sahibi 19. yüzyılın sonlarına doğru Galata rıhtımını inşa etmek için gelen mühendislerden, levanten Mösyö Cingria' dır [14]. Özgün kagir duvarları korunan köşk yapısı doğu duvarına bitişik olup, yapıldığı dönemde kırk dönümlük bi bahçe içerisinde bulunmaktaymış [14].

Plan ve kütle özellikleri

156 m²' lik taban alanına sahip, kagir zemin kat ve ahşap iki kattan oluşan köşk yapısı bodrumla birlikte toplamda 4 katlıdır.

Sahiplerine ragmen Osmanlı mimari tarzında yapılan yapının alt katı Malta taşları ile döşenmiştir.

Yapının ana girişine merdiven ile çıkılır ve bina içinde de devam eden merdivenlerle birinci kata ulaşılır.

Katlarda mahaller geniş bir iç sofanın etrafına dizilmiş, yapının çok büyük olmaması sebebi ile tek bir ahşap merdiven ile katlar arası geçiş sağlanmıştır.

Odaların zeminlerinde parke yerine enli Romanya keresteleri kullanılmıştır.

Bazı odaların köşelerinde çift kapılı dolaplar vardır.

Balkonu bulunmayan köşkün plan şeması, klasik Osmanlı evlerinde olduğu gibi konsol çıkmalar ve kütle hareketleri ile hareketlendirilmiştir.

Yapının mutfağı ve orjinal bacası bahçededir.

Tek cephesi bahçe duvarına bitişik olan köşkün bahçesinden sonradan bir yol geçirildiği düşünülmektedir [14].

CINGRIA KÖŞKÜ

KATALOG NO: 9.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Mösyö Cingria	Tescilli (II)	Fenerbahçe Mah. Münir Nurettin Selçuk Cad. No: 1	276	93	33	Özel	Konut	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

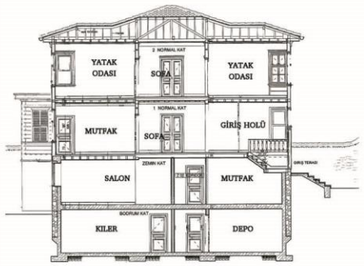

AA kesiti
Restorasyon projesi, 2004 [63]

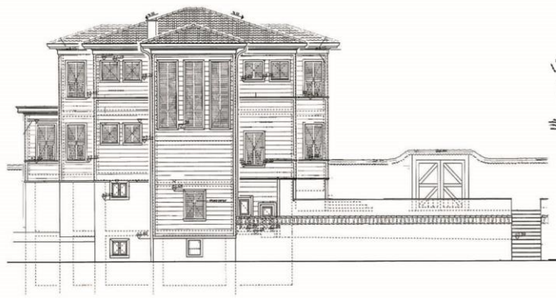

Batı cephesi
Restorasyon projesi, 2004 [63]

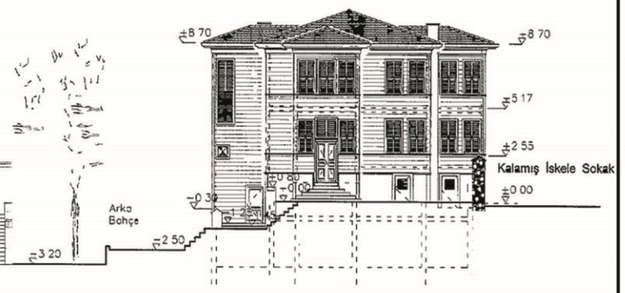

Güney (ana giriş) cephesi
Restorasyon projesi, 2004 [63]

Restorasyon öncesi batı cephesi [63]

Münir Nurettin Selçuk sokağı görünüşü, 2019

Doğu cephesi, 2019

Batı cephesi [70]

Mermer balustradlar, 2012 [70]

Doğu cephesi, 2019

Ek bina mutfak bacası, 2012 [70]

AÇIKLAMALAR

Cephe ve süsleme özellikleri

Köşkte kalorifer yoktur.

Yapının doğu cephesi Münir Nurettin Selçuk caddesi boyunca devam eden kagir bahçe duvarına dayanmıştır. Bahçenin duvarları moloz taş örgülü olup, harpuştası alaturka kiremitten yapılmıştır.

Köşkün batısında yer alan deniz tarafında ise bahçe mermer balustradlarla çevrilidir.

Köşkün cephesi aşı boyalı ahşaptır.

İkili ve üçlü gruplar halinde bulunan pencereler parçalı, ahşap panjurlu ve giyotindir.

Doğu cephesinde tuğla baca yükselir.

Yazlık kullanım için yapılan diğer köşklerin aksine balkon bulunmayan yapıda konsol çıkmalar mevcuttur.

Parçalı olan çatı örtüsü marsilya tipi kiremit kaplıdır.

Sade bir tasarımı olan yapı cephesi için neoklasik üsluptadır denilebilir.

ESAD TOPTANİ PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO: 10.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Ali Şefik Paşa	Tescilli (II)	Feneryolu Mah. Hasan Amir Sok. No:14	2769	150	68	İl Özel İdaresi	Kafe	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

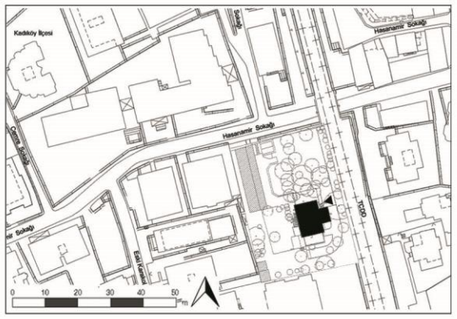

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

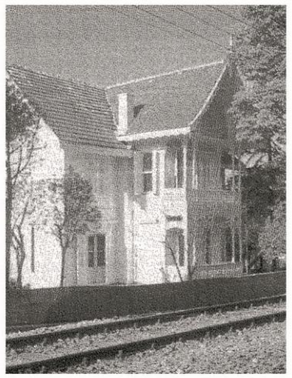

Doğu (giriş) cephesi [12]

Doğu (giriş) cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı

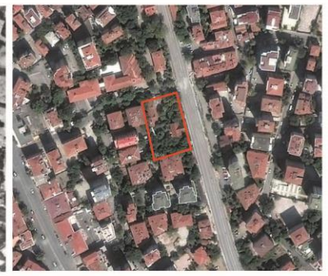

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

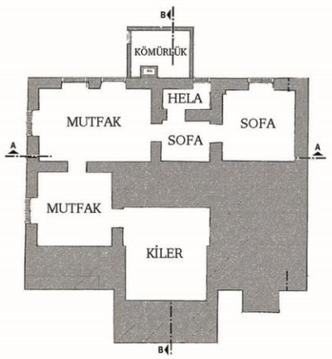

Bodrum kat planı
Restorasyon projesi, 2013 [63]

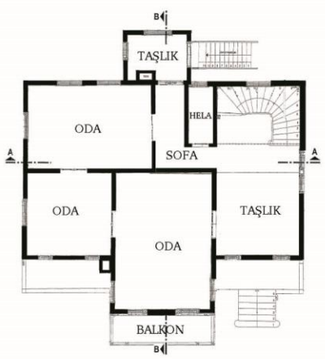

Zemin kat planı
Restorasyon projesi, 2013 [63]

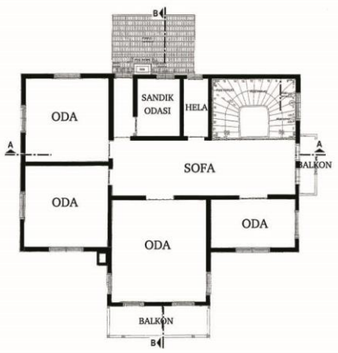

1. kat planı
Restorasyon projesi, 2013 [63]

Doğu (giriş) cephesi
Restorasyon projesi, 2013 [63]

Güney cephesi
Restorasyon projesi, 2013 [63]

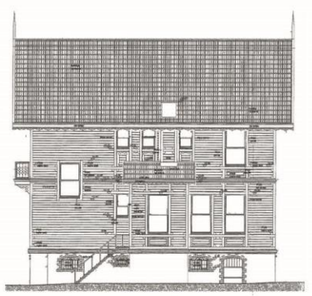

Batı cephesi
Restorasyon projesi, 2013 [63]

AÇIKLAMALAR

Feneryolu mahallesi, Hasan Amir sokak, 2769 ada 68 parselde yer alan köşk; 1845' de Erzurum Ordu Komutanı Ali Şefik Paşa tarafından yaptırılmış, daha sonra II. Abdulhamid dönemi komutanlarından olan Esad Toptani Paşa tarafından satın alınmış ve onun ismi ile anılmaya başlanmıştır [73].

Plan ve kütle özellikleri

Kagir bodrum kat, ahşap normal iki kat ve çatı katından oluşan köşk T plan şemalı olarak tasarlanmıştır.

Tren yoluna bakan doğu cephesinde yapı çıkma yaparak iki normal katta da ahşap dikmeler ile taşıtılan balkonlar oluşturulmuştur.

Çıkmanın sağ tarafında birkaç basamakla çıkılan bir giriş alanı oluşturulmuş ve zemin kata giriş buradan sağlanmıştır. Batı cephesinden de yine zemin kata bir giriş vardır.

Girişler taşlıklara açılmakta ve taşlıklardan etrafında odaların dizildiği sofaya ulaşılmaktadır.

Çok büyük olmayan köşkün bodrum kattan çatı katına kadar aynı aks üzerinde devam eden dönerli bir merdiveni bulunmakta ve bu merdiven de her katta sofaya açılmaktadır.

Yapının ikinci katında sofa kuzey cephesinde ufak bir balkona açılmaktadır.

Sürekli kullanım alanlarının tren yoluna bakan doğu cephesinde yer aldığı köşkün yatak odaları ve servis alanları batı cephesine bakmakta ve iç sofa şeklinde işlevlenmiş bölüm doğal ışık alabilmektedir.

ESAD TOPTANİ PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO: 10.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Ali Şefik Paşa	Tescilli (II)	Feneryolu Mah. Hasan Amir Sok. No:14	2769	150	68	İl Özel İdaresi	Kafe	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

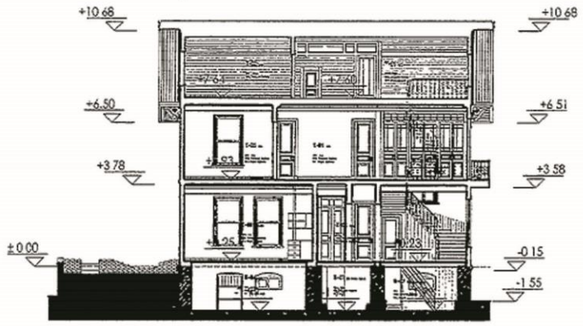

AA kesiti
Restorasyon projesi, 2013 [63]

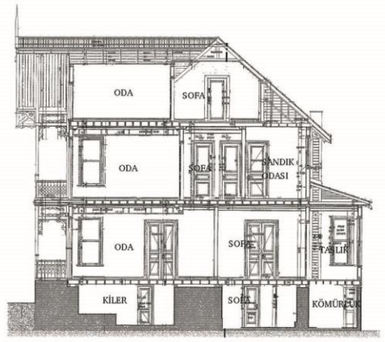

BB Kesiti
Restorasyon projesi, 2013 [63]

Kuzey cephesi
Restorasyon projesi, 2013 [63]

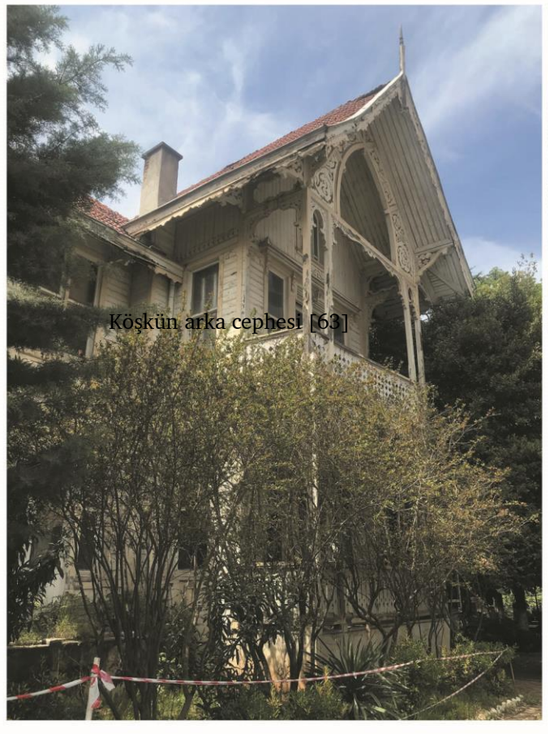

Köşkün arka cephesi [63]

Köşkün ön (giriş) cephesi, 2019

Batı cephesi, 2019

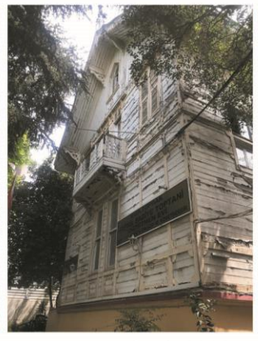

Kuzey cephesi, 2019

Köşkün ön (giriş) cephesi, 2009 [72]

Tren yolundan bir görünüş, 2019

Giriş kapısı, 2019

Güney cephesi, 2019

AÇIKLAMALAR

Köşk iki farklı yönde kiremit kaplı dik kırma çatıya sahiptir.

Cephe ve süsleme özellikleri

Kagir olan bodrum katın cephesi sıva kaplı; normal katlar yatay olarak, çatı katı ise dikey olarak ahşap kaplıdır.

Balkon çıkmalarının ve ana girişin olduğu cephede yoğun bezeme görülmektedir. Balkonları taşıyan ahşap dikmelerin etrafında ve arasında, dik kırma çatı altındaki kemer şeklinde olan alın bölümünde ve çatı saçaklarının uçlarında S ve C formlu bitkisel motifi, balkon korkuluklarında ise geometrik motifli bezemeler bulunmaktadır.

Bodrum kat pencerelerinde tuğla söve ve demir parmaklıklar bulunur. Üst kat pencerelerinin etrafında düz ahşap söveler ve pencere üstlerinde lineer alınlıklar vardır.

Pencereler ahşap giyotindir.

Çatı katındaki dikey ahşap kaplama bitişlerinin oluşturduğu motif, döşeme hizasında bir silme etkisi oluşturmuştur.

Birinci kat döşeme hizasında da ahşap silme mevcuttur.

Cephede, pencere altlarında, doğramaların hizasında kalan ve ahşap cephe kaplamalarının üzerine monte edilmiş ahşap çerçeveler vardır. Her çerçevenin köşe kısmı çeyrek daire ile tamamlanmıştır.

Dik kırma çatının tepelerindeki uç noktalarında ok şeklinde uzanan tepelikler vardır. Balkon korkulukları ve üçüncü boyutta da belirgin olan kat silmesi geometrik desenlidir.

Bina köşeleri ahşap profiller ile vurgulanmış, saçaklar S ve C motifli payandalar ile desteklenmiştir.

Kırma çatı örtüsü kiremit kaplıdır.

RUKİYE SULTAN KÖŞKÜ

KATALOG NO : 11.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Apostol Kalfa	Ali Refik Paşa	Tescilli (I)	Göztepe Mah. Tepegöz Sok. No : 41/1	421	151	39	Özel + Vakıf	Vakıf	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

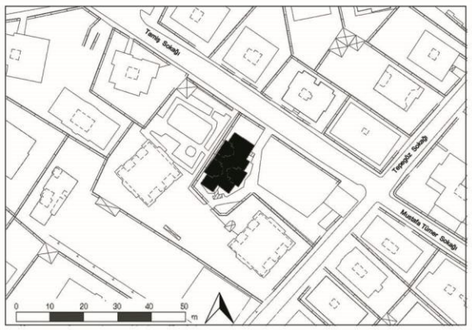

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Ön (güneydoğu) cephe, 2019

Ön (güneydoğu) cephe, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1946 tarihli hava fotoğrafı [64]

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

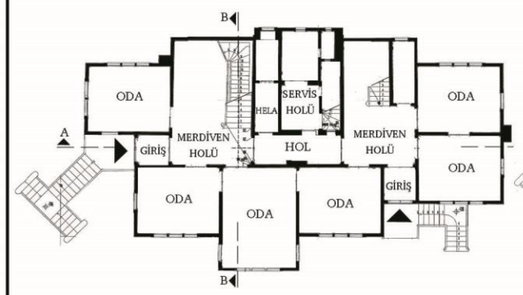

Zemin kat planı
Rölöve projesi, 1997 [63]

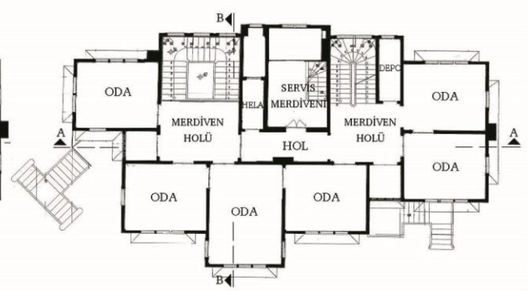

1. kat planı
Rölöve projesi, 1997 [63]

Ön (güneydoğu) görünüş
Rölöve projesi, 1997 [63]

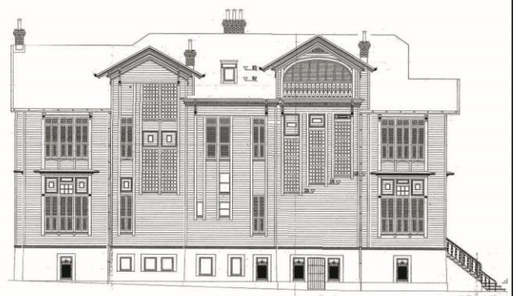

Arka (kuzeybatı) görünüş
Rölöve projesi, 1997 [63]

AÇIKLAMALAR

Göztepe mahallesi, Tepegöz sokak, 421 ada 39 parselde yer alan bu büyük köşk, Ali Refik Paşa tarafından Apostol Kalfa'ya yaptırılmıştır [66]. Birkaç yıl sonra Sultan V. Murad' ın torunu Rukiye Sultan' a satılan köşk zamanla onun ismi ile anılmaya başlamıştır.

Plan ve kütle özellikleri

Kagir bodrum kat, ahşap iki normal kat ve çatı katından oluşan köşk 21 odalı ve saray bahçesi olarak nitelendirilen büyük bahçesi ile çok geniş ve heybetli bir yapı olarak inşa edilmiştir.

Yapının bahçesinde günümüze ulaşmış bir selamlık köşkü de bulunmaktadır.

Güney ve doğu cephelerinden iki ayrı girişi olan köşkün ana girişi, daha büyük olan ana merdiven holüne açılan güney girişidir.

Bodrum kat doğal ışık ve hava alacak şekilde yüksek kotlu tasarlandığından, yapının zemin kattaki ana girişine ulaşım yüksek merdivenlerle sağlanmaktadır.

Plan düzlemindeki yoğun kütle hareketleri, hareketli bir plan şeması ve cephe oluşmasını sağlamıştır.

Döneminde yapılan diğer köşklerden farklı olarak bu yapıda balkon bulunmamaktadır.

Yapıda iki ana merdiven, bu merdivenlerin açıldığı geniş merdiven holleri ve bu merdiven hollerini birbirine bağlayan bir ara hol bulunmaktadır. Odalara geçişler bu üç holden sağlanmaktadır.

Çatı eğiminden dolayı çatı katı kısmi olarak, bodrum kat ise tam kat olarak kullanılmaktadır.

RUKİYE SULTAN KÖŞKÜ

KATALOG NO : 11.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Apostol Kalfa	Ali Refik Paşa	Tescilli (I)	Göztepe Mah. Tepegöz Sok. No : 41/1	421	151	39	Özel + Vakıf	Vakıf	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

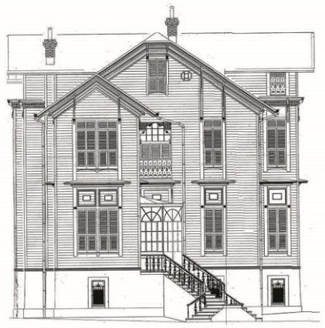

Sol yan görünüş
Rölöve projesi, 1997 [63]

Giriş cephesi, 2019

Pencere açılımları, 2019

Güney cephesi, 2019

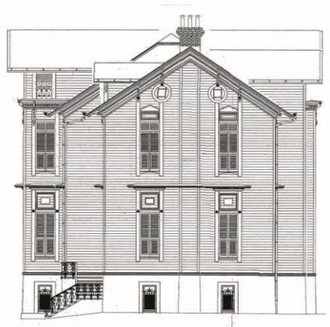

Sağ yan görünüş
Rölöve projesi, 1997 [63]

Köşk girişi, 2019

Pencere detayı, 2019

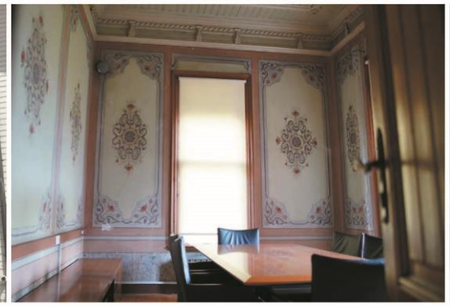

Köşkün içinden bir görünüş [75]

Köşkün içinden eski bir görünüş [75]

BB kesiti
Rölöve projesi, 1997 [63]

Köşkün içinden eski bir görünüş, 2019

Selamlık köşkü, 2019

Mevcut köşk girişi, 2019

AÇIKLAMALAR

Farklı kırma çatı tipleri bulunan çatı örtüsü kiremit kaplıdır ve çatı pencereleri bulunur.

Köşkün ön (doğu) cephesinde tüm katlar boyunca devam eden bir çıkma mevcuttur.

Cephe ve süsleme özellikleri

Kagir olan bodrum kat pencereleri yüksek, demir korkuluklu ve etrafı söve şeklinde boyalıdır.

Üst kat pencereleri ahşap giyotindir ve ahşap kapaklı panjurları vardır. İkinci kat döşeme hizasında pencere doğramaları hizasında ahşap gölgelikler vardır.

Zemin kattaki pencere üstlerinde doğrama hizasında dikdörtgen çerçeveler bulunmakta ve bu çerçevelerin orta kısımda kutucuk şeklinde bir cam kısım yer almaktadır.

Birinci kat pencerelerinin üstlerinde de ahşap kapaklı panjurlar kapandığında yekpare gözükecek şekilde tasarlanmış ahşap ızgaralı kapaklar görülmektedir.

Çatı saçakları çok geniş bırakılmış ve doğrama kenarlarının hizasında olacak şekilde ahşap payandalar ile desteklenmiştir. Saçak altları düz ahşap kaplıdır.

Giriş kapılarının üst tarafında bulunan pencerelerde oryantalist üslupta bir kemer yapılmış ve parapet kısmı ahşap desenli bir kaplama ile vurgulanmıştır.

Doğu cephesindeki çıkmanın çatı katı penceresinde de kemerli bir üst kısım ve parapet kısmında bezemeli bir kaplama görülür.

Köşkün tavan ve iç duvar bezemeleri de dikkat çekicidir.

ABDULLAH GALİP PAŞA KÖŞKÜ (MABEYİNCİ HAKKI BEY) KATALOG NO : 12.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Mabeyinci Hakkı Bey	Tescilli (I)	Feneryolu Mah. Şeyh Galip Sok. No:2	3090	111	114	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

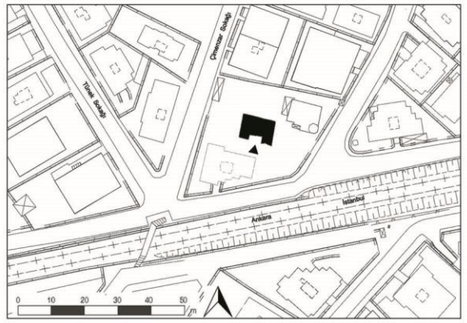

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Giriş cephesi [63]

Giriş cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1946 tarihli hava fotoğrafı [64]

1966 tarihli hava fotoğrafı

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

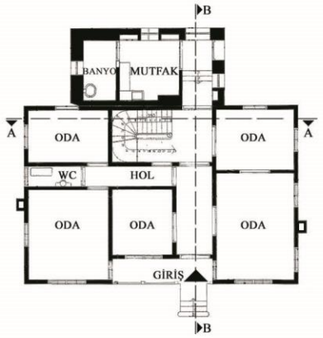

Zemin kat planı
Rölöve projesi, 1989 [63]

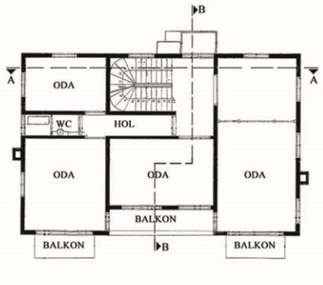

1. kat planı
Rölöve projesi, 1989 [63]

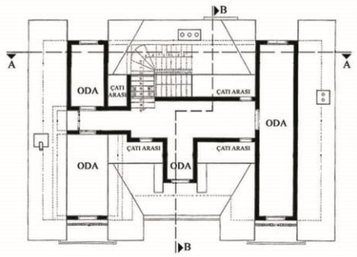

Çatı katı planı
Rölöve projesi, 1989 [63]

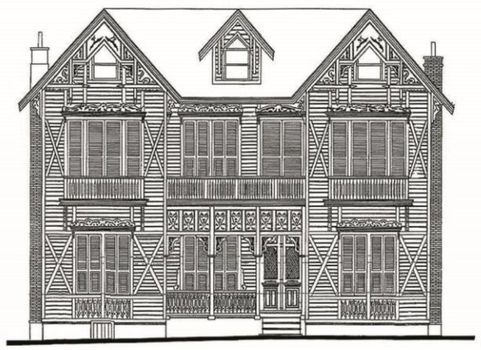

Ön (güney) görünüş
Rölöve projesi, 1989 [63]

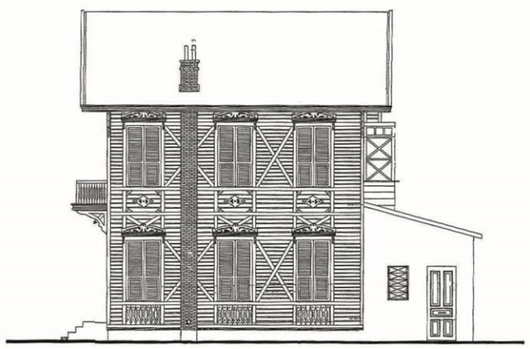

Sağ yan (doğu) görünüş
Rölöve projesi, 1989 [63]

AÇIKLAMALAR

Feneryolu mahallesi, Şeyh Galip sokak, 3090 ada 114 parselde yer alan beyaz köşkü Sultan Abdulhamid' in mabeyincilerinden Hakkı Bey yaptırmıştır. Yan taraftaki köşkün sahibi Müşir Hayri Bey kızını Galip Paşa ile evlendirince Hakkı Bey' den bu köşkü satın almış ve köşk zamanla damat olmasına rağmen Galip Paşa' nın ismi ile anılmaya başlanmıştır [12].

Plan ve kütle özellikleri

Kagir bodrum kat, ahşap normak iki kat ve çatı katından oluşan köşk yapısı dikdörtgen plan şemalı olarak tasarlanmıştır.

Bodrum kat kısmen kullanıldığı için yapının su basman kotu alçaktır ve giriş verandasına birkaç basamak ile ulaşmak mümkündür.

Dikdörtgen kütle güney (giriş) cephesinin orta bölümünde geri çekilerek giriş verandasını oluşturmuş ve verandanın üst kısmı birinci kat balkonu olarak işlevlendirilmiştir.

Balkonu taşıyan ahşap dikmeler ve dikmeler arasındaki korkuluklar giriş verandasını oluşturur.

Giriş bölümünü bir hol karşılar. Odalar bu hol ve holün bağlandığı koridor etrafına dizilmiştir.

Köşkte tek merdiven vardır ve bu merdiven her katta önce kendi holüne açılır.

Giriş cephesi kendi içinde simetriktir.

Birinci katın güney cephesinde bulunan köşe odaların ufak çıkma balkonları vardır.

Köşk dik kırma çatılı olduğundan dolayı çatı katı kısmen kullanılabilmektedir.

ABDULLAH GALİP PAŞA KÖŞKÜ (MABEYİNCİ HAKKI BEY) KATALOG NO : 12.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Mabeyinci Hakkı Bey	Tescilli (I)	Feneryolu Mah. Şeyh Galip Sok. No:2	3090	111	114	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

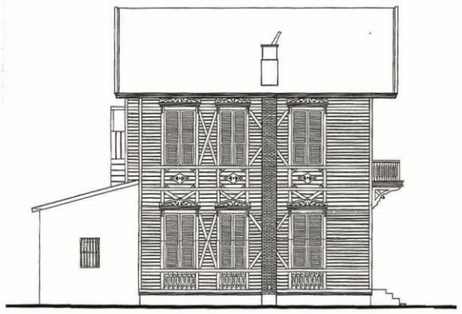

Sol yan (batı) görünüş
Rölöve projesi, 1989 [63]

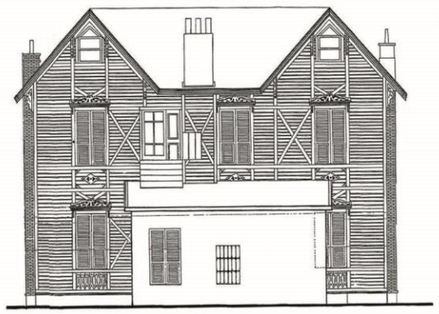

Arka (kuzey) görünüş
Rölöve projesi, 1989 [63]

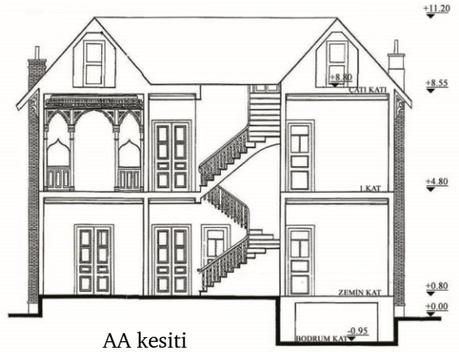

AA kesiti
Rölöve projesi, 1989 [63]

Doğu cephesi [63]

Batı cephesi [63]

Köşk girişi, 2019

Pencere detayı, 2019

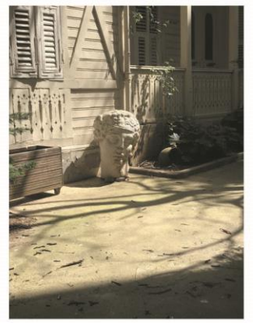

Bahçedeki heykel kalıntısı, 2019

Ön cephe, 2019

Köşk bahçesi, 2019

Sol (batı) cephe, 2019

AÇIKLAMALAR

Dik kırma çatı kiremit kaplıdır ve üzerinde çatı penceresi bulunur.

Köşkün kuzey cephesinde köşke bitişik tek katlı bir mutfak yapısı vardır. Arkadan girişi olan bu kütle içinden de birkaç basamak ile köşkün zemin katına ulaşım sağlanabilmektedir.

Cephe ve süsleme özellikleri

Cephe kagir subasman üzerinde, tüm katlarda yatay ahşap kaplanmıştır.

Yüksek ve dikdörtgen pencereler ahşap giyotindir.

Pencerelerin etrafı ahşapla çerçevelenmiş ve alın kısmında eğrisel formlu alınlıklar kullanılmıştır.

Tüm pencerelerde çift taraflı ahşap kapaklı panjurlar vardır.

Pencerelerin alt kısımları, doğrama hizasında ahşap, bezemeli çerçeveler ile vurgulanmıştır. Bu çerçeveler zemin kat ve birinci katta farklılık göstermekle birlikte hepsinde bitkisel motifler kullanılmıştır.

Pencere aralarında da yine cephe kaplamalarının üzerine X şeklinde motifler görülmektedir.

Çatı pencerelerinin alın kısımlarında, cephe kaplamasının üzerine ikinci bir yüzey olarak gelecek şekilde oval motiflerle bezenmiş üçgen alınlıklar konulmuştur.

Giriş verandasını oluşturan dikmelerin arasında ve balkon korkuluğu ile dikmeler arasında kalan bölümde de yine eğrisel motifli bezemeler görülmektedir.

Balkon korkulukları düz ahşap parmaklık şeklindedir.

Kırma çatı örtüsü kiremit kaplıdır.

ÖMER FAİK PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 13.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Ömer Faik Paşa	Tescilli (II)	Feneryolu Mah. Nadirağa Sok. No:28	3090	111	108	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

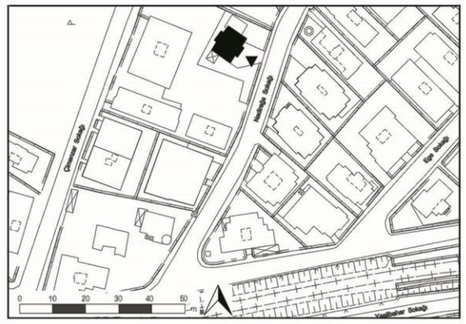

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Kuzeybatı cephesi, 1981 [68]

Kuzeybatı cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

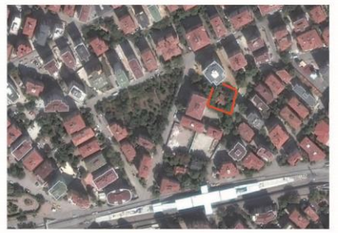

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

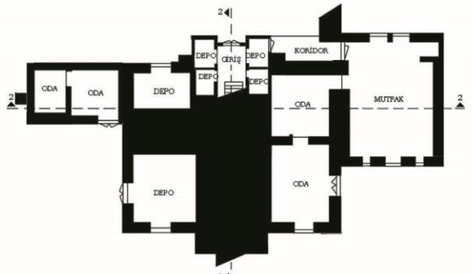

Bodrum kat planı, Rölöve projesi, 2012 [68]

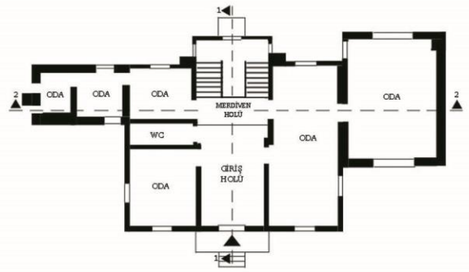

Zemin kat planı, Rölöve projesi, 2012 [68]

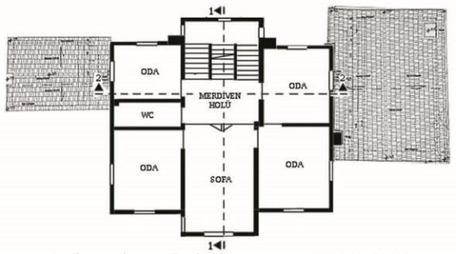

1. kat planı, Rölöve projesi, 2012 [68]

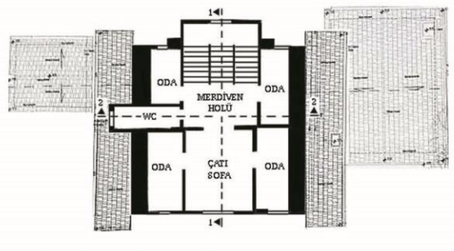

Çatı katı planı, Rölöve projesi, 2012 [68]

Kuzeybatı görünüş, Rölöve projesi, 2012 [68]

Güneydoğu görünüş, Rölöve projesi, 2012 [68]

AÇIKLAMALAR

Göztepe mahallesi, Nadirağa sokak, 3090 ada 108 parselde yer alan bu büyük köşk, Sultan Reşad' ın yaverlerinden topçu generali Ömer Faik Paşa' ya aitti [12]. Üç buçuk dönümlük bir arsa üzerine inşa edilmiş olan köşkün bahçesinde yer alan ahır, mutfak ve arabalık Paşa' nın vefatından sonra yıkılmış, geriye köşk ve 700 m²' lik bahçesi kalmıştır [73].

Plan ve kütle özellikleri

Yapı bakımlı ve özgün durumunu korumuş olarak ayaktadır.

Kagir bodrum kat, zemin, birinci kat ve çatı katlarından oluşan 10 odalı ahşap köşkün sağ yanında iki katlı nitelikli bir ek yapı, sol yanında ise niteliksiz tek katlı bir kagir yapı konumlanmaktadır.

Ek yapılar yapıya sonradan eklenmiş olup, zemin kat ve bodrum katta bu yapılara geçiş sağlanması için değişiklikler yapılmıştır [68].

Birkaç basamakla çıkılan giriş terasının üzeri birinci kat cumbası ile kapanmış; ahşap dikmelerle desteklenen cumbanın üstünde çatı katının açık balkonu bulunmaktadır.

Yapının kütlesi iki doğrultuda da simetriktir.

Giriş terasından girilen giriş holünden odalara ve merdiven holüne direk geçiş verilmiştir.

Üst katta merdiven holü bir iç sofaya açılmakta, cumba oluşumu iç sofaya birden fazla görüş açısı kazandırmaktadır.

Giriş aksı boyunca düşeyde devam eden çıkma ve merdivenin içinde bulunduğu kütlenin yaptığı çıkma yapıya kütlesel olarak hareketlilik katmıştır.

ÖMER FAİK PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 13.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Ömer Faik Paşa	Tescilli (II)	Feneryolu Mah. Nadirağa Sok. No:28	3090	111	108	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

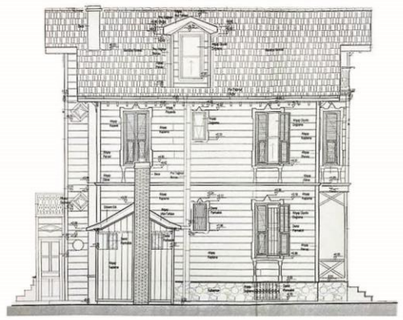

Kuzeydoğu görünüş
Rölöve projesi, 2012 [68]

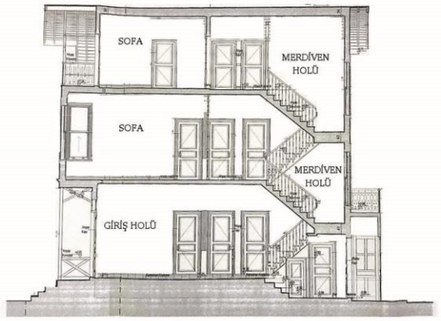

1-1 Kesiti
Rölöve projesi, 2012 [68]

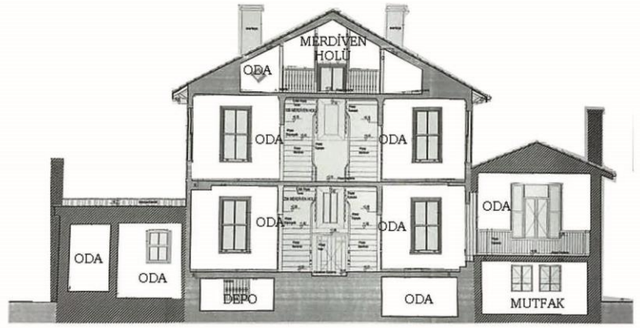

2-2 Kesiti
Rölöve projesi, 2012 [68]

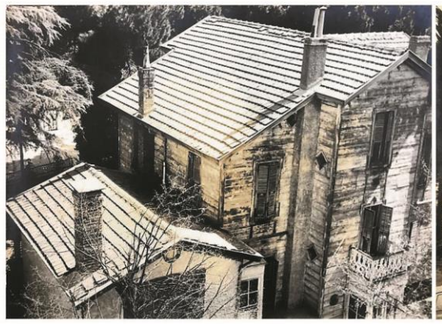

Güneydoğu cephesi, 1981 [68]

Güneybatı cephesi [68]

Kuzeydoğu cephesi, 1981

Kuzeybatı cephesi, 1981 [68]

Kuzeybatı cephesi, basit onarım öncesi ve sonrası, 2012 [68]

Ek bina bağlantısı,
2012 [68]

Arka cephe, 2019

Bodrum kat kapısı,
2012 [68]

AÇIKLAMALAR

Çatıda bulunan çatı pencereleri çatı katındaki mahallerin doğal ışık ve hava almasını sağlamıştır.

Yapı düşeyde tek bir merdiven ile bağlanmaktadır ve merdiven üç kolludur.

Çatı örtüsü kiremit kaplıdır.

Cephe ve süsleme özellikleri

Yapı ahşap strüktür kullanılarak, dışta ahşap kaplama, tavanları ise ahşap pasal olarak inşa edilmiştir.

Yapının kuzeydoğu cephesinde yer alan tek katlı kagir ek binada mutfak bacası bulunmaktadır.

Pencereler ahşap söveli, ahşap panjurlu ve giyotin pencerelidir.

Dik kırma çatı örtüsü kiremit kaplıdır.

Pencere söveleri, giriş terasında yer alan ahşap dikmelerin arası, balkon korkulukları ahşaptır ve çok sade geometrik bezemeler görülmektedir.

Binanın köşeleri ve birinci kat döşeme hizası ahşap profillerle vurgulanmıştır.

Çatı saçakları çok geniş bırakılmamış ve ahşap payandalar ile desteklenmiştir. Saçak altları düz ahşap kaplıdır.

Doğu cephesindeki çıkmanın çatı katı penceresinde de kemerli bir üst kısım ve parapet kısmında bezemeli bir kaplama görülür.

Köşkün tavan ve iç merdiveninde de ahşap bezemesiz olarak kullanılmıştır.

ZÜLÜFLÜ İSMAİL PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 14.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Zülüflü İsmail Paşa	Tescilli (I)	Göztepe Mah. Tütüncü Mehmet Efendi Cad. No:50	105	91	28	Özel	Etüd Merkezi	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

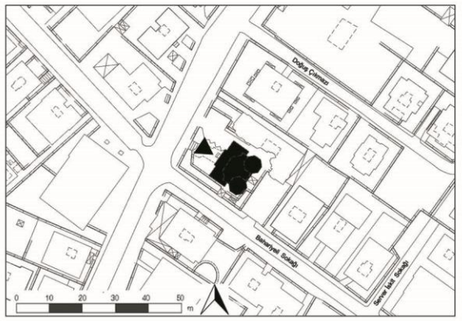

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Giriş cephesi [63]

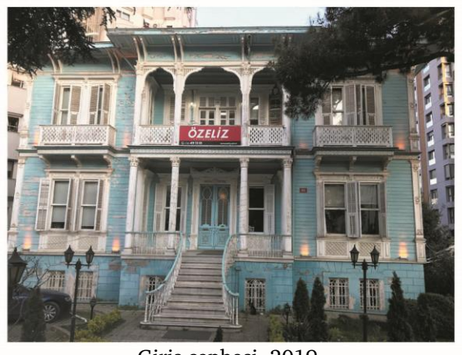

Giriş cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1946 tarihli hava fotoğrafı [64]

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

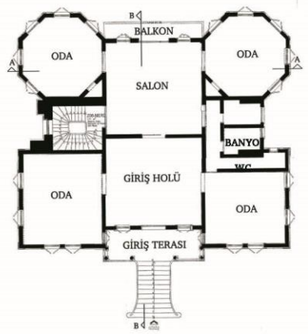

Zemin kat planı
Restorasyon projesi, 1990 [63]

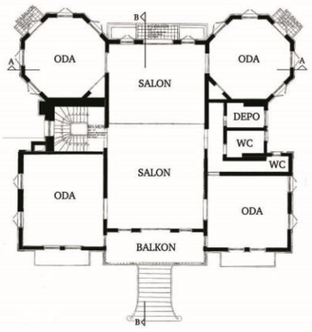

1. kat planı
Restorasyon projesi, 1990 [63]

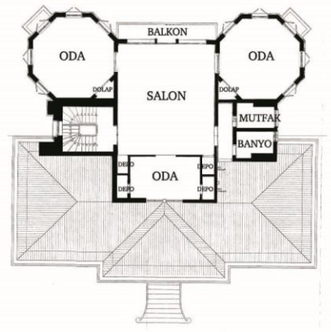

Çatı katı planı
Restorasyon projesi, 1990 [63]

Ön (kuzeybatı) görünüş
Restorasyon projesi, 1990 [63]

Sol yan görünüş
Restorasyon projesi, 1990 [63]

AÇIKLAMALAR

Göztepe mahallesi, Tütüncü Mehmet Efendi caddesi, 105 ada 28 parselde yer alan köşk, Zülüflü İsmail Paşa' nın Sultan II. Abdulhamid' in saltanatında mektepler müfettişi ve sultan yaveri olduğu dönemde yaptırılmıştır [66]. Yapımı beş sene süren köşkün odalarından ikisinin süslemeleri saray mimarları tarafından yapılmıştır [19].

Plan ve kütle özellikleri

Bodrum kat, 2 normal kat ve cihannüma katından oluşan yapının bodrum katı kagir, diğer katları ahşap olarak inşa edilmiştir.

Yapının arka iki köşesinde sekizgen plan şemalı cihannümaları bulunmaktadır.

Köşkün orta aksındaki kütle çıkma yapmış, giriş katta giriş terası ve üst katta balkon olarak biçimlendirilmiştir.

Bodrum kat pencerelerden doğal ışık ve hava alacak şekilde yükseltilmiş olduğundan yapıya orta akstan dekoratif, mermer bir merdiven ile ulaşılmaktadır.

Plan şemasında her bir köşeye konumlanmış olan odalara ulaşım, salon olarak işlevlendirilmiş iç sofadan sağlanmıştır.

Islak hacimler ayrı bir koridor ile mekanlardan ayrılmıştır.

Düşey sirkülasyon tek bir merdiven ile sağlanmış ve merdiven bodrum kattan cihannüma katına kadar aynı aksta devam etmiştir.

Bahçenin eğiminden dolayı yan ve arka tarafta bodrum kat zemini tamamen toprak üzerine çıkmış, sol yan cepheden bodrum kata da bir giriş verilmiştir.

Yapının arka tarafında sonradan yapılmış köşkten kopuk bir asansör eklentisi vardır.

ZÜLÜFLÜ İSMAİL PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 14.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Zülüflü İsmail Paşa	Tescilli (I)	Göztepe Mah. Tütüncü Mehmet Efendi Cad. No:50	105	91	28	Özel	Etüd Merkezi	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

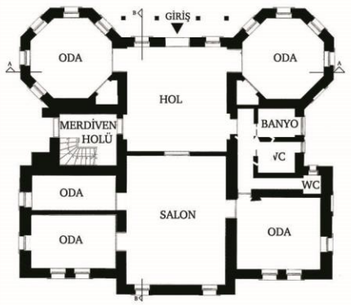

Bodrum kat planı
Restorasyon projesi, 1990 [63]

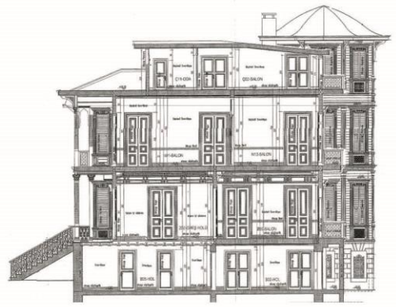

BB Kesiti
Restorasyon projesi, 1990 [63]

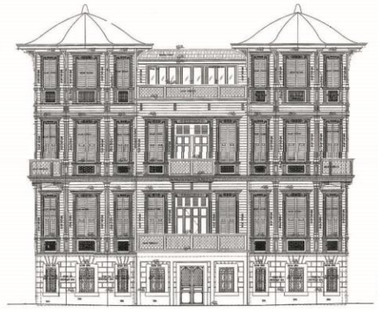

Arka görünüş
Restorasyon projesi, 1990 [63]

Sağ yan görünüş
Restorasyon projesi, 1990 [63]

Kule cephesi [63]

Giriş merdiveni [63]

Giriş kapısı [63]

Arka (güneydoğu), cephe 2019 [63]

Sağ yan cephe, 2019 [63]

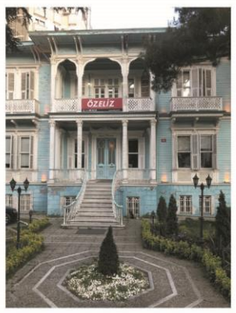

Ön cephe, 2019

Kule cephesi, 2019

Köşe profilleri, 2019

Köşk girişi, 2019

Giriş holü duvar ve tavan detayı, 2019

Giriş holü, 2019

AÇIKLAMALAR

Cephe ve süsleme özellikleri

Bodrum katı yığma olan yapıda cephede derzler belirgin kalacak şekilde bırakılmış, üst katlar yatay ahşap kaplanmıştır.

Ahşap payandalar ile taşınan geniş çatı saçağının ve balkon çıkmalarının alt yüzeylerinde geometrik motifler bulunmaktadır.

Pencerelerde ufak ayaklarla taşınan ahşap silmeler, kabartmalı ahşap alınlıklar, çift taraflı, kapaklı kepenkler ve giyotin camlar vardır.

Pencere hizasında, ahşap kat silmesi ve denizlik arasında kalan bölümde geometrik desenli paneller vardır.

Giriş terasında ve balkonda mermer bir kaide üzerine oturmuş, gövdesi yivli, korint başlıklı sütunlar bulunmaktadır. Balkon kısmında bu sütunların arasındaki kemer biçimlenişinde oryantalist bir etki vardır.

Bu sütun başlıklarının üst tarafında lineer, işlemeli silmeler vardır.

Yapının köşelerinde bulunan dikme şeklindeki plastırlar neoklasik üsluptadır.

Bodrum kat ve giriş merdiven korkulukları demirdendir.

Neoklasik bir çerçeve içinde bulunan ahşap oymalı giriş kapısında oryantalist bir biçimleniş söz konusudur.

Dış mekana sonradan yapılmış asansör cephesi köşk ile tamamen uyumsuzdur.

Köşkün iç&dış mekan bezemelerinde ve biçimlenişinde çok sayıda üslubun izleri görülmektedir.

MUAZZEZ HANIM' IN KÖŞKÜ

KATALOG NO : 15.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Muazzez Hanım	Tescilli (I)	Göztepe Mah. Rıdvan Paşa Sok. No:19	501	109	162	Özel	Konut	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

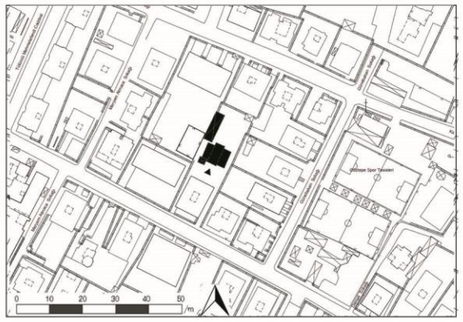

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Giriş cephesi [12]

Giriş cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1946 tarihli hava fotoğrafı [64]

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

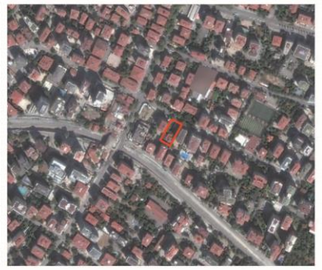

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

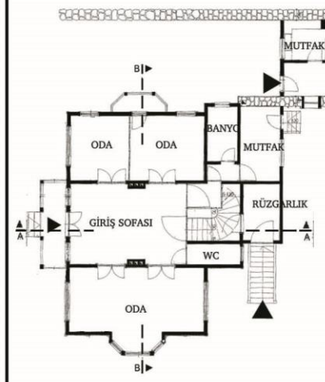

Zemin kat planı
Rölöve projesi, 2011 [63]

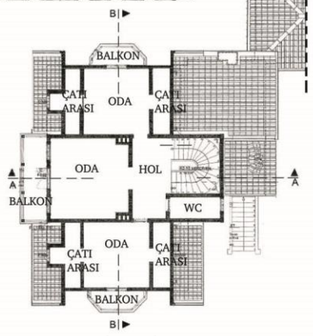

1. kat planı
Rölöve projesi, 2011 [63]

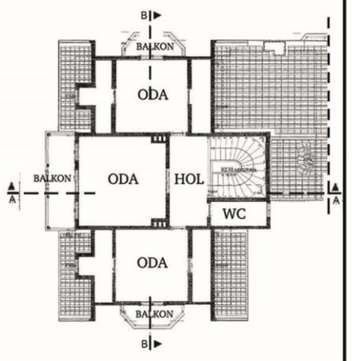

Çatı katı planı
Rölöve projesi, 2011 [63]

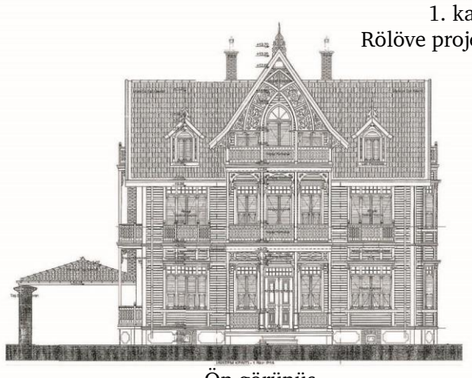

Ön görünüş
Rölöve projesi, 2011 [63]

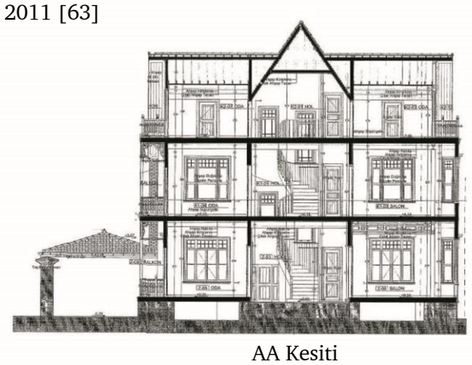

AA Kesiti
Rölöve projesi, 2011 [63]

AÇIKLAMALAR

Göztepe mahallesi, Rıdvan Paşa sokak, 501 ada 162 parselde yer alan 1890 m²' lik bir bahçe içinde kalan köşk; Göztepe' nin tanınmış bir ailesinin kızı olan Muazzez Hanım' ın adı ile anılmaktadır [12].

Plan ve kütle özellikleri

Köşk zemin, birinci kat ve çatı katı olmak üzere üç katlıdır ve köşkün sol tarafında tek katlı kagir bir selamlık yapısı bulunmaktadır.

Simetrik plan şeması olan köşke birkaç basamakla çıkılan orta aks üzerindeki giriş terasından girilmektedir.

Çatı katı ve birinci katın çıkma yapan balkonlarını taşıyan ahşap dikmeler yapının giriş terasını oluşturmaktadır.

Dik bir kırma çatıya sahip olan yapının çatı katındaki çatı aralarından çatı pencereleri ile doğal hava ve doğal ışık alımı sağlanmıştır.

Giriş katta geniş bir sofa etrafında odalar sıralanmış, arka tarafta yer alan mutfak biriminden ve bahçeden, selamlık binasına geçiş verilmiştir.

Üst katlardaki odaların hepsi balkonlarla dışarıya açılmaktadır.

Ön cephenin orta aksında bulunan balkon çıkması, odaların pahlı balkonları, selamlık binasının konumlanışı ile köşk hareketli bir plan şemasına sahiptir.

Yan taraflarda yer alan giriş katı ve birinci kattaki balkonlar kapalı tipte balkonlardır.

Yapıldığı tarihte geniş bir bahçe içinde ve sokak üzerinde konumlanmış köşk, günümüzde apartmanların arasında kalmış ve herhangi bir sokağa cephe alamamıştır.

MUAZZEZ HANIM' IN KÖŞKÜ

KATALOG NO : 15.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Muazzez Hanım	Tescilli (I)	Göztepe Mah. Rıdvan Paşa Sok. No:19	501	109	162	Özel	Konut	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

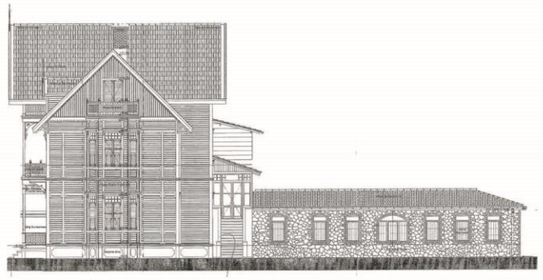

Sağ yan (doğu) görünüş
Rölöve projesi, 2011 [63]

Arka (kuzey) görünüş
Rölöve projesi, 2011 [63]

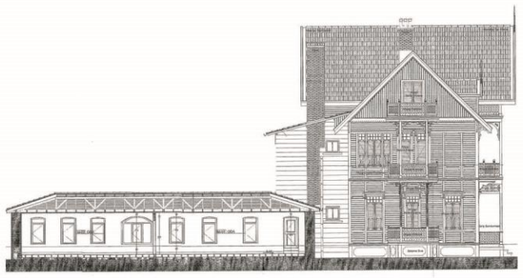

Sol yan (batı) görünüş
Rölöve projesi, 2011 [63]

Köşkün arka cephesi [63]

Köşkün sol yan cephesi [63]

Yığma ek bina [63]

Arka cephe, 2019

Restorasyon öncesi köşkün durumu, 2007 [73]

Köşkün arka bahçesi ve ek bina, 2019

AÇIKLAMALAR

Cephe ve süsleme özellikleri

Yapının girişinin olduğu bölüm balkon çıkmaları ve sivri kemerli çatı ile vurgulanmıştır.

Yapının ön ve yan cepheleri kendi içlerinde simetriktir.

Cephe taş subasman üzerinde yatay olarak ahşap kaplanmıştır.

Çatı katında ön tarafa bakan pencerelerin ve balkonun kırma çatılarının tam ortasından çıkan bir ok ve bu okun çift taraflı olarak etrafını saran eğrisel formlu bezemelerden oluşan tepelikler vardır.

Kapı ve pencere doğramalarının üst kısmında, küçük kare bölmelere ayrılmış Japon tipi doğramalar ve pencerelerde ahşap kapaklı panjurlar bulunmaktadır.

Çatı alınlığında ve balkonları taşıyan ahşap dikmelerin etrafında S ve C formlu bezemeler görülür.

Pencere üstlerinde düz alınlıklar ve iki taraftan bu alınlıklıkları taşıyan payandalar vardır.

Balkon korkulukları geometrik desenlidir.

Kırma çatı örtüsü kiremit kaplıdır.

Selamlık binası tek katlı, kiremit kaplı kırma çatıya sahip ve yığma taş bir binadır.

Yapının bahçeye bakan arka cephesi ön cephenin aksine düzensiz ve sadedir.

ARİF HİKMET PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 16.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Arif Hikmet Paşa	Tescilli (I)	Erenköy Mah. Bahariyeli Sok. No:67	2889	106/1	97	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

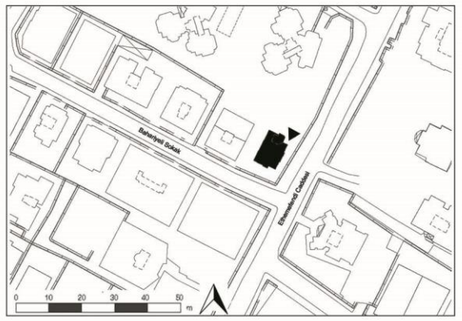

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Köşkün ilk yılları [19]

Kuzey (ön) cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

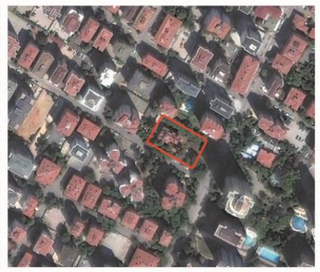

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

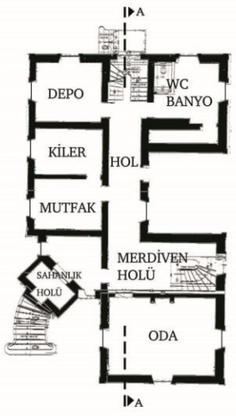

Bodrum kat planı
Restorasyon projesi,
2016 [63]

Zemin kat planı
Restorasyon projesi,
2016 [63]

1. kat planı
Restorasyon projesi,
2016 [63]

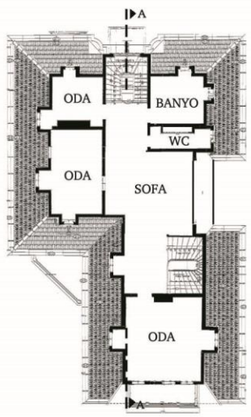

Çatı katı planı
Restorasyon projesi,
2016 [63]

Ön (kuzey) görünüş
Restorasyon projesi, 2016 [63]

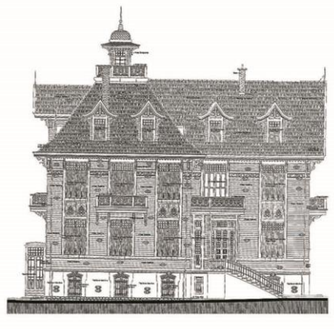

Sol yan görünüş
Restorasyon projesi, 2016 [63]

AA kesiti
Restorasyon projesi, 2016 [63]

AÇIKLAMALAR

Erenköy mahallesi, Bahariyeli sokak, 2889 ada 97 parselde yer alan köşk, Sultan Abdulhamid' in amirallerinden Arif Hikmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. İtalyan bir mimar tarafından 5050 m²' lik bir bahçe içine yapılan köşkte Romanya kerestesi kullanılmıştır [12].

Plan ve kütle özellikleri

İki normal kat, bodrum ve çatı katı olmak üzere dört katlı olan yapının bir kat fazla yükseklikte olan küçük bir cihannüması mevcuttur.

Geniş bir bahçe içerisinde bulunan köşk yapısının giriş kotuna eğrisel mermer bir merdiven ile ulaşılmakta, yapıya kapalı bir giriş holünden girilmektedir.

Yapıda iki ana merdiven bulunmaktadır ve odalara birbirinden bağımsız olarak hollerden giriş sağlanmaktadır.

Yapının plan şemasında asimetrik bir düzen hakimdir.

Dik bir kırma çatıya sahip olan yapının çatı katındaki kullanım alanı daralmış, şık balkon ve çatı pencereleri ile mekanların ışık alması dekoratif bir biçimde sağlanmıştır.

Üç büyük salonu ve her katta dörder odası bulunan köşkün servis alanları bodrum kattadır.

Yüksek tavanları, yoğun iç tezyinatı ve ahşap işçilikleri ile köşk ufak bir saray havasındadır [73].

Cephe ve süsleme özellikleri

Yapı balkon çıkmaları, çatı pencereleri, alınlıkları, tepelikleri, cihannüması ve cephesindeki bezemeleri ile oldukça dikkat çekici bir cephe tasarımına sahiptir.

ARİF HİKMET PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 16.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Arif Hikmet Paşa	Tescilli (I)	Erenköy Mah. Bahariyeli Sok. No:67	2889	106/1	97	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

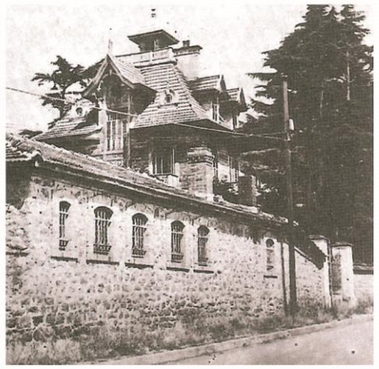

Bahariyeli sokağı köşk duvarı [19]

Köşkün sol yan cephesi [19]

Arka cephe çatı pencereleri, 2019

Kuzey cephesi, 2019

Batı cephesi, 2019

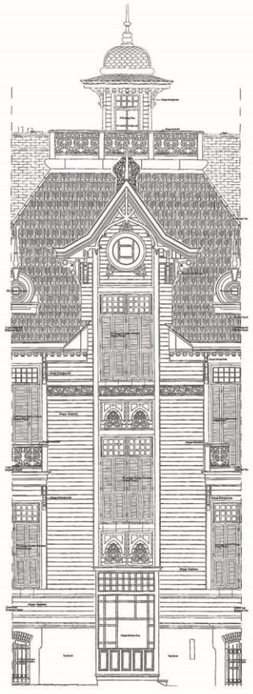

Arka cephe sistem detayı
Restorasyon projesi, 2016 [63]

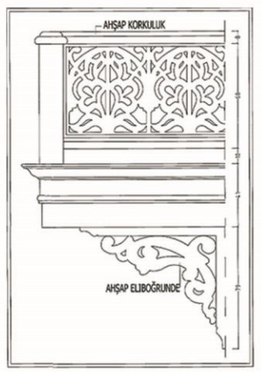

Balkon detayı
Restorasyon projesi, 2016 [63]

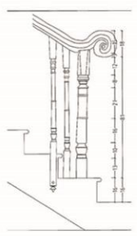

Tavan ve merdiven korkuluk detayı
Restorasyon projesi, 2016 [63]

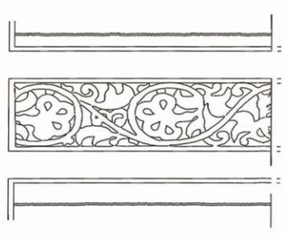

Cephe silmesi ve eliböğründe detayı
Restorasyon projesi, 2016 [63]

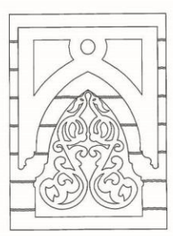

Tepelik ve pencere parapet detayı
Restorasyon projesi, 2016 [63]

AÇIKLAMALAR

Yapının cephesinde kullanılan ahşapların Romanya' dan getirtildiği söylenmektedir. Yapı bu ahşaplarla cephesi boyunca yatay olarak kaplanmıştır.

Yığma bodrum kat yarım kat olarak toprak üstünde yükselerek, mahallerin doğal ışık ve hava alması sağlanmıştır. Pencereler basık kemerli, tuğla sövelidir ve demir korkulukları bulunur.

Yapının konsol balkonlarını ve geniş çatı saçaklarını taşıyan payandalar bitkisel ve eğrisel bezemelidir.

Çatı balkonu ve çatı pencerelerinde bezemeli alınlıklar vardır. Bu alınlıkardaki yapraklı ve çiçek desenli motfilerin aynı şekilde balkon korkuluklarında da kullanıldığı görülür.

Zemin kat ve birinci kat pencerelerinin arasında kalan alanda ve birinci kat pencere lentosu hizasında ahşap oyma kabartmalar bulunmaktadır.

Yapı genelinde dikdörtgen ahşap kapaklı giyotin pencereler bulunurken bazı çatı pencereleri daha küçük ve dairseldir.

Çatı katındaki pencerelerin kırma çatılarının tam ortasından çıkan bir ok ve bu okun çift taraflı olarak etrafını saran bitkisel küçük bezemelerden oluşan tepelikler vardır.

Kırma çatı örtüsü kiremit kaplıdır.

Yapının dış cephesindeki ahşap bezemeler ve yapının iç tezyinatı genel olarak bitkisel ve eğrisel formdadır.

SOKULLU ABDULKERİM PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 17.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Abdulkerim Paşa	Tescilli (I)	Erenköy Mah. Ethem Efendi Cad. No:10	435	107/1	179	Vakıf	Okul	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

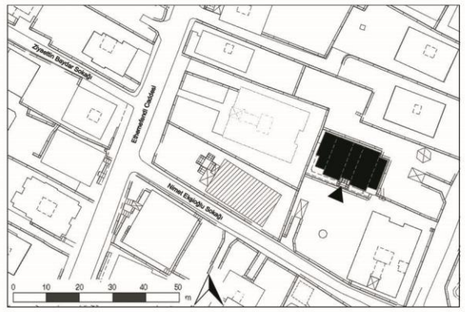

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

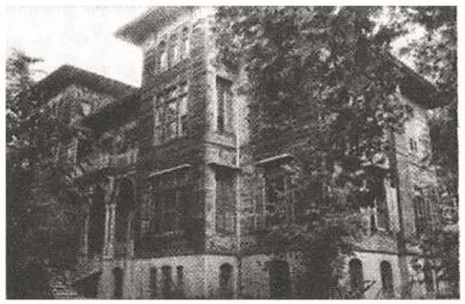

Köşk girişi ve doğu cephesi [63]

Güney (ön) cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

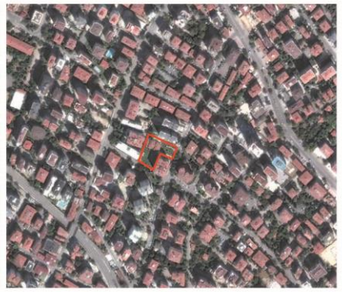

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

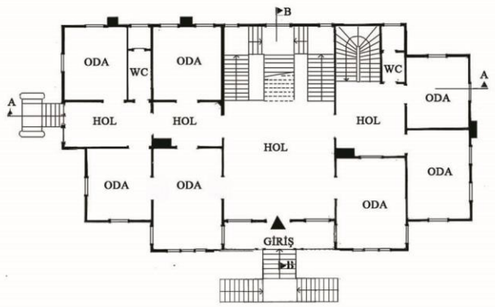

Zemin planı
Rölöve projesi, 1990 [63]

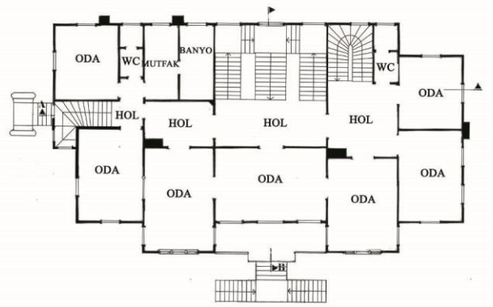

1. kat planı
Rölöve projesi, 1990 [63]

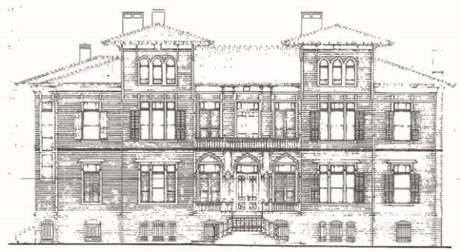

Ön cephe (güney) görünüşü
Rölöve projesi, 1990 [63]

AA kesiti
Rölöve projesi, 1990 [63]

AÇIKLAMALAR

Erenköy mahallesi, Ethem Efendi caddesi, 435 ada 179 parselde yer alan köşkün ilk sahibi Osmanlı dönemi sivil paşalarından Abdulkerim Paşa' dır.

Plan ve kütle özellikleri

Bodrum katı kagir olan yapı 3 katlı olup, diğer katları ahşaptır.

Yapının orta bölümü 3 kat, yan tarafları 2 kat yüksekliktedir.

Mermer, çift taraflı bir merdiven ile ulaşılan yapının girişinde bir teras bulunur. Giriş kapısı iki tarafı odalarla çevrili ve karşı tarafında geniş merdivenler bulunan büyük bir hole açılır.

Holün karşı tarafında bulunan çift taraflı merdivenler sahanlıkta birleştikten sonra tek merdiven olarak üst kata çıkar. Bu merdiven dekoratif bir unsur olmaktan ve düşey sirkülasyon sağlamaktan öte yapıda bir mekan unsuru kazanmıştır. Orta merdiven köşkün sadece ikinci katına çıkmaktayken, bu merdivenin sağ tarafında kalan diğer merdivenle de çatı katına ve bodrum kata erişim sağlanır.

Yapının sol cephesinden giriş kata ikinci bir giriş sağlanmıştır.

Planda mahallerin öne ve geriye çekilmesiyle yapıda hareketlilik oluşturulmuş, odaların daha fazla cepheden ışık alması sağlanmıştır.

Çatı katının tavanlarında kırmızı, mavi geometrik desenli süslemeler mevcuttur [46].

Köşkün kapılarında mat bronz tokmaklar, merdiven trabzanlarının başlarında renkli billurdan küreler vardır.

SOKULLU ABDULKERİM PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 17.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Abdulkerim Paşa	Tescilli (I)	Erenköy Mah. Ethem Efendi Cad. No:10	435	107/1	179	Vakıf	Okul	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

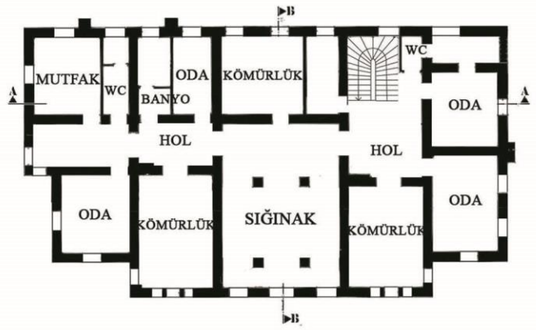

Bodrum kat planı
Rölöve projesi, 1990 [63]

Güney (ön) cephe, 2019

Arka giriş, 2019

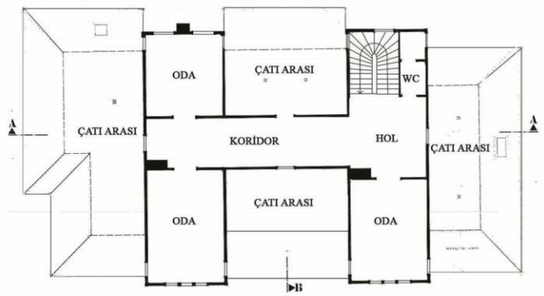

Çatı katı planı
Rölöve projesi, 1990 [63]

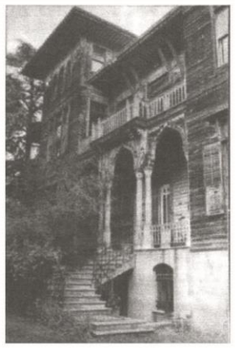

Köşk girişi [63]

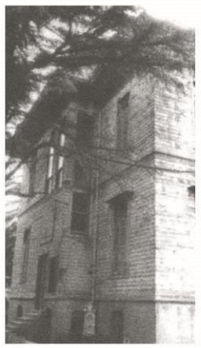

Arka giriş [63]

Arka (batı) giriş, 2007 [63]

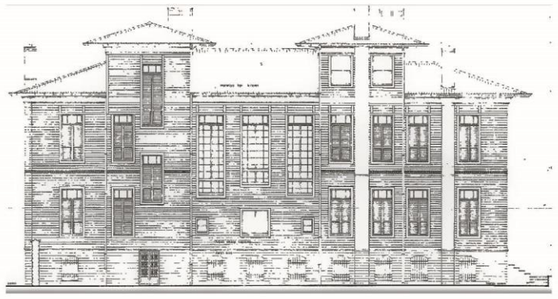

Arka cephe (kuzey) görünüşü
Rölöve projesi, 1990 [63]

Doğu cephesi, 2019

Kuzey (arka) cephesi, 2019

Güney cephesi, 2007 [63]

AÇIKLAMALAR

Cephe ve süsleme özellikleri

Köşk ilk yapıldığı tarihte ahşap ve boyasız olarak yapılmıştır.

Kagir olan bodrum katın toprak üstü kotu fazla tutularak yüksek pencereler ile bodrum katın da ışık alması sağlanmıştır.

L şeklinde kıvrılan bir merdiven ile ulaşılan giriş terasında üst kat balkonunu taşıyan ahşap sütunlar ve sütunların arasında sivri kemerler bulunmaktadır. Merdiven bitişindeki giriş etkisi çift kolonla güçlendirilmiştir.

Pencereler bodrum katta basık kemerli, giriş ve birinci katta dikdörtgen ve üst katta sivri kemer şeklindedir.

Yapının ön cephesindeki kemerlerde ve pencerelerde üçlü dizilim göze çarpmaktadır.

Üst tarafları sabit olan pencereler tüm katlarda giyotindir. Zemin kat ve birinci kat pencerelerinde ahşap kapaklı panjurlar vardır.

Ahşap payandalar ile taşınan geniş saçakların altları çizgisel ahşap kabartmalar ile vurgulanmıştır.

Ön cephe çok geniş tutulmuş olup, aksiyal simetrik bir düzen oluşturulmuştur.

Zemin kat pencerelerinde güneş kırıcı alınlıklar, kat aralarında ahşap silmeler vardır.

Yapı süslemeleri geometrik ve sadedir.

REŞAD PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 18.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Mehmed Efendi	Ahmed Reşad Paşa	Tescilli (I)	19 Mayıs Mah. Sinan Ercan Cad. No:32/1	3117	170	71	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Kuzeydoğu (ön) cephesi [63]

Kuzeydoğu (ön) cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

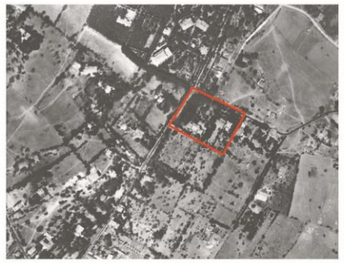

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

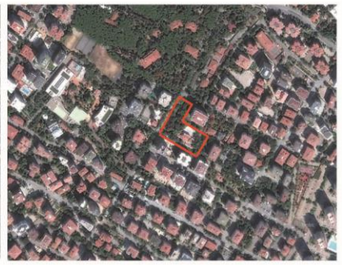

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

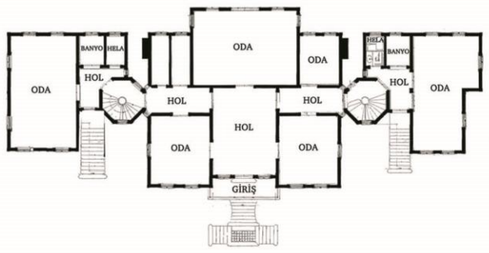

Zemin kat planı
Rölöve projesi, 1988 [63]

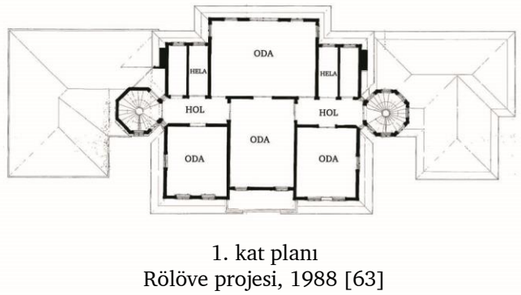

1. kat planı
Rölöve projesi, 1988 [63]

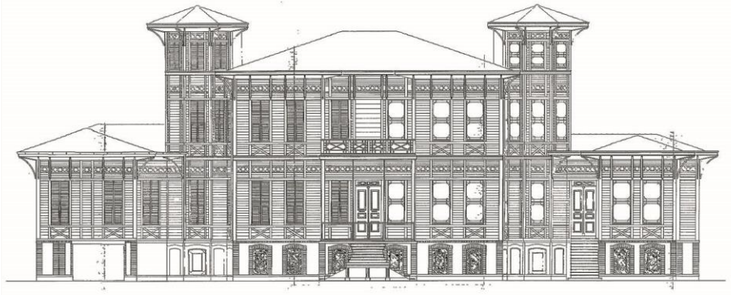

Ön görünüş
Rölöve projesi, 1988 [63]

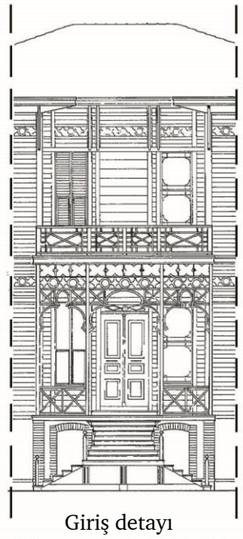

Giriş detayı
Rölöve projesi, 1988 [63]

AÇIKLAMALAR

19 Mayıs mahallesi, Sinan Ercan caddesi, 3117 ada 71 parselde yer alan konak, II. Abdulhamid dönemi vezirlerinden Ahmed Reşad Paşa tarafından dönemin gözde mimarlarından olan Mimar Mehmed Efendi' ye yaptırılmıştır [66]. Yapımına 1886 yılında başlanan görkemli köşkün yapımı dört yıl sürmüştür [73].

Plan ve kütle özellikleri

Konağın ana binası giriş aksına simetrik olarak yükselen iki adet sekizgen kule, kulelerin yanlarında tek katlı birer salondan oluşan iki kütle ve ortadaki ana kütle olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bodrum kat yapının bu üç bölümünü de kapsayacak şekilde taban alanı boyunca devam eder.

Yüksek bodrum katı yığma, diğer katları ahşap bağdadi olan köşkün kuleleri normal katlardan bir kat fazla yüksekliktedir.

Konak haremlik binası olarak yapılmış, selamlık yapısı ise günümüze kadar ulaşamamıştır.

İki kulesinden de girişi olan köşkün asıl girişi ortadaki ana binadandır. Ana binanın orta kısmında bulunan bu girişe çift taraflı, geniş ve dekoratif bir merdivenle ulaşılmaktadır.

Köşk cephesinden yarım şekilde çıkma yapan kütle içerisinde ana giriş verandası ve verandanın üzerinde üst katta yer alan salon içerisinden çıkılan bir balkon yer almaktadır.

Yapının en çok dikkat çeken bölümü olan sekizgen kuleler merdiven olarak işlevlendirilmiş, köşkün iki normal katından sonra bir kat daha yükselerek cihannüma, seyir katı olarak sonlandırılmıştır.

REŞAD PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 18.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Mehmed Efendi	Ahmed Reşad Paşa	Tescilli (I)	19 Mayıs Mah. Sinan Ercan Cad. No:32/1	3117	170	71	Özel	Kullanılmıyor	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

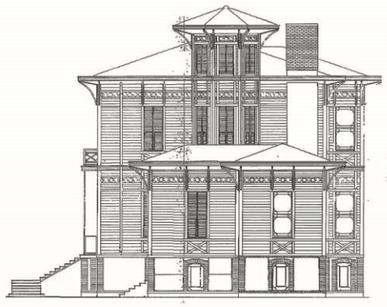

Sağ yan görünüş
Rölöve projesi, 1988 [63]

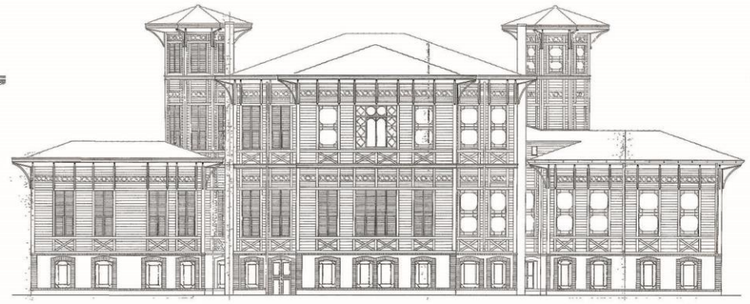

Arka görünüş
Rölöve projesi, 1988 [63]

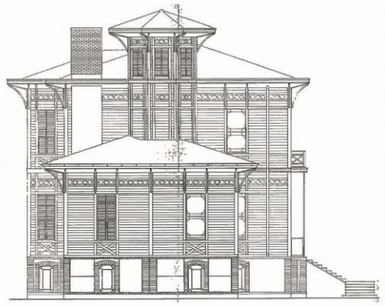

Sol yan görünüş
Rölöve projesi, 1988 [63]

Cihannüma ve payandalar [63]

Pencere ve kepenk detayı [63]

Kuzeybatı cephesi [63]

Köşk girişi, 2019

Arka (güney) cephe, 2019

Ön (kuzey) cephe, 2019

AÇIKLAMALAR

Yapının üç kütlesinde de mahallere girişler merdivenlerin açıldığı küçük hollerden sağlanmaktadır.

Cephe ve süsleme özellikleri

Yapının içerisindeki duvar ve tavan süslemeleri oldukça dikkat çekicidir. Tavandaki ve duvarlardaki resimlerden bazıları aynı zamanda usta bir ressam olan Reşad Paşa tarafından yapılmıştır [66].

Kagir olan bodrum katın pencerelerinin etrafında kiremit söve dönmektedir.

Üst kat pencereleri ahşap giyotindir ve katlanabilir ahşap kapaklı panjurları vardır.

Yapının giriş verandasındaki ahşap dikmelerin arasında ince motiflerle örülmüş kemerler bulunmakta, veranda ve balkon korkuluklarında ise sade geometrik desenler görülmektedir.

Katlar arasında düz ahşap silmeler ve pencerelerin biraz üzerinde cephe boyunca dönen şerit motifler vardır.

Pencere altlarındaki parapet bölümleri yine ahşap cephe kaplaması üzerine gelen dikdörtgen çerçeveler ile vurgulanmıştır.

Konağın çatısı kiremit kaplıdır ve çatı saçakları oldukça geniştir. Ana yapıdaki bu geniş saçaklar kulelerin sekizgen külah şeklindeki çatısının saçaklarında da aynı genişlikte uygulanmıştır. Saçak altları düz ahşap ile kaplanmış ve saçaklar ahşap payandalar ile desteklenmiştir.

Kütlesel olarak heybetli ve dikkat çekici olan yapının cephe süslemeleri sade ve gösterişsizdir.

HÜSEYİN AVNİ PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 19.1

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Hüseyin Avni Paşa	Tescilli (I)	19 Mayıs Mah. Bayar Cad. No: 65	621	176	113	Maliye Hazinesi	Şantiye Durumunda	Sayfiye Köşkü / Konut

VAZİYET PLANI

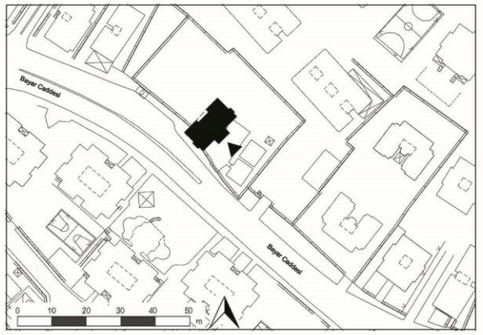

Kadıköy ilçesi halihazır haritası, 2019

FOTOĞRAF

Bayar caddesinden köşkün görünüşü [67]

Bahçe giriş kapısı ve güneydoğu cephesi, 2019

HAVA FOTOĞRAFI - HARİTA - ÇİZİM

1966 tarihli hava fotoğrafı [64]

1982 tarihli hava fotoğrafı [64]

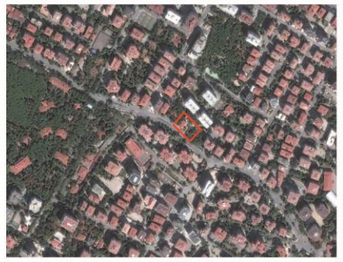

2019 tarihli hava fotoğrafı [3]

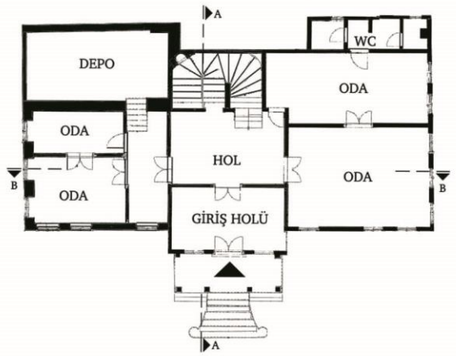

Zemin kat planı
Restorasyon projesi, 2000 [63]

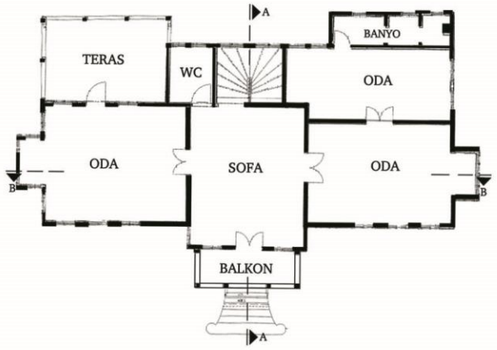

1. kat planı
Restorasyon projesi, 2000 [63]

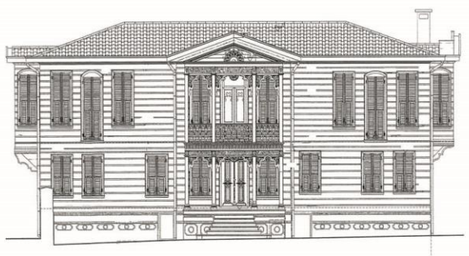

Güneydoğu (giriş) cephesi
Restorasyon projesi, 2000 [63]

Kuzeybatı cephesi, 2019
Restorasyon projesi, 2000 [63]

AÇIKLAMALAR

19 Mayıs mahallesi, Bayar caddesi, 621 ada 113 parselde yer alan köşk Abdülaziz dönemi asker ve devlet adamlarından olan Hüseyin Avni Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Restitüsyonu yapılan köşkün inşa süreci devam etmektedir.

Plan ve kütle özellikleri

Yapının bir duvarı bahçe duvarı ile bütünleşmiş şekildedir ve bu duvarın uzantısında barok & ampir izler taşıyan ahşap bezemeli büyük bir giriş kapısı bulunmaktadır.

Kagir bir subasman üzerine inşa edilmiş olan ahşap köşk iki katlı bir selamlık köşküdür.

Barok formlu bir merdivenle ulaşılan +1.10 cm kotundaki girişin önünde bir sahanlık bulunmaktadır. Giriş sahanlığında bulunan ahşap dikmeler ile taşınan birinci kat balkonu bu sahanlığa saçak işlevi görür.

Tek girişli ve tek merdivenli olan köşk, iç sofalı ve simetrik bir plan tipolojisine sahiptir. Odaların bazılarına sofadan, bazılarına ise birbiri içinden girişler verilmiştir.

Yapıda mutfak ve baca görülmemektedir. Bahçede ayrıca var olduğu düşünülen müştemilat yapısının izleri bugün yoktur ve bacasının olmaması köşkün sadece yaz aylarında kullanıldığını göstermektedir.

Üst katta balkonun haricinde oda büyüklüğünde bir de teras mahali bulunmaktadır.

Yapının iç mahallerinde, tavan ve duvarlarda barok motifli resim ve bezemeler vardır [67].

HÜSEYİN AVNİ PAŞA KÖŞKÜ

KATALOG NO : 19.2

Mimarı	Sahibi	Tescil Durumu	Adres	Ada	Pafta	Parsel	Mülkiyet	Mevcut İşlevi	Özgün İşlevi
Bilinmiyor	Hüseyin Avni Paşa	Tescilli (I)	19 Mayıs Mah. Bayar Cad. No: 65	621	176	113	Maliye Hazinesi	Şantiye Durumunda	Sayfiye Köşkü / Konut

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

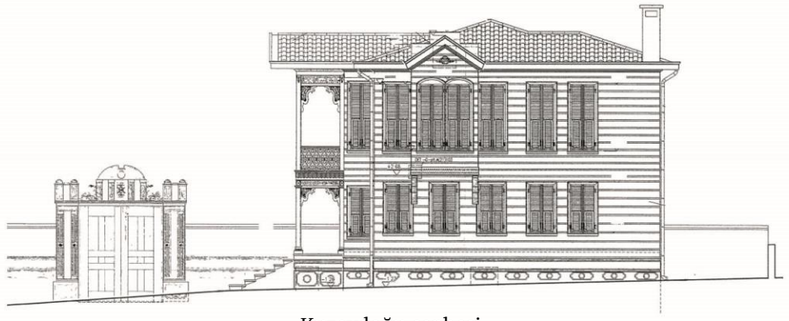

Kuzeydoğu cephesi
Restorasyon projesi, 2000 [63]

Doğu cephesi ve tarihi kapı, 2019

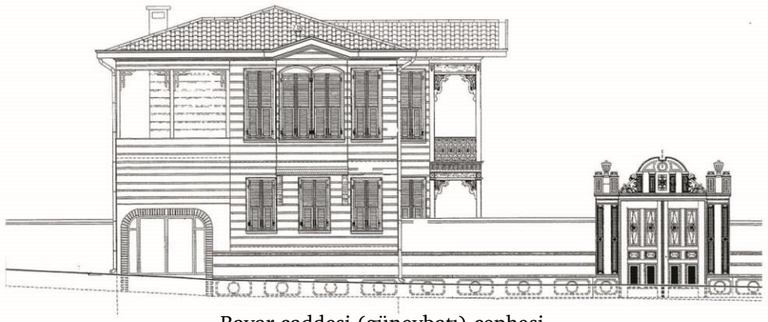

Bayar caddesi (güneybatı) cephesi
Restorasyon projesi, 2000 [63]

Bayar caddesi cephesi [67]

Tarihi kapı, 2019

Doğu ve güneydoğu (giriş) cepheleri, 2019

Teras, 2019

Kuzeydoğu cephesi, 2019

Bayar caddesi cephesi, 2019

AÇIKLAMALAR

Cephe ve süsleme özellikleri

Yapıyı çevreleyen kagir subasman sıvanmış ve sıvanın üzerinde dairesel motifler bulunmaktadır. Subasman hizasında bir kat silmesi de bulunmaktadır.

Giriş sahanlığındaki ahşap dikmeler mermer kaideler üzerine oturtulmuş, direklerin etrafı ve arası S ve C motifli dairesel motiflerle bezenmiştir. Bu dairesel motiflerin oluşturdukları kemerlerlerde doğu etkileri izlenmektedir.

Üst kattaki balkon korkulukları ve dikmeleri etrafındaki bezemeler de giriş sahanlığındaki bezemeler ile aynı özellikleri göstermektedir.

Balkonun üzerinde geniş üçgen bir alınlık ve bu alınlığın üzerinde güneş motifi görülmektedir. Bu alınlığın saçak genişliği yapının diğer tarafındaki saçak genişliklerinden daha fazla yapılmıştır.

Köşkün pencereleri dikdörtgen şeklinde ve bazıları yassı kemerlidir. Üst kat pencereleri boyut olarak zemin kat pencerelerinden daha büyüktür. Pencere ve balkonların hepsinde ahşap kapaklı panjurlar bulunmaktadır ve camlar giyotindir.

Köşkün kuzeydoğu cephesinde cepheyi hareketlendiren bir cumba bulunmaktadır. İkili penceresi ince uzun, üçgen alınlık kısmında oval bir motifi bulunmaktadır.

Çatı örtüsü marsilya tipi kiremittir.

Üslup birliğinin görülmediği köşkte barok, ampir, uzakdoğu ve neoklasik etkilerinin bir uyum ve bütünlük içinde kullanıldığı görülmektedir.

5
İstanbul Anadolu Yakası Kadıköy-Bostancı Bölgesi 19. Yüzyıl Ahşap Konut Mimari Özellikleri

19. yüzyılda Kadıköy-Bostancı bölgesinde inşa edilmiş, yapısal bütünlüğünü ve özgünlüğünü koruyan ahşap konutlardan günümüze ulaşanlar 4. bölüm başlığı altında incelenmiştir. Sayıları gittikçe azalmış ve kent dokusu içinde neredeyse kaybolmuş olan bu ahşap konutların mimarisi, geleneksel Osmanlı konut mimarisinden oldukça farklıdır. Taban alanı küçük olandan büyük olana, iki katlı olanlardan dört katlı olanlara, cephesi sade olanlardan yoğun bezemeli olanlara kadar tüm konut yapıları, aynı dönemde Batıda inşa edilen benzerleri gibi birden fazla mimari üslubun özelliklerini taşımaktadır. Büyük bahçeler içinde inşa edilmiş olan bu konutlar yabancı örneklerden esinlenilerek, son dönem zenginleri ve azınlıklar tarafından genellikle azınlık mimarlarına ya da dışarıdan gelen mimarlara yaptırılmışlardır [52]. Neoklasik, neobarok, art nouveau ve neogotik üsluplarında ya da tümüyle seçmeci bir zevkle inşa edilmiş olan bu yapıların ortak bir dili yoktur.

5.1 Plan ve Kütle Özellikleri

Geniş bahçeler, küçük bağlar veya korucuklar içinde inşa edilmiş olan iki ya da üç katlı bu evlerin [53] ana tasarım ilkeleri, doğal çevreleri ile görsel ve fiziksel bir bütünlük içinde olmaları ve manzaraya alabildiğine açık olmalarıdır [54].

Konutlar Batının aksiyel ve simetrik anlayışıyla oluşturulmuş bir plan düzenine sahip olabildiği gibi (örn. Zülüflü İsmail Paşa Köşkü), bazıları da asimetrik plan şemasıyla inşa edilmişlerdir (örn. Louisa Botter Köşkü). Yapıların girişleri çoğunlukla üstü kapalı bir giriş terası içinde bulunmaktadır. Bu giriş terası bazı evlerde kütlesel bir çıkma hareketinin içinde oluşturulduğu gibi (örn. Cavid Paşa Köşkü) bazı evlerde de üst katta bulunan balkon veya teras mahallerinin oluşturduğu saçak altında yer almaktadır (örn. Abdullah Galip Paşa Köşkü).

Yapıların girişlerini geniş bir iç sofa (hol) ya da koridor karşılar (örn. Sokullu Abdulkerim Paşa Köşkü). Klasik Osmanlı konut mimarisinde de iç sofa plan tipindeki iç sofa işlevini karşılayan bu mahalden odalara geçişler verilmiştir.

19. yüzyılın geleneksel planlara dahil ettiği bir yenilik olan koridorlar, iki odayı bağlayan geçitler şeklinde kullanıldığı gibi (örn. Jean Botter Köşkü), birkaç bölümlü olan evlerde bölümlerin sofalarını birbirine bağlamak üzere de kullanılmışlardır (örn. Reşad Paşa Köşkü) [55].

Bu dönemdeki konutlarda farklılaşan yapı öğelerinden birtanesi de merdivenlerdir. İşlevselliğinin yanında dekoratif özellikleri ile de ön plana çıkan merdivenler kendine ait olan merdiven holü ile birlikte bağımsız bir birim halinde tasarlandığı gibi, bazen de holün bir kenarında konumlanarak, holden ve holün bağlandığı koridorlardan direk erişim sağlanabilmektedir.

Bölgede bulunan 19. yüzyıl konutlarındaki odaların karakterleri ve kullanım şekilleri de geleneksel Osmanlı konutlarından tamamen farklıdır. Osmanlı konutlarında kendi kendine yetebilen ve aynı anda birçok işleve yanıt veren odalar bu konutlarda yerlerini belirli işlevlere sahip, tefriş ve yerleşimleri ile de bu düzeni yansıtan tek işlevli odalara bırakmıştır. Batı kültürünü yansıtan koltuk, yemek masası, sandalye, büfe, karyola, gardırop gibi belirli işlevlere yönelik ihtiyaçları gideren mobilyalar kullanılmaya başlanmıştır. Oda kullanımları gibi oda boyutları da birbirinden farklılık göstermeye başlamış ve sayıları artmıştır.

Evler bir bodrum kat, bir veya iki normal kat ve çatı katından oluşmaktadır. Kagir bodrum kat üzerine diğer katlar ahşap olarak inşa edilmiştir. Bodrum katta depo, ısıtma ve hizmetlilere ait servis mahalleri, bazen de mutfak bulunur. Bazı örneklerde yapıya sadece hizmetlilerin kullandığı ayrı bir servis girişi yapılarak ev halkı ve hizmetlilerin kullanım alanları tamamen ayrılmıştır (örn. Tahir Kavala Köşkü). Hizmetlilerin de ev halkı ile aynı yapıyı kullanma kültürü de bu tür yapılarda karşımıza çıkan, klasik konutlarda olmayan bir olgudur. Zemin katta salon, yemek odası, çalışma odası ve kütüphane gibi ortak kullanıma açık olan mahaller bulunurken, yatak odaları genellikle üst katlarda yer almaktadır. Üst katta merdivenin açıldığı iç sofa bazı örneklerde öne doğru çıkma yapmıştır

veya büyük bir balkona sahiptir (örn. Cemil Topuzlu Paşa Köşkü). Manzaraya hakim olan bu mahal genellikle ortak kullanım alanı olacak şekilde düzenlenmiş, diğer odalara bu mahal içinden geçiş verilebildiği gibi, bir koridor eklenmesi ile geçişlerin koridordan yapılması da sağlanabilmiştir. Çatı araları değerlendirilerek kat haline getirilmiş ve o katta oluşturulan mahallerin çatı pencereleri ile ışık ve hava alabilmeleri sağlanmıştır (örn. Arif Hikmet Paşa Köşkü). Her katın plan şeması genellikle birbirinden farklı düzendedir.

Genellikle yapılarda bodrum kat toprak kotu üzerinde kaldığından dolayı konutun giriş kotuna yüksek merdivenlerle ulaşılabilmektedir. Bu merdivenlerin de evin içinde bulunan merdivenler gibi dekoratif ve gösterişli bir şekilde inşa edildiği örnekler bulunmaktadır (örn. Kurukahveci İhsan Efendi Köşkü).

Sayfiye anlayışının getirdiği, doğa ile iç içe olma ve manzara ile ilişkili olma durumundan dolayı bu evlerde balkon ve terasların kullanımı ve sayıları fazladır. Evlerin bazılarında ana kütleden ayrılan bir merdiven kulesi veya bazen cihannüma vardır. Bu kuleler yapıdan bir veya iki kat yükseklikte, en üst kotta yer almakta ve tek bir odacıktan oluşmaktadır (örn. Reşad Paşa Köşkü).

Osmanlı kültüründe var olan haremlik-selamlık kültürü bu bölgedeki azınlık ve levantenlere ait olan konutlarda görülmemektedir. Osmanlı zenginlerine ait olan banliyölerdeki sayfiye konutlarında ise selamlık bazen bahçe içinde tek bir birim olarak inşa edilmiş (örn. Mr. Theron Damon Köşkü), bazen de konutun içindeki mahallerin kullanımı bu hassasiyete uygun şekilde düzenlenerek, oda, hol ve koridorlarla ayrım sağlanmıştır (örn. Reşad Paşa Köşkü).

5.2 Cephe ve Süsleme Özellikleri

Çalışma kapsamına giren yapılara bakıldığında önceki dönem konutlarının cephelerinde var olan yalınlık ve işlevselliğin terk edildiğini, Batılı anlayışa ait olan cephe tasarım öğelerin yoğun olarak kullanıldığını görmekteyiz.

Birden fazla balkon ve teras olması, balkon çıkmaları, düşey hat boyunca devam eden kütlesel çıkmalar, zemin kat da dahil olmak üzere tüm kat pencerelerinin sayıca ve büyüklükçe fazla olması, çatının dik kırma çatı olması ve çatı altında

kalan eğimin kullanılarak çatı aralarının odalara dönüştürülmesi, korunaklı ve belirgin bir yapı girişi olması, kule ve cihannümalar, incelenen yapıların ortak cephe biçimleniş özellikleridir.

Süsleme motiflerinde ise tek bir üslubun etkileri yoktur. Yapısal öğeler bazen geometrik, bazen eğrisel, bazen bitkisel formda olan motifler ile bezenmiş; neoklasik, neogotik, doğu (oryantal), art nouveau üsluplarının etkisinde, yer yer barok ve rokoko izleri de taşıyan eklektik bir anlayışın etkisinde inşa edilmişlerdir.

Yapılar yığma bodrum kat üzerine ahşap olarak inşa edilmişlerdir. Yığma bodrum katın derzleri bazı yapılarda açık bırakılarak vurgulanmış (örn. Zülüflü İsmail Paşa Köşkü), bazı yapılarda da sıva ile kapatılmıştır (örn. Rukiye Sultan Köşkü). Üst katlar ise yatay yönde ahşap kaplıdır. Kat aralarına kat silmesi atılmış, yapıların kenarları ahşap kaplamalar ile vurgulanmıştır.

Osmanlı' daki mahremiyet ve güvenlik hassasiyetleri bu bölgede yapılan konutlarda bulunmamaktadır. Genellikle sayfiye işlevi gören bu yapılarda pencereler büyük ve çok sayıdadır ve yapı dış çevre ile etkileşim içinde tasarlanmış, dışa dönük bir mekan anlayışı izlenerek balkon ve teraslar kurgulanmıştır. Pencereler ahşap, dikdörtgen şeklinde ve çoğunlukla giyotindir. Bodrum kat pencerelerinde demir korkuluklar bulunurken üst kat pencerelerinde çift kapaklı ahşap panjurlar kullanılmıştır. Pencelerin üst kısımlarında alınlıklar vardır. Bu alınlıklar bazen düz ahşap olarak bırakılmış (örn. Muazzez Hanım' ın Köşkü), bazen de ahşaba işlenmiş motiflerle süslenerek belirgin hale getirilmiştir (örn. Ömer Faik Paşa Köşkü). Pencerelerin etrafında genellikle ahşap söveler dönmektedir. Parapet kısmı ise bazı konutlarda bezemelerle ön plana çıkarılmıştır (örn. Arif Hikmet Paşa Köşkü).

Bölgedeki yapıların çatıları farklı eğimlerde oluşturulmuş dik kırma çatı şeklindedir. Genellikle geniş tutulmuş olan saçakların altları resim veya kabartma motiflerle süslenmiştir. Saçak uçlarına furuşlar eklenmiş, saçaklar hem taşıyıcılık hem de estetik özelliği olan bezemeli payandalar ile desteklenmiştir (örn. Jean Botter Köşkü). Kırma çatının alın oluşturduğu kısımlara kemerler

yapılmış, kemerin kırma çatıyla arasında kalan alan ise oymalı, ahşap bezemeli alınlıklarla örtülmüştür (örn. Cavid Paşa Köşkü). Çatı pencereleri odalara ışık ve hava girmesini sağlamak amacıyla çıkma yaparak çatıda gözler oluşturmuşlardır (örn. Arif Hikmet Paşa Köşkü).

Tepelik, çatının kırıldığı çizginin tam ucunda yukarıya uzanan bir süsleme elemanıdır. Bazen sade ve uzun bir ok şeklinde görülen tepelikler bazen de aynı okun iki yanına bitkisel motiflerin gelmesiyle oval şekilde tasarlanmıştır. Tepelikler çoğunlukla ana cephedeki bezemeli alınlığın ucunda, bazen de çatı pencerelerinin alınlıklarının üzerinde yer almaktadır (örn. Arif Hikmet Paşa Köşkü).

Çalışma kapsamında incelenen yapılarda bezemeler çoğunlukla kapı ve pencere çevrelerinde, balkon korkuluklarında, balkonları taşıyan ahşap dikmeler ve dikmelerin aralarında, konsol ve furuşlarda, kat ve saçak silmelerinde, alınlıklarda yoğunlaşmıştır. Bezeme malzemesi ahşaptır, bazı yapılarda ferforje korkuluk ve pencere parmaklıkları da görülebilmektedir.

Tablo 5.1 Tez kapsamında incelenen yapıların plan analiz tablosu

19. YÜZYILDA KADIKÖY - BOSTANCI BÖLGESİ' NDE İNŞA EDİLMİŞ AHŞAP KONUTLARIN PLAN ANALİZİ

GELENEKSEL (SOFALI) PLAN TİPİ

1-CAVİD PAŞA KÖŞKÜ

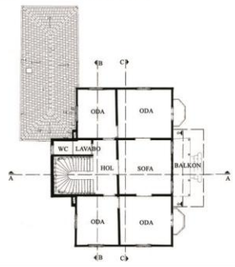

3-MİHRAN EFENDİ KÖŞKÜ

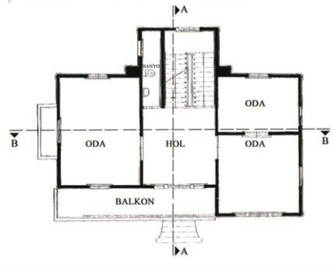

4-MR. THERON DAMON KÖŞKÜ

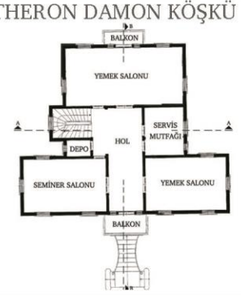

5-CEMİL TOPUZLU PAŞA KÖŞKÜ

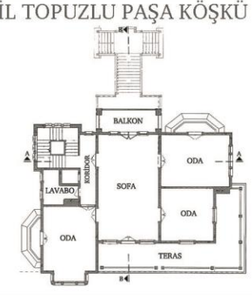

6-KURUKAHVECİ İHSAN EFENDİ KÖŞKÜ

8-JEAN BOTTER' İN KÖŞKÜ

9-CINGRIA KÖŞKÜ

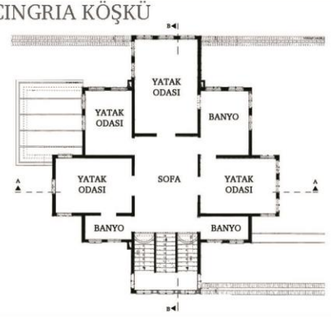

10-ESAD TOPTANİ PAŞA KÖŞKÜ

13-ÖMER FAİK PAŞA KÖŞKÜ

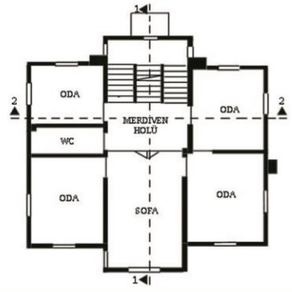

14-ZÜLÜFLÜ İSMAİL PAŞA KÖŞKÜ

15-MUAZZEZ HANIM' IN KÖŞKÜ

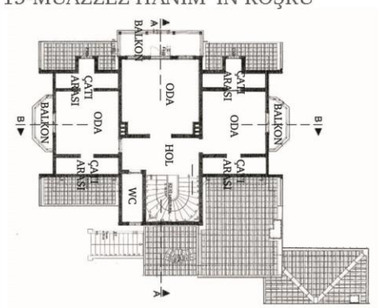

17-SOKULLU ABDULKERİM PAŞA KÖŞKÜ

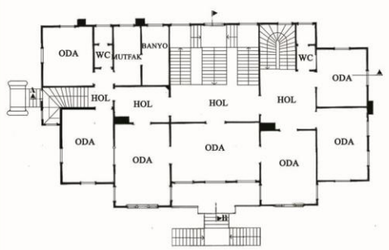

18-REŞAD PAŞA KÖŞKÜ

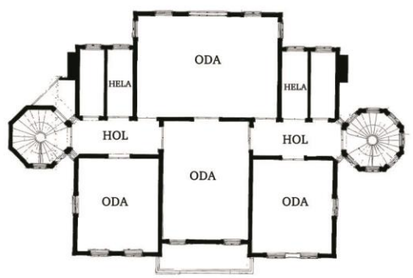

19-HÜSEYİN AVNİ PAŞA KÖŞKÜ

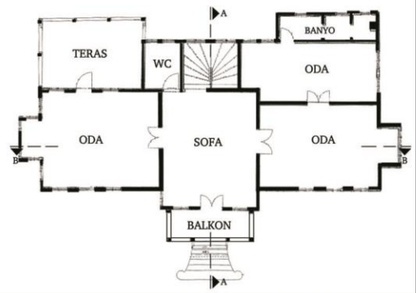

BATILI (KORİDOR (DÜZENLİ) PLAN TİPİ

2-TAHİR KAVALA KÖŞKÜ

7-LOUISA' NIN KöŞKü

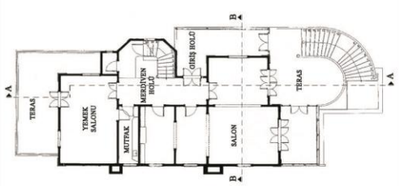

11-RUKİYE SULTAN KÖŞKÜ

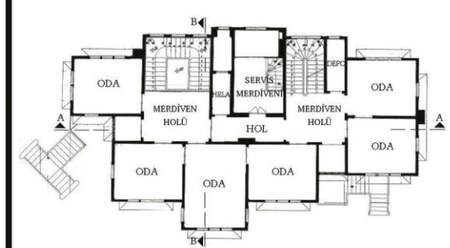

12-ABDULLAH GALİP PAŞA KÖŞKÜ

16-ARİF HİKMET PAŞA KÖŞKÜ

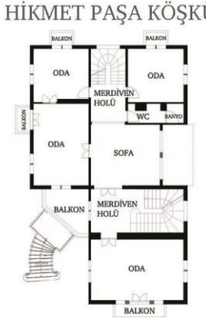

Tablo 5.2 Tez kapsamında incelenen yapıların cephe analiz tablosu

19. YÜZYILDA KADIKÖY - BOSTANCI BÖLGESİ' NDE İNŞA EDİLMİŞ AHŞAP KONUTLARIN CEPHE ANALİZİ

SİMETRİK CEPHE OLUŞUMU (GİRİŞ ORTADAN)			ASİMETRİK CEPHE OLUŞUMU	
1-CAVİD PAŞA KÖŞKÜ 	12-ABDULLAH GALİP PAŞA KÖŞKÜ 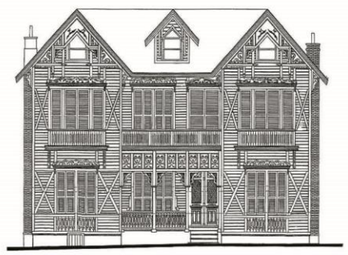	17-SOKULLU ABDULKERİM PAŞA KÖŞKÜ 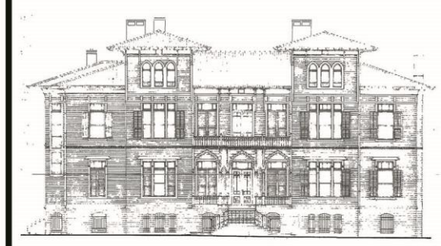	3-MİHRAN EFENDİ KÖŞKÜ 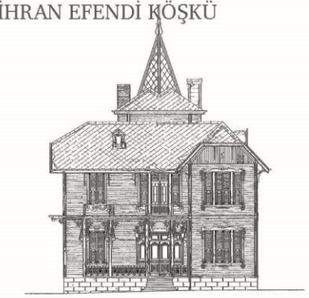	9-CINGRIA KÖŞKÜ
2-TAHİR KAVALA KÖŞKÜ 	13-ÖMER FAİK PAŞA KÖŞKÜ 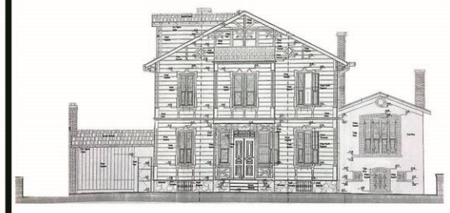	18-REŞAD PAŞA KÖŞKÜ 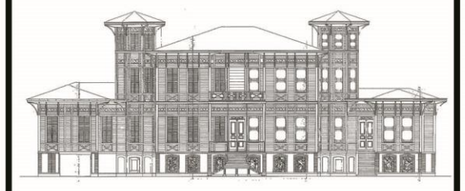	5-CEMİL TOPUZLU PAŞA KÖŞKÜ 	10-ESAD TOPTANİ PAŞA KÖŞKÜ 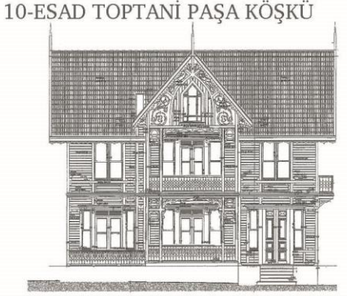
4-MR. THERON DAMON KÖŞKÜ 	14-ZÜLÜFLÜ İSMAİL PAŞA KÖŞKÜ 	19-HÜSEYİN AVNİ PAŞA KÖŞKÜ 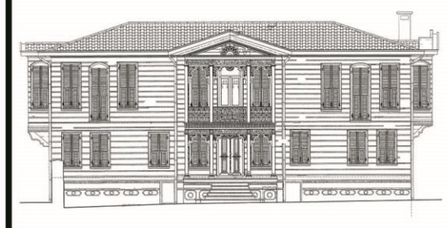	6-KURUKAHVECİ İHSAN EFENDİ KÖŞKÜ 	11-RUKİYE SULTAN KÖŞKÜ
8-JEAN BOTTER' İN KÖŞKÜ 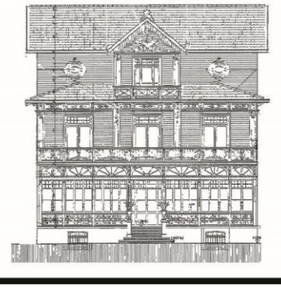	15-MUAZZEZ HANIM' IN KÖŞKÜ 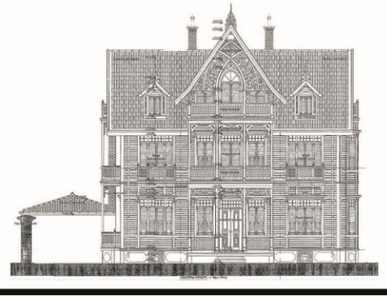		7-LOUISA' NIN KöŞKü 	16-ARİF HİKMET PAŞA KÖŞKÜ

6
Sonuç ve Değerlendirme

19. yüzyıl ortalarına kadar bağlık, bahçelik, mesire alanı ya da kırsal alan görünümünde olan ve Kadıköy merkezi dışında, sadece Fenerbahçe civarında birkaç Rum ve Ermeni balıkçı ailenin yaşadığı küçük bir köy yerleşmesi olarak dikkat çeken semt ve çevresi ancak yüzyılın ikinci yarısında kararlı bir gelişim gösterebilmiştir. 19. yüzyılda Kadıköy-Bostancı bölgesindeki yerleşimi iki tane ulaşım aracı beslemiştir. Bunlardan birincisi demiryolu ulaşımı, ikincisi de deniz yoludur [56]. 19. yüzyılın ortalarına kadar sadece saray çevresine ait olan sayfiyeye gitme kültürü, ulaşım araçlarının ortaya çıkması ile birlikte yaygınlaşmaya başlamış ve bu bölgede yerleşimler genellikle tren yolu ve deniz kıyısı arasında yoğunlaşmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyıl başlarına kadar genellikle sayfiye amacı ile kullanılan konutlar geniş bahçeler içinde konumlanmıştır [57]. Yüzyıl sonlarına doğru Moda ve Fenerbahçe çevresinde gayrimüslim ve Levantenlerin yerleşimleri kararlılık kazanırken, Göztepe, Erenköy, Bostancı çevresinde de II. Abdülhamid döneminin (1876-1909) önde gelen devlet adamlarının (saraydan yüksek rütbeli memur ve askerler) geniş araziler içinde sayfiye amaçlı köşkler yaptırdıklan görülmüştür.

18. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti' nde siyasal, ekonomik, askeri, kültürel ve sanat alanlarında görülen değişimler mimariye de sıçramış, batılı form ve biçimlenişler yavaş yavaş klasik Osmanlı mimarisini etkilemeye başlamıştır. Öncelikle bezemelerde görülmeye başlanan bu etkileşim özellikle Tanzimat' dan (1839) sonra konut mimarisinde de kendisini göstermiş fakat bütünüyle taklitçiliklikten kaçınılarak geleneksel mimari ile Batı' yı yanyana getiren seçmeci bir tasarım olarak karşımıza çıkmıştır [52]. II. Abdulhamid dönemi (1876-1909) ve sonrasında geleneksel dil gücünü yitirmiş, Boğaziçi ve kentin Anadolu yakasındaki bahçeler içindeki büyük yalılar, köşkler ve konaklar tümüyle Batılı örneklerden esinlenilerek, hatta bazen dışarıdan getirilen malzemeler ile dönemin zenginleri ve azınlıklar tarafından azınlık mimarlarına ve dışarıdan

gelen mimarlara yaptırılmışlardır. Bu yapılar neoklasik, neobarok, art nouveau ve oryantalist akımların etkisinde ya da tamamıyla seçmeci bir tarzla inşa edilmişlerdir. Batıda bu üsluplar ile inşa edilmiş olan yapılar dönemin egemen eliti tarafından örnek alınmış, bu batılılaşmış zevk, geleneksel ahşap konut mimarisi arka plana atılarak İstanbul' da etkin hale getirilmeye çalışılmıştır [52].

Kadıköy-Bostancı bölgesinde 19. yüzyılda yapılmış, özgün halleriyle günümüze kadar ayakta kalmış, doğru bilgi kaynaklarından proje ve bilgilerine ulaşabildiğimiz 19 adet ahşap konutun incelenmesi sonucunda bölgedeki mimariye ait genel özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- Geniş bahçeler içinde inşa edilmiş olan konutlar kagir bodrum kat üzerine 1 veya 2 normal kat ve çatı katından oluşmaktadır.
- Yapılar köşeli planlara sahiptir.
- Bodrum katları kagir olarak inşa edilmiş olan yapıların bodrum kat cepheleri bazı örneklerde derzler görünecek şekilde bırakılmış (bkz. Katalog 3.1-2, 4.1-2, 5.1-2, 6.1-2, 13.1-2, 14.1-2), bazı örneklerde ise sıva-boya ile kaplanmıştır (bkz. Katalog 1.1-2, 2.1-2, 7.1-2, 8.1-2, 9.1-2, 10.1-2, 11.1-2, 12.1-2, 15.1-2, 16.1-2, 17.1-2, 18.1-2, 19.1,2). Üst katlar ise ahşap iskelet sistemle inşa edilmiş ve yatay olarak ahşap kaplanmıştır.
- Bodrum katlar genellikle ışık ve hava alacak şekilde yükseltildiğinden girişler çoğunluka toprak kotundan yukarıda kalmış ve giriş kotuna ulaşım merdivenler ile sağlanmıştır (bkz. Katalog 2.1-2, 4.1-2, 5.1-2, 6.1-2, 7.1-2, 8.1-2, 9.1-2, 10.1-2, 11.1-2, 14.1-2, 16.1-2, 17.1-2, 18.1-2).
- Girişler, giriş saçağı ile korunaklı hale getirilmiştir. Giriş saçakları ahşap dikmelerle taşıtılarak üstleri çıkma, balkon veya teras olarak düzenlenmiş, aynı zamanda saçak ve dikmelerin oluşturduğu alan giriş kapısının önünde bir giriş terası oluşturmuştur.
- Konutlarda giriş kapıları bir hole açılmakta, odalara, düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenlere ve yatay sirkülasyonu sağlayan koridorlara bu holden ulaşılmaktadır.

- Bodrum katlarda depo, ısıtma ve servis işlevleri ile teknik mahaller bulunmaktadır.
- Merdivenler üst katta bir iç sofaya açılmakta ve manzaraya hakim olan bu iç sofa salon olarak kullanılmaktadır (bkz. Katalog 1.1-2, 2.1-2, 5.1-2, 9.1-2, 13.1-2, 14.1-2, 17.1-2, 19.1-2).
- Girişe ulaşımı sağlayan dış merdivenler ve konutun iç merdivenleri dekoratif, bazen de anıtsal nitelik taşıyacak şekilde inşa edilmiştir (bkz. Katalog 2.1-2, 4.1-2, 5.1-2, 6.1-2, 7.1-2, 11.1-2, 14.1-2, 17.1-2, 18.1-2).
- Köşklerin bazılarında merdivenler yapıdan bir ya da iki kat daha yükselerek kule ve cihannüma olarak biçimlenmişlerdir (bkz. Katalog 3.1-2, 4.1-2, 5.1-2, 7.1-2, 14.1-2, 16.1-2, 18.1-2). Bu kule ve cihannümalar tek bir odadan oluşmaktadır.
- Çatı araları diğer katlara oranla plan düzleminde daralarak kat olarak kullanılmıştır.
- Odaların yanyana diziliminin görüldüğü bazı örneklerde geleneksel konutta var olmayan koridor elemanı ile odaların birbirlerine bağlantılarının sağlandığı görülmektedir. Bu örneklerde bütün odaların merkezi bir mekana açıldığı geleneksel sofa anlayışından uzaklaşılmıştır (bkz. Katalog 2.1-2, 4.1-2, 7.1-2, 8.1-2, 11.1-2, 12.1-2).
- Mahaller oturma odası, çalışma odası veya kütüphane, yemek odası, yatak odası gibi özel işlevler kazanmış, geleneksel konutlarda mimari ile birlikte tasarlanan sedir, dolap, ocak gibi öğeler kalkarak yerlerini masalar, karyolalar, gardroplar, koltuklar ve avizeler almıştır [52].
- Yerel yorumla harem-selamlık gibi ayrımların ve hamam mahallerinin yapılması talepler doğrultusunda gözetilmeye devam etmiştir [52] (bkz. Katalog 4.1-2, 5.1-2, 11.1-2, 14.1-2, 17.1-2, 18.1-2).
- Yapıların iç süslemeleri 18. yüzyılın birinci yarısında başlayan değişimlerle Batılı bir üsluba bürünmüştür. Tavan ve duvarlarda ahşap oyma ve boyama şeklinde S ve C kıvrımlı, çoğunlukla bitkisel motifler görülebildiği gibi (bkz. Katalog 6.1-2, 11.1-2, 14.1-2, 17.1-2), bazı

yapılarda alçı kullanılarak (bkz. Katalog 7.1-2, 8.1-2) yine aynı tarzda yapılan bezemelere de rastlanılmaktadır.

- Balkon, teras ve büyük pencerelerle özellikle dışarıya açılım sağlanmış, görsel olarak manzarayla iç içe olunabilecek bir tasarım yolu izlenmiştir [32].
- Çıkmalar kütlesel olabildiği gibi (bkz. Katalog 4.1-2, 9.1-2, 13.1-2) bazı yapılarda balkon ve tars gibi açık mahaller de çıkma şeklinde tasarlanmış (bkz. Katalog 1.1-2, 2.1-2, 3.1-2, 5.1-2, 6.1-2, 7.1-2, 8.1-2, 12.1-2, 14.1-2, 15.1-2, 16.1-2, 17.1-2, 18.1-2, 19.1-2) ve yapı cephesine hareketlilik kazandırılmıştır.
- Pencere sayıları çok ve boyutları büyüktür. Pencere çevrelerinde ahşap pervazlar bulunmaktadır ve bazı köşk yapılarında parapet kısımları bezemeler ile vurgulanmıştır (bkz. Katalog 6.1-2, 8.1-2, 10.1-2, 12.1-2, 16.1-2, 18.1-2).
- Zemin üzerinde kalan bodrum kat pencerelerinde metal parmaklıklar görülürken üst kat pencerelerinde ahşap kaaklı panjurlar bulunmaktadır.
- Bezemeler köşklerin giriş cephelerinde yoğunlaşmıştır.
- Dik kırma çatı, çatı pencereleri, ahşap dikmelerle taşınan balkon ve teraslar, çatı pencereleri, kuleler, ahşap bezemeli alınlıklar neoklasik üslubun bölge mimarisi üzerindeki yansımalarıdır.
- Dik kırma çatıların alın kısmında ve bazen de balkon çıkmasının üzerinde yer alan çatının alın kısmında sivri kemer biçimli alınlıklar görülmektedir (bkz. Katalog 1.1-2, 10.1-2, 15.1-2, 16.1-2). Neogotik ve oryantalist akım etkisinde şekillenen bu kemerlerin yine alın kısmında bitkisel motifli bezemeler görülmektedir.
- Bazı yapılarda çatının kırılma çizgisinin uç kısmında tepelik olduğu görülmektedir (bkz. Katalog 1.1-2, 6.1-2, 8.1-2, 10.1-2, 15.1-2, 16.1-2). Yukarı ve aşağı uzanan bir ahşap çubuğun iki yanında boğum şeklinde serbest bitkisel motifler bulunmakta ve bu motifler tepeliğin uç kısmına doğru sivrilmektedir.

- Cihannüma kulelerinin bazılarında oryantalist etkiler görülmektedir (bkz. Katalog 4.1-2, 16.1-2).
- Çatı saçaklarının uç kısımlarında, saçakların altlarında, kat silmelerinde ve pencere alınlıklarında geometrik motifli bezemeler bulunmaktadır.
- Çatı örtülerinde marsilya tipi kiremit kullanılmıştır.

Çalışmada yer alan sayıları azalmış ve yapısal bütünlükleri zedelenmiş ahşap konutların özellikle kütle ve cephelerinde benzer şemaların tekrarlanması eklektik özelliklerde bazı şablonların olduğunu ve yapıların ustalar tarafından bu şablonlar örnek alınarak inşa edildiklerini düşündürse de [52], boyutları, konumları ve sahiplerinin getirdiği farklı ihtiyaçlara farklı şekillerde cevap vermeleri sebebi ile de Batılı şablonlardan yararlanıldığını ancak yapıların yorumlama gücü ve tasarım üretme yeteneğine sahip ustalar tarafından özgün bir biçimde inşa edildiklerini söyleyebiliriz.

Sonuç olarak; geleneksel konutun sadeliğinin görülmediği bu konutlarda Batılı yaşam şeklinin getirdiği plan ve yerleşim düzeni oluşturulmuş, müslüman kesimin yaptırıp kullandığı konutlar da dahil olmak üzere bu bölgedeki konutlar klasik Türk konut tipinden uzaklaşılarak Batılı ve eklektik bir anlayışla inşa edilmişlerdir.

Kaynakça

[1] M. R. Akbulut, "Kadıköy", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 4, s.329-339, 1993.

[2] N. B. Yağan, İstanbul' un Tarihi Sayfiye Alanları ve Dönüşüm Süreçleri, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2018.

[3] Uydu fotoğrafı, https://yandex.com.tr/harita/, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2019.

[4] O. Türker, Halkidon'dan Kadıköy' e; Körler Ülkesinin Hikayesi, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2008.

[5] S. Eyice, Bizans Devrinde Boğaziçi, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007.

[6] A. Y. Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, Denizler Kitabevi, İstanbul, 2010.

[7] D. Kuban, "İstanbul' un Tarihî Yapısı", Mimarlık, no:5, s.25-48, 1970.

[8] R. Akbulut, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İstanbul ve Kadıköy, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1992.

[9] Ç. Saçıntı, "Moda Semti Haberleri", http://modasemti.blogspot.com/. Erişim Tarihi: 05 Mart 2019.

[10] M. Belge, "Moda", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 5, s.478-480, 1993.

[11] N. Neyzi, "Kızıltoprak", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 5, s.14-15, 1993.

[12] M. Ekdal, Kapalı Hayat Kutusu Kadıköy Konakları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.

[13] http://www.eskiistanbul.net/186/kadikoy-kiz-orta-mektebi-ahmet-zuhtu-pasa-kosku-kiziltoprak/. Erişim Tarihi: 25 Nisan 2019.

[14] M. Ekdal, Bir Fenerbahçe Vardı, TTDK, İstanbul, 1987.

[15] R. E. Koçu, “Feneryolu”, İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul Ansiklopdisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, İstanbul, s.5644-5645, 1958.

[16] A. Hür, “Fenerbahçe”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 3, s.283-285, 1993.

[17] https://www.oguztopoglu.com/2014/01/fenerbahce-feneri-kalams.html/. Erişim Tarihi: 12 Mart 2019.

[18] Anonim, “Göztepe”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 3, s.414-415, 1993.

[19] B. N. Şehsuvaroğlu, Göztepe, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul, 1969.

[20] A. Hür, “Erenköy”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 3, s.177-179, 1993.

[21] E. Kösebay, Anadolu Demiryolu Çevresinde Gelişen Mimari ve Korunması, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2007.

[22] Ş. A. Paşa, “Erenköy Civarında Tren İstasyonu”. MSGSÜ Resim ve Heykel Müzesi, 2014.

[23] Anonim, “Caddebostan”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 2, s.365, 1993.

[24] Ş. S. Dölen, “Suadiye”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 7, s.49-50, 1993.

[25] https://tr.pinterest.com/istanlook/. Erişim Tarihi: 12 Mart 2019.

[26] S. Eyice, “Bostancı”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 1, s.302-304, 1993 .

[27] N. Ayvazyan, ”Bostancı”, 1920.

[28] İ. Tekeli, “19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü”, Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s. 19-30, 1999.

[29] Z. Çelik, 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998.

[30] P. Ğ. İnciciyan, XVIII. Asırda İstanbul. İstanbul Fethi Derneği Yayınları, İstanbul, 1956.

[31] S. Eyice, “Batılılaşma”. TDV İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.

[32] R. Günay, İstanbul' un Kaybolan Ahşap Konutları, YEM Yayınları, İstanbul, 2014.

[33] S. Denel, Batılılaşma Sürecinde İstanbul' da Tasarım ve Dış Mekanlarda Değişim ve Nedenleri. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982.

[34] A. Güncan, 19. yy Avrupa Mimarlık Hareketlerinin ve Batılılaşmanın Osmanlı Konut Mimarisine Etkileri. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1993.

[35] A. Ödekan, “Neoklasik Mimari”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 6, s.65-66, 1993.

[36] T. S. Deniz Mazlum, “Neogotik mimari”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 6, s.65, 1993.

[37] A. Batur, “Art Nouveau”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 1, s.327-333, 1993.

[38] M. Cezar, Osmanlı Başkenti İstanbul, Ekav Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.

[39] A. Ertuğrul, XIX. Yüzyıl İstanbul Kentsel Dönüşümü' nde Üsküdar ve Koruma Sorunları, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2011.

[40] D. Altıner, Marmaray Projesinin Etki Alanında Kalan Haydarpaşa – Bostancı Banliyö Güzergâhının Kültürel Miras Bağlamında Değerlendirilmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2016.

[41] İ. Tekeli, “Tanzimat'tan Cumhuriyet' e Kentsel Dönüşüm”. Tanzimat' dan Cumhuriyet’ e Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 881-882, 1985.

[42] A. Batur, “Banliyö İstasyonları”, İstanbul Ansiklopedisi, NTV Yayınları, İstanbul, s.194-195, 2010.

[43] http://www.tas-istanbul.com/portfolio/page/133/. Erişim Tarihi: 04 Mart 2019

[44] https://www.degisti.com/index.php/archives/6495. Erişim Tarihi: 15 Nisan 2019

[45] S. Ciner, Son Osmanlı Dönemi İstanbul Ahşap Konutlarında Cephe Bezemeleri, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1982.

[46] M. Ekdal, Bizans Metropolünde İlk Türk Köyü Kadıköy, Kadıköy Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları, İstanbul, 1996.

[47] D. Kuban, İstanbul Bir Kent Tarihi, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1996.

[48] İ. Tekeli, İstanbul' un Planlamasının ve Gelişmesinin Öyküsü, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2013.

[49] S. Eyice, "Galib Paşa Cami", TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1996.

[50] H. Arlı, "Zihni Paşa Cami", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Cilt 8, s.559-560, 1993.

[51] https://tr.pinterest.com/pin/375909900142486630/?lp=true. Erişim Tarihi: 13 Nisan 2019.

[52] D. Kuban, Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları, YEM Yayınları , İstanbul, 2010.

[53] A. Yücel, "İstanbul' da 19. Yüzyılın Kentsel Konut Biçimleri", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

[54] U. Tanyeli, "Anadolu' da Bizans, Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Dönemlerinde Yerleşme ve Barınma Düzeni", Tarihten Günümüze Anadolu' da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

[55] S. H. Eldem, Türk Evi Plan Tipleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1954.

[56] G. SELMAN, Urban Development Laws and Their Impact on the Ottoman Cities in the Second Half of the 19th Century, ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1982.

[57] C. Ş. Binan, N. B. Yağan, "İstanbul' un Tarihi Sayfiye Alanlarındaki Yapıların Komşuluk İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme", 10. Uluslararası Sinan Sempozyumu, Edirne, 2017.

[58] O. N. ERGİN, Mecelle-i Umur-ı Belediye, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

[59] İ. Dağdelen, İstanbul-Anadolu Ciheti Haritaları, İBB Kültür A.Ş Yayınları, İstanbul, 2008.

[60] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts. Erişim Tarihi: 10 Nisan 2019.

[61] T. Bora, Sayfiye Hafiflik Hayali, İstanbul: İletişim Yayınları , 2014.

[62] http://www.mimdap.org/?p=142035. Erişim Tarihi : 03 Mayıs 2019.

[63] Kadıköy Belediyesi KUDEB Arşivi.

[64] https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2019.

[65] http://lcivelekoglu.blogspot.com/. Erişim Tarihi: 04 Mart 2019.

[66] M. S. Şimşek, İstanbul' un 100 Köşkü ve Konağı, İstanbul: Kültür A.Ş, 2011.

[67] M. Hanoğlu, Erenköy-Kozyatağı' nda Hüseyin Avni Paşa Köşkü Restorasyonu, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1993.

[68] İstanbul 5 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi.

[69] A. Batur, “Cemil Topuzlu Köşkü,” Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı, ss. 402-403, 1993.

[70] G. Gököz, Fenerbahçe semtinde 19. yüzyılda İnşa Edilen Sayfiye Köşklerinin İncelenmesi ve Koruma Sorunları Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2013.

[71] A. Batur, “Jean Botter Köşkleri,” Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, Kültür Bakanlığı & Tarih Vakfı, s. 318-319, 1993.

[72] E. P. Kalafatoğlu, Yüzyıl Dönümü İstanbul Mimarlığında Viktorya Tarzı Sayfiye Konutları, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2009.

[73] G. Halıcı, İstanbul Anadolu Yakasında Tarihsel Bir Gezi, Çimsa Çimento Sanayii Yayınları, Cilt 1, İstanbul, 2008.

[74] https://www.oztekmimarlik.net/single-post/Cemil-Topuzlu-Koskunden-Kimler-Geldi-Kimler-Gecti Erişim Tarihi: 12 Nisan 2019

[75] https://www.remax.com.tr/, Erişim Tarihi: 23 Mart 2019

Tezden Üretilmiş Yayınlar

İletişim Bilgisi: m.sibelsurmeli@gmail.com

Konferans Bildirileri

1. S. Sürmeli, N. Urfalıoğlu, "İstanbul Anadolu Yakası Kadıköy-Bostancı Bölgesi' nde Gelişen 19. Yüzyıl Konut Mimarisi", I. Mimarlık ve Şehircilik Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 2019.